

**Anarşist Ekonomi
Tartışmaları(31)
Robot İşçiler**

s 12

**İdeolojilerin
Update'i**

s 6, 7, 8, 9

Devletler Sahada

s 4

**Çernobil'den Akkuyu'ya
Nükleer'e Hayır**

s 14

meydan

2 TL

www.meydangazetesi.org

"İnsan ancak kendi
kadar özgür insanların
arasında özgürdür"

AYLIK
ANARŞİST
GAZETE
SAYI:45
NİSAN
2018

İMDAT SEÇİMİ

s 20

Güvenlik Soruşturmalarına İşçiler Direniyor

Merve Demir

mervedemir@meydangazetesi.org

Yıllar yılı konuşulan "taşeron işçilere kadro" meselesi, bu yıla da damgasını vurdu. Müjdeyi veren Erdoğan; bu lütfu bahsettiği işçiler için bazı sınavlar ve soruşturmalar hazırlandığını da duyurdu. Bu sınav ve soruşturmalardan biri de güvenlik sınavı ve soruşturmasıydı.

2018 yılının başlarında taşeron işçiler kadro almak için sınavlara girdi, bazı işçiler ise güvenlik soruşturmasına tabi tutuldu. Arşiv araştırması sonucunda işten çıkarılan birçok işçiden biri, "Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olma" sürecini şöyle anlatıyordu:

"2018 başında kadroya alınacağız diye büyük bir hevesle sınavlara girdik. Nisan başında sonuçlar açıklandı. Yaklaşık 300 işçi 'arşiv araştırmasından olumsuz sonuç geldi' veya 'güvenlik soruşturmasına takıldınız' gibi sözlerle işten çıkarılmış. Kadro beklerken, elimizdeki işten de olduk."

Taşeron işçilere kadro verme vaadiyle açılan soruşturmaların ve yapılan sınavların asıl amacının, işçiye kadro değil kapının önünü göstermek olduğu, gözler önüne serildi. İşçinin bu sömürü ve oyuna karşı direniş ile cevap vermesi, birçok işçinin de sesine ses oldu.

Yaşanılardan sonra güvenlik soruşturmasının kriterlerinin ne olduğuna, patronların işçileri neye dayanarak işten çıkardığına yönelik sorulara, bakanlığın cevabı şöyle oldu:

"Güvenlik soruşturması kriterleri, gizli bir yöntem olduğu için bilgisinin verilmesi uygun görülmemiştir".

Tabi ki bakanlıktan bu konuya dair işçileri aydınlatacak bir açıklama beklenilecek değildi. Yapılan açıklamanın alt okumasından anlaşıldığı gibi, aslında "biz istediğimizi yaparız siz de izlersiniz." Ama öyle olmadı.

Kayseri'de Eğitim ve Araştırma Hastanesi ile Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde çalışan 150, İzmir'de Ege Üniversitesi'nde 400, İstanbul Zeytinburnu Belediyesi'nde 11, Ataşehir Belediyesi'nde 109, Beşiktaş Belediyesi'nde 40, Amed'de Bağlar Belediyesi'nde 250, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nde 300 işçi güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması bahanesiyle işten atıldı. Belediyelerin hemen hepsi "valilik kararı bu, yasalara uymak zorundayız" açıklamalarında bulunsa da Ataşehir Belediyesi işçilerinin direnişi kazandı. 109 işçi işe geri alındı ve bahanelerinin, yasallık kılıflarının işçilerin direnişlerinin önünde duramayacağı bir kez daha kanıtlandı.

Taşerona kadro vaat eden KHK'nın, kadroya geçebilecek işçilerin kapsamını dar tutması ve geçecekleri kadronun sadece statüsel değişiklikler içermesi, iktidarın "taşerona kadro verdik" söylemiyle göz boyamak istediğini kanıtlamıştı. Güvenlik soruşturması yoluyla gerçekleşen işten çıkarmaların ise taşerondan kadroya geçecek işçilerin sayısını belirli bir sınırdan tutmak ve kendi görüşünden olmayan işçileri işten çıkarmak amaçlı olduğunu özellikle Şubat, Mart ve Nisan aylarında coğrafyanın her köşesine yayılan işten çıkarmalarla görmüş olduk. Bu durum karşısında neler yapılabileceğini de...

www.meydangazetesi.org

iletisim@meydangazetesi.org

İstanbul: Katip Mustafa Çelebi Mah. Tel Sok. No: 26/1 Beyoğlu

GAZETE MEYDAN Yerel Süreli Yayın Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Faaliyet Yayınevi adına Hüseyin Civan Adres: Katip Mustafa Çelebi Mah. Tel Sok. No: 26/1 Beyoğlu/İSTANBUL iletisim@meydangazetesi.org www.meydangazetesi.org Baskı: Özdemir Matbaacılık Gümüşsuyu C. Odin San. Sit. No:28/245 Zeytinburnu/İST Tel:(212) 577 54 92

Real'in Yalan İflasına İşçilerin Gerçek Eylemi

Hileli iflas yoluyla hakları gasp edilen Real Market işçilerinin direnişleri sürüyor. Ankara ve İstanbul'dan işçi ve işçi aileleri 13 Nisan'da Kozyatağı Metro önünde eylem gerçekleştirdi.

Polisin engelleme çabalarına rağmen gerçekleştirilen eylem-

de, Metro Genel Müdürü Kubilay Özerkan'ın "en ufak hukuki sorumluluğumuz olduğu kanıtlanırsa işçilerin yasal haklarını öderiz" sözleri hatırlatıldı ve eylem Metro şirketinin verdiği sözü yerine getirinceye kadar mücadeleye devam edileceği belirtilerek son buldu.

İki Bin İşçi İşten Çıkarıldı

Manisa'nın Soma ilçesinde yapımı devam eden **Soma Kolin Termik Santral** inşaatında çalışan 2 bin taşeron işçi işten çıkarıldı. İşçilerin işten çıkarılmasına ilişkin bir bilgilendirme yapılmadı. İşçilerin **Efor Endüstriyel** isimli taşeron şirketle Kolin arasında yaşanan anlaşmazlıktan

dolayı işten atıldığı öne sürüldü.

İşten çıkarmalara karşın şantiyeyi terk etmeyen işçiler, hakları ödenene kadar bekleyişlerini sürdüreceklerini dile getirdi. Taşeron şirketin ise şantiyedeki malzemeleri toplayarak bölgeden ayrıldığı öğrenildi.

3. Havalimanı 400 İşçiye Ölüm Limanı

İstanbul'da yapımına devam edilen 3. havalimanı inşaatında işçiler iş cinayetlerinde yaşamını yitiriyor. İşçi Sağlığı ve Güvenliği Meclisi'nin aktardığı bilgiye göre; şantiyenin Pier 4 bölgesinde Metal Yapı adlı firmada çalışan bir işçinin üzerine cam düştü. İşçi, olayın yaşandığı yerde yaşamını yitirdi. Yine geçtiğimiz ay hava-

limanında faaliyet gösteren MNG adlı taşeron firmaya bağlı olarak çalışan bir işçi 4 metre yükseklikten düşerek yaşamını yitirmişti.

Bir hafriyat kamyonu şoförüne göre bu zamana kadar 400 işçi havalimanı inşaatında yaşamını yitirmiş, işçilerin ailesi de para ve tehditle susturulmuştu.

Meslek Hastalıkları (11) LENFOMA

Yoğun ve uzun çalışma süreleri boyunca insan sağlığına risk oluşturacak yer ve araçlarla iç içe olmak, işçilerin sık sık meslek hastalıkları-

na maruz kalmasına neden oluyor. Gazetemizin meslek hastalıklarına ayırdığımız yazı dizisinin bu sayısında ise kuru temizlemecilerin, seracılık

yapan tarım işçilerinin ve boya imalatında çalışan işçilerin maruz kaldığı bir kanser hastalığını, "lenfoma"yı ele alacağız.

Nergis Şen

nergissen@meydangazetesi.org

Lenfoma Nedir?

Lenf kanseri (lenfoma), "lenf bezi" denilen, vücut dokularında zararlı olabilecek maddelerin geçişine engel olmaya çalışan hücrelerin bulunduğu bezelerin patolojik olarak büyümesiyle oluşur.

Lenfomanın nedeni net olarak ortaya konamamış olsa da hastalığın oluşmasında etkili olan belirli risk faktörlerinden söz edilebilir. Sigara/tütün kullanımına ve enfeksiyon hastalıklarına bağlı olarak da gelişebilir. Fakat bizim üzerinde durduğumuz nokta, hastalığın bir meslek hastalığı olması nedeniyle olan faktörlerdir: İlaçlanmış seralar içinde maskesiz ve kıyafetsiz çalışılması, zararlı çözücülerin kullanıldığı kuru temizleme iş kolunda ve boya üreten sanayilerde uzun süreler boyunca çalışmak.

Lenfomanın Belirtileri Nelerdir?

Öncelikle belirtmek gerekir ki, lenfomadaki belirti ve bulguların

hiçbiri, yalnızca bu hastalığa özgü değildir. Birçok başka hastalıkta da aynı belirtiler olabilir.

Bu hastalığın özelliklerinden biri, tümör kitlesinin büyüdüğü yerin, ağırlıklı olarak lenf bezleri olmasıdır. Bu yüzden de boyun, koltuk altı ve kasık bölgelerindeki lenf bezlerinde büyümeler meydana gelmektedir. Hastalığın belirtilerinden olan bu büyüme, göğüs kafesi veya karın boşluğunda da görülebilir. Lenfomanın alerjik öksürük, astım atakları ve sinüzit şeklinde de belirtileri vardır.

Ayrıca bağışıklık sisteminin yeterli çalışmaması sebebiyle grip benzeri bulgular gözükse de, gripin haftalarca sürmesi ve enfeksiyon tablosunun ağırlaşması gibi durumlar, bu hastalığın belirtisi olarak sayılabilir.

Yukarıda bahsettiğimiz belirtilere sahip bir kişiye lenfoma diyebilemi- zimiz için, hastalığın tanısının yapılması gerekmektedir. Tanı işlemleri için kan testleri, akciğer filmi ve biyopsi en çok kullanılan yöntemlerdir.

Lenfoma şüphesi yüksek ise lenf bezinin tamamı ya da bir kısmı patolojiye gönderilir.

Hematolojide en sık görülen kanser çeşidi, lenf düğümü kanseri olan lenfomadır. Kan kanserlerinin yüzde 50'sini oluşturan lenfomanın; hodgkin lenfoma ve non hodgkin lenfoma olmak üzere iki çeşidi vardır. Bu iki çeşidin de çok sayıda alt tipleri bulunmaktadır. Bu nedenle lenfoma teşhisi konulduktan sonra hastalığın hangi alt tip olduğunun da doğru bir şekilde saptanması gerekir. Hodgkin lenfomanın birçok biçimi, yüksek oranda tedavi edilebilir.

Lenfoma Nasıl Tedavi Edilir?

Lenf kanserinin kesin tanısı konulduktan sonra özel bir değerlendirme yapılarak hastalığın hangi evrede olduğu belirlenmektedir. 1 ve 2. evreler erken; 3 ve 4. evreler daha ileri olarak adlandırılır.

Hastalığın tedavisinde en çok kullanılan yöntem kemoterapidir.

Kemoterapinin yanında bazen herhangi bir alanda çok büyümüş olan lenflerin yapabileceği basıyı -bası yoluyla ezilmeyi- ortadan kaldırmasa da o bölgeyi rahatlatmak için radyoterapiden yararlanılabilir. Kanser hücresine yönelik geliştirilmiş "monoklonal antikor" denilen ilaçlar da tedavide sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin ardından gerekli görüldüğü takdirde kemik iliği nakli yapılabildiği gibi bazı hastalarda hastalığın tekrarlama riskini en aza indirebilmek için kök hücre nakli de yapılmaktadır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, lenfoma, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca meslek hastalığı olarak kabul edilmektedir. Ancak bakanlık tarafından meslek hastalığı olarak kabul edilen hastalıklar, bazen iş yeri hekimleri bazen Sosyal Güvenlik Kurumu kurullarınca meslek hastalığı olarak kabul edilmeyebiliyor. Bu durumda, hastalığın meslekten kaynaklanıyor olduğu konusu üzerinde ısrarla durulmalıdır.

Devletler Sahada

Gökhan Soysal

gokhan@meydangazetesi.org

"Hazır ol Rusya çünkü füzeler geliyor" 11 Nisan'da atılan bu tweet, düğmeye bastığında sadece sosyal medyada bir yazı paylaşabilen birisinden değil milyonlarca insanı etkileyebilecek kitle imha silahları kullanabilen birisinden geliyor: ABD Başkanı Trump'tan. Trump bu tweeti, Şam'ın hemen yanı başında bulunan Doğu Guta'da kimyasal silah kullanıldığı iddialarından sonra Rusya'nın Suriye'ye atılacak füzeleri imha edeceğini açıklamasından sonra paylaştı. Bu tweetten sonra Ortadoğu'da önceden kısık sesle söylenen savaş ihtimali yüksek sesle konuşmaya başlandı. 14 Nisan'da da ABD, İngiltere ve Fransa, Rus askeri güçlerinin olmadığı alanlara yönelik olarak Suriye'nin başkenti Şam, Hama, Humus, Dera ve Süveyda kentlerine yönelik hava saldırısı düzenledi.

"Afrin Sorunu"

Suriye'de gündem aslında TC Devleti'nin saldırısı sonrası Afrin üzerinde yoğunlaşmıştı. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, bir basın toplantısı sonrası kendisine sorulan soru üzerine Afrin'in kontrolünün Suriye'ye verilmesi gerektiğini söylemiş; bunun üzerine TC Devleti Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu ise Afrin'in kontrolünün Suriye'ye bırakılmayacağını belirtmiş, Erdoğan ise "Yeri

geldiği zaman Afrin'i, Afrinlilerin kendisine bizzat teslim edeceğini" açıklamıştı. Ancak halihazırda Rusya kendisi için Afrin'in o kadar önemli olmadığını, TC kuvvetlerine hava hasasını açarak göstermişti.

Soğuk Savaş Sonrası Yaşanan En Ciddi Diplomatik Kriz

Soğuk Savaş döneminden bu yana Rusya ile Batı arasında yaşanan en ciddi diplomatik gerginlik, eskiden Rus askeri istihbaratı için çalışan ancak İngiliz gizli servisine bilgi sattığı için Rusya'da hapis cezasına çarptırılan ve 2010 yılındaki casus değişiminde İngiltere'ye taşınan Sergey Skripal ve kızı Yulya Skripal'in zehirlenmesiyle başladı. İngiltere Başbakanı Theresa May, zehirlenmenin üzerinden pek de bir süre geçmeden Skripal ve kızına yönelik saldırıdan "büyük ihtimalle Rusya'nın sorumlu olduğu" sonucuna vardıklarını açıkladı. Bu açıklamanın kısa sürede yapılması ve açıklamanın ardından da birçok Rus diplomatın sınır dışı edilmesi nedeniyle Rusya tarafı bu olayı kendisinin devletler arası alanda soyutlanması için yapılan bir tezgah olarak gördü.

İngiltere'ye bu konuda destek olduklarını açıklayan 20'den fazla devlet, sınırları içerisinde bulunan top-

lamda 110'dan fazla Rus diplomatı sınır dışı etme kararı alması üzerine Rusya da buna karşılık 23 İngiliz diplomatı olmak üzere İngiltere'ye destek veren 23 ülkeden 59 diplomatı sınır dışı etme kararı aldı.

Gerginlik Suriye'ye Taşınıyor

İngiltere (Batılı Devletler) ile Rusya'nın aynı dönemde karşı karşıya gelmesinin sebebi sadece ajan krizi değil. Karşı karşıya geldikleri bir diğer alan da Suriye, Doğu Guta. Suriye ve Rusya'nın ele geçirdiği Doğu Guta uzun zamandır cihatçıların elindeydi. Rusya, Suriye'nin saldırıları sürerken cihatçılara ateşkes çağrısı yapmış ancak bu süre içinde cihatçılarla savaşılırken siviller de katledilmişti. 7 Nisan'da ise Suriye tarafından Doğu Guta'da kimyasal saldırı gerçekleştirildiği iddia edildi.

Ateşkes görüşmelerine katılan bölgenin hakim gücü İslam Ordusu'nun teslim şartlarını reddetmesi üzerine Suriye tekrar operasyonlara başlamıştı. Batılı çevrelerde uzlaşılan iddiaya göre savaşta yorulan ve Duma'da tıkanan Suriye ordusu, tahliye anlaşmasını İslam Ordusu'na kabul ettirebilmek için kimyasal silah kullandı. Rusya ve Suriye ise kimyasal silahla saldırı iddialarını reddederek bunun Amerikan, İngiliz

ve Fransız müdahalesini kışkırtmak için sahnelenen bir tezgah olduğunda ısrar ediyor. Suriye'nin hem genel anlamda hem de Doğu Guta'da kazanacağından eminken uluslararası güçlere saldırı bahanesi vermeyeceği de bir başka iddia. ABD Başkanı Trump'ın, "İŞİD'in canına okuyoruz. Suriye'den çok yakında çıkıyor olacağız. Artık diğerleri (oradaki durumu) halletsin" demesinin ardından ABD'nin, Suriye'den çekilmesini engellemek için kimyasal saldırı provokasyonu yapıldığı iddiaları da var. Son iddia yine Rusya'dan geldi. Rusya, kimyasal saldırının ajan krizinde temel muhatabı olan İngiltere'den gelen talimatlarla sahnelendiğini öne sürdü.

Suriye'de Fransa, Irak'ta TC Askeri Güçlerini Arttırma Peşinde

Tam burada İngiltere ve ABD'nin yanında Suriye'ye saldıran Fransa'ya parantez açmak gerekiyor. Trump'ın, Suriye'den çekileceğiz açıklamasına denk gelen günlerde Fransa Cumhurbaşkanı Macron, YPG/PYD heyetini kabul ettikten sonra Fransız askerlerinin Menbiç'e konuşlanacağını duyururken "Kürt yetkililere destek sözü verdik" açıklamasında bulundu. TC Devleti'nin güvenlik kaygılarının farkında olduklarını belirten Fransa

Cumhurbaşkanı, YPG/PYD ve Türkiye arasında arabuluculuk yapabileceklerini de ifade etti. Ancak Fransa'nın bu hamleleri, özellikle arabuluculuk teklifi, TC Devleti tarafından sert açıklamalarla karşılandı.

TC Devleti'nin ise devletlerarası alanda manevra kabiliyeti gittikçe azalıyor. TC Devleti, Afrin'e ancak Rusya'nın Suriye hava sahasını açarak saldırıya olur vermesiyle saldırabilirken bu sefer kimyasal saldırı konusunda Rusya'yı karşısına alıyor. TC Devleti, Doğu Guta'da Rusya'ya karşı Amerika, İngiltere ve Fransa ile birlikte gözüküyor; Afrin saldırısında ırkçı kesimle kol kola hareket ederken Doğu Guta'da bu sefer birden tüm müslümanların sesi oluveriyor. TC Devleti'nin "Batı cephesinde" Fransa ile ilişkileri gergin yanında yer aldığı İngiltere'nin ajan krizindeki tavrı gibi Rus diplomatlara ise bir yaptırım uygulayamıyor. Yani TC Devleti için durum içinden çıkılmaz bir hale doğru hızla gidiyor. Tüm bunlar olurken Şengal'e saldırabileceğini söylemekten de geri kalmıyor.

"Afrin İle Bu İş Bitmeyecek"

Erdoğan Trabzon'da yaptığı bir konuşmada, "Afrin ile bu iş bitmeyecek dedik. Sincar'a (Şengal) da gireceğiz dedim. Oraya da operasyonlar başladı." dedi. Bu açıklamanın ardından Irak Savunma Bakanlığı'ndan "Topraklarına yönelik her türlü dış saldırıya karşı Irak, eli boş durmayacaktır." şeklinde sert bir açıklama geldi. Irak ordusu, bu açıklamalardan sonra aralarında Haşdi Şabi birliklerinin de bulunduğu büyük bir askeri gücü Şengal'e gönderdi. İddialara göre PKK'nın Şengal'den çekilmesi karşılığında bölgedeki yerel güçler Irak hükümetinin himayesi altına girecek, maaşları da Bağdat'tan ödenecek.

TC Devleti ile Irak arasında bu askeri gerginliğe benzer bir gerginlik Başika konusunda da yaşanmış; Başbakan Binali Yıldırım'ın Irak Başbakanı Haydar el İbadi ile görüşmesinden sonra Irak Devlet Televizyonu, "Türk askerinin Başika'dan çekilme konusunda" anlaşma çıktığını duyurmuştu. TC Devleti, askeri güçleriyle hala Başika'da. Devletlerarası alanda TC Devleti'nin askeri üs kurduğu hiçbir bölgeyi terk etmediği ise akılda tutulan verilerden biri.

Soğuk Değil Ama Sıcak Savaş Tehlikesi

Suriye'de de durum artık iyiden iyiye vekalet savaşından çıkmış durumda. Ukrayna konusunda Rusya ile karşı karşıya gelmesine rağmen beklenen tepkiyi vermedikleri yönünde eleştirilen İngiltere ve Fransa, Rusya'ya karşı ajan kriziyle de birlikte daha açık oynamaya başladı. ABD, Fransa ve İngiltere 14 Nisan tarihindeki saldırıyla yetinip daha önceki saldırısı gibi simgesel bir saldırıda mı karar kılacak yoksa Suriye hükümetinin devirmeye yönelik bir saldırıya mı girişecek şu aşamada özellikle Trump başta olmak üzere bilinmez. Yakın zamanda Trump'ın uzun zamandan beri yapması gereken değişiklik yapıldı ve Dışişleri Bakanı Tillerson görevden elçektirilerek yerine daha şahin bir isim olarak değerlendirilen CIA Başkanı Mike Pompeo getirildi. CIA'nın başına da işkence uygulamasıyla ünlü Gina Haspel'in getirilmesi akıllarda tutulduğunda büyük bir savaşın çıkma ihtimalinin pek de az olmadığı açık. ABD, İngiltere ve Fransa ittifakına karşı Rusya'nın yanında ABD ile "ticaret savaşı" içinde olan Çin ve ABD'nin her fırsatta terörist devlet söylemleriyle andığı İran dururken savaş hiç olmadığı kadar yüksek bir ihtimal. Veriler akılda tutulursa soğuk bir savaştan daha çok sıcak savaş ihtimali gerçekçi hale geliyor.

İşgal Sistemine Karşı Direniş Toprak Günü

Ilan Shalif

İsrail işgal sistemi, (aynı İŞİD örneğinde olduğu gibi) başlangıçta desteklediği Hamas'ı, Filistin mücadelesini bölmek ve Gazzelileri göç ettirmek amacıyla Gazze'deki baskıyı yoğunlaştırmak için mazeret olarak kullandı. Son birkaç ay içinde durum kötüleşti ve Filistinlilerin yaşamlarını daha iyi hale getirmesi beklenen Hamas ve El Fetih arasındaki uzlaşma tıkanı. Filistin otoritelerinin son yaptırımları işleri daha da kötüleştirdi.

Toprak Günü eylemlerini, bazı STK'lara bağlı aktivistlerin başlattığı ve bu STK'ların da yeşil ışığı Hamas'tan aldığına dair söylentiler var. Bu projenin daha geniş kapsamı, en azından öngörülebilir gelecekte askeri faaliyetlerin İsrail'i yenemeyeceğinin anlaşılmasıdır. Hamas bile, İsrail'in 1967 yılı sınırına çekilmesi durumunda Hudna'yı (askeri mücadelenin bittiğini) kabul edeceğini açıkladı. Kısa vadede, iki yıl önce İsrail saldırısını engelledikten sonra, Hamas tek taraflı ateşkes düzenledi ve İslami Cihad gibi daha radikal direnişi etkisiz hale getirmeye çalıştı.

Kısa ve hatta uzun vadede, '67'de işgal altındaki bölgedeki Filistinlilerin yaşamlarının önemli ölçüde iyileşmesi umudu, emperyal bir baskıdır. Böyle bir baskı İsrail'in, 1956 sınırlarından Sina ve Gazze'deki alanları işgal ederek 1957 sınırlarını yaratmasına yol açtı. Aynı baskı, ancak İsrail işgalin 1/3'ünü tamamladıktan sonra, 1967'de İsrail'i Batı Şeria'dan çıkmaya ve Batı Şeria'da işgal ettiği yerlerde kapattığı yolları açmaya zorladı.

Batı'da silahsız halk mücadelesinin, dünya kamuoyu nezdinde de çok fazla etkisi olduğuna ilişkin bir düşünce var (Ahed Tamimi'ye yönelik dava bu noktada iyi bir örnek). Filistin otoritesinin diplomatik "intifada"sının da başarısızlığı bu durumun belirginleşmesini sağlıyor. Halk mücadelesinde bir katalizör durumda bulunan İsrail'e

Boykot Hareketi'nin (BDS) büyümesi, bu alanda mücadele edenleri cesaretlendiriyor.

Tam da bu noktada şunu ekleyelim, bu topraklara silahlı olmayan mücadele 42 yıl önce 30 Mart'ta Toprak Günü'nde İsrail'de başladı. Yani 15 Mayıs Nakba gününden 6 hafta önce. İsrail devleti, panik içindeydi. Çünkü eğer kitlesel katılım gerçekleşir ve çitin üstünden geçenler olursa; "yüzlerce kişiyi katletmeye ihtiyaç duyacak" olursa bu oyunda büyük bir değişikliğe neden olabilirdi. İsrail devleti, 100 keskin nişancı ve daha fazla katliam yapabilecek bir ordu birimi mobilize etti. Katletti, yaraladı ve yüzlerce kişiyi tutukladı.

Bu ortak mücadele anlayışı, Filistin'de çözüme yönelik etkili bir hamle olabilir. Toprak Günü mücadelesi İsrail'de başladı ve sonra yayıldı. Tabana dayalı, toplumsallığı hedefleyen ve politik çıkarlardan bağımsız örgütlülükler sadece bu mücadelenin değil, dünya üzerindeki tüm toplumsal mücadelelerin önemsemesi gereken bir gerçeklik.

Duvara Karşı Anarşistler (AATW) olarak yaratmaya çalıştığımız işte böyle bir ortak mücadele hattı. Toplumsal mücadeleyi geliştirmek için Toprak Günü'nün kökenini hatırlamak önemli.

***Toprak Günü:** 30 Mart 1976'da İsrail'de çıkan çatışmalarda katledilen Filistinlileri ve İsrail vatandaşı Arapları anma günü. İsrail hükümetinin binlerce dönüm Filistin toprağını, İsraililerin yerleşimine açan kararından sonra, Galile'den Negev'e birçok farklı şehirde eylemler gerçekleşti. Bu eylemlerde onlarca İsrail vatandaşı Arap katledildi, yüzlerce yaralandı ve tutuklandı.

***Nakba Günü:** 14 Mayıs 1948'de İsrail devletinin kurulmasından sonra İsrail devletine karşı birçok direnişin başladığı "talihsizlik" günü.

İslamiyet'in Update'i

Hüseyin Civan

hcivan@meydangazetesi.org

Bu 8 Mart'ta gündem sadece kadın değildi. Tayyip Erdoğan'ın "kadına yönelik İslami referanslı olumsuzlukların çağın gerçekliğiyle uyummadığını; 14 asır öncesinin İslam anlayışıyla, günün anlayışının aynı olmaması gerektiğini" söylemesi, İslami camialarda bir infial yarattı. Çünkü yapılan açıklama, yani değişimin önerilmesi, dinin temel mantığına aykırı radikal bir açıklamaydı. Bu açıdan düşünüldüğünde İslami camialarda yarattığı etki normaldi çünkü tartışmanın özü İslam'da reformdu.

8 Mart Update'i

Erdoğan, 8 Mart'ta kadınlara yaptığı konuşmasında Nurettin Yıldız'ın "Kadınlar dövülüyorlarsa şükretsiner" sözüne "Bunlar İslam'ın güncellenmesi gerektiğini bilmeyecek kadar acizler. 14 asır öncesinin hükümlerini bugün uygulayamazsınız" dedi.

Sonrasında, AKP muhalifi İslami çevrelerin başını çeken Alparslan Kuytul'un "İslam'ın modernleşme projesi"ne yönelik eleştirileri, hemen ardından da Ahmet Mahmut Ünlü'nün dinde reform temalı bir konuşması sosyal medyaya yüklendi. AKP'ye yakınlığıyla bilinen Ebubekir Sifil'in açıklamaları, ortodoks kesimin meramını açıkça anlatıyordu: "İslam'da reform yoktur. Bir dinde reform olması için, o dinin deforme olması gerekir. İslamiyet'in deforme olduğunu savunanlar her zaman vardı. Şimdi de var. İslamiyet son ve hakiki dindir, güncellenmeye ihtiyacı yoktur".

AKP'ye ama özellikle Tayyip Erdoğan'a yakın kesimlerde bile soğuk düş etkisi yarattı, dinde reform isteyen bir anlayışın sözcülüğünü Tayyip Erdoğan'ın yapması kafa karıştırıcıydı.

Kafa karışıklığı mı, Değişim mi?

Kürtajın yasaklanmasını, her kadının en az 3 çocuk doğurması gerektiğini, kadınların "öyle çok konuşmamaları" gerektiğini sadece yerel değil, uluslararası mecralarda dillendirmekten çekinmeyen, kadın mücadelesini açık bir şekilde hedef alan açıklamalar yapan Tayyip Erdoğan'ın ("kadınlara yönelik şiddete teşvik ettirdiği" gerekçesiyle Nurettin Yıldız hakkında başlatılan soruşturma ve Diyanet'in skandal fetvalara ilişkin hemen devreye girme talimatıyla beraber) bu söylem değişikliğinin sebebi neydi? Bir gün sonrasında "dinde reform aramıyoruz" başlıklı bir konuşma yaptı Tayyip Erdoğan, ancak bu konuşma ilk söylediklerini inkar etmeyen hatta destekleyen bir konuşmaydı.

Bunun bir kafa karışıklığı olmadığı bir gerçek. Bu durumun altında yatanları sorgulamadan önce, bunun bir değişim olup olmadığını görmek için, ortodoks söylemleri oluşturanlara ve nasıl oluşturdıklarına bakalım.

Öncelikle, ortodoks kesimler düşündüklerini rahat bir şekilde konuşabilecek, hatta propaganda yapabilecekleri bir zemine sahipler. Özellikle son yıllarda, bürokrasi, medya ve sivil toplum alanlarında Gülen Cemaati'nden doğan boşluğu doldurmaya talip birçok kesim var. Ve bu kesimler, buralarda "icraatlerini" rahatça gerçekleştirebiliyorlar. Düşüncelerini ifade edecek özgüven ve etkili mecralara sahip olmalarına olanak veren şey işte bu durum. Bu rahatlık, hamile kadınların sokakta gezmemeleri gerektiğini söylemekten; 6 yaşındaki çocukla evlenilebileceğine kadar geniş yelpazede radikal ifadeleri kullanmalarına izin veriyor.

Evet, şu bir gerçek; bu radikal söylemler tüm muhafazakar kesimlerle paylaşılmıyor. İlimliler ve ortodokslar arasındaki gerilim zaman zaman medyaya yansıyor. Bu gerilimin altında yatan gerçek, ılımlı muhafazakarların değerlerini oluşturan şeylerin arasında modernliğin de olması. Yani bu ılımlı kesimler, İslami referanslı bir hayatı modern ve çağa uygun bir şekilde yaşamak isteyen kesimler. Update edilen ekonominin update'inde önemli rol oynayan bu ılımlı kesimler, ekonomik iktidarın önemli bir parçası konumundalar. Bu yüzden kapitalizmin popüler kültürünü tüketmekten imtina etmiyorlar, hatta seviyorlar.

Ortodoks söylemlerin ılımlı kesimleri de rahatsız etme durumu, İslam'ın update'i söylemini ortaya çıkaran önemli nedenlerden biri. Çünkü bu ılımlı kesim, özellikle AKP'nin OHAL siyasetinde, toplumun homojenleştirilmesinde önemli bir prototip. Yaratılmak istenen toplumun unsurlarını bu kesim oluşturuyor.

İlimlilik Stratejileri

İslami camiada ılımlı stratejilerden bahsediyorken, bunun yerel mi yoksa küresel bir strateji mi olduğunu anlamak gerekiyor. Geçen Kasım ayında, Kadın Girişimciler Toplantısı'nda Tayyip Erdoğan'ın "daha kadınların araba kullanımına izin vermiyorsunuz" diyerek hedef aldığı Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed Salman, son süreçte yaptığı reformlarla Suudi Arabistan'ı bir değişimin içerisine soktuğu açık.

Muhammed Salman'ın önce devlet iktidarını paylaşmamak için yaptığı "aile içi" bir dizi hamle ve sonrasında özellikle kadınların toplumun belirli alanlarında daha ra-

hatça hareket etmelerine izin veren uygulamaları devreye sokmasıyla, coğrafyasının en belirgin siyasi figürü haline geldi. Yapılan reformların etkisi uluslararası mecralarda konuşuldu.

Bu iki durum birlikte ele alındığında, bu reform hareketinin "İslami Coğrafyalarda" yeni bir süreci beraberinde getiren bir dalga mı olduğu sorusunu gündeme getirdi.

Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok

Salman ve Erdoğan'ın yeni açılımlarını beraber ele almak, özellikle coğrafyamızdaki durumu değerlendirenken iyi bir imkan sağlayabilir bize.

Salman'ın kadın temalı reformlarını, aile üyelerini ölümle tehdit ettiği süreçten sonra işletmesi; liberal(imsi), reform yanlısı görünüp talip olduğu (ve zorla aldığı) siyasal iktidarı, toplumsal ve küresel bazda meşrulaştırma çabasından öteye gitmez. Girişimci, yenilikçi, eşitlik yanlısı bir imaj siyasal iktidarı nasıl elde ettiği gerçeğini örtmese de şimdilik durumu idare etmiş gözüküyor.

Benzer durum Tayyip Erdoğan için de geçerli. OHAL süreciyle, iktidarının meşruiyetini "zor" kullanmaktan kopartmamış bir Tayyip Erdoğan var karşımızda. Yeni "erken seçim" tartışmalarının konuşulduğu günlerde, hem ılımlı muhafazakar çevrelerin hem de muhafazakar olmayan çevrelerin rahatsız olmasını engelleyecek politik söylemler ve uygulamalar Tayyip Erdoğan için oldukça kazançlı. Mevzubahis İslam'ın Update'i tartışmalarına bir de bu Erken Seçim başlığıyla bakmak önemli olacak.

Faşizmin Update'i

Mercan Doğan

mdogan@meydangazetesi.org

Yirmi yıldır kendisini muhafazakar kesimin temsilcisi ilan eden cumhurbaşkanı, "yerli ve milli"yi diline pelesenk edip ülkücü cenahla özdeşleşen bozkurt işaretini yapmakta beis görmüyor. Yüz yıldır ulusalcılığın temsilcisi olan kesimde milliyetçilik dozu yükseliyor. Daha keskin ulusalcı bir kesim, yeni kurulan başka bir milliyetçi partiye yakınlaşıyor. Bu yeni milliyetçi partinin başkanıysa (bir dönemin asenası olmasına rağmen) radikal milliyetçilikten merkez sağa kayan söylemleriyle dikkat çekiyor. Elli yıllık milli görüş geleneğinin güncel temsilcisi, 'gaza gelip' sol yumruğunu kaldırıyor coşkuyla.

Bunlar yaşanırken "milli birlik ve beraberliğe en çok ihtiyaç duyduğumuz şu günlerde..." klişesi, saydığımız bütün bu kesimlerin amentüsü olmayı sürdürüyor...

Bu gelişmeler, Erdoğan'ın "2019 seçiminin yerli ve milli olanlarla, ipi başka mahfillerin elinde bulunanlar arasında geçeceği açıktır. Bahçeli'yi davet ettim." sözleriyle halka duyurduğu, "cumhur ittifakı'nın, birkaç partinin ya da kesimin 24 Haziran 2018'de gerçekleşecek başkanlık seçimlerinde kazanmak için kurduğu yeni bir ittifak olmasının yanında, başka değişikliklerin de habercisi olabileceğini gösteriyor.

Erdoğan'ın 10 bin AKP'li genç Taksim'e çıkarma tehdidine karşılık Bahçeli'nin bin bozkurtla onu Kasımpaşa'ya kovalayacağını söylemesinin, yine Erdoğan'ın "Sen bozkurtlarla mı dolaşıyorsun? Ben eşref-i mahlûk olan insanla dolaşıyorum." sataşmasını Bahçeli'nin "Ben bir bozkurt olarak elbette bozkurtlarla dolaşıyorum. Ama senin etrafında eşref-i mahlûk olarak gördüklerin aslında esfel-i safilindir (sefillerin en sefili). Sen onları iyi bilirsin, emir aldıkların da esfel-i safilindir." sözleriyle yanıtlamasının üzerinden, bu polemik unutableceğimiz kadar zaman geçmedi. Peki şimdi ne oldu da Erdoğan bozkurt işareti yapar hale geldi?

Köprülerin altından çok su aktı. Yaşadığımız coğrafyadaki faşizm* de, ne on yıl öncesine, ne kırk yıl öncesine, ne de daha öncesine benziyor.

Otoritelerin Baltası Olarak Faşizm

*Faşizm kelimesi, Fransızca fascisme veya İtalyanca "İtalya'da Mussolini tarafından kurulan siyasi hareket" anlamındaki fascismo'dan alıntıdır. Bu ise İtalyanca'daki fascio'dan, "demet, sıkıca birbirine bağlı grup, çete"den gelir. Daha da geriye bakacak olursak Latince'de

"eski Roma'da otorite simgesi olarak taşınan çubuk demetine sarılı balta" anlamındaki *fascis* kelimesinden gelmiştir.

Umberto Eco'nun sözleriyle: "Hala İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa'ya egemen olan totaliter hükümetleri düşünüyorsak, şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Değişik tarihsel koşullarda, aynı biçimde ortaya çıkmaları zordur..." Ancak günümüzde faşizmin esas niteliğinden ya da özünden bahsedenler hala İtalya ve Almanya'dan başlar incelemeye.

Mussolini ve Hitler'in uğradıkları bozgunun, bunların farklı coğrafyalardaki taklitçilerinin şaşkınlığının ardından 70 yıldan fazla zaman geçse dahi bu iki örnek, faşizmin karakteristik özelliklerini, adeta "klasik" biçimini irdelemek, ardındaki düşünme ve hissetme tarzını, kültürel alışkanlıkları, anlaşılmayan kısımları anlamak açısından hala önem taşısa da, "güncel faşizmi", getirilen update'leri idrak edebilmek açısından yeterli değildir.

Güncel Faşizmi Anlamak

70'lerde kendilerine "faşist" diyenler karşısında ülkücü cenahın tepkilerinden biri şuydu: "Faşizm, İtalyan milliyetçiliğidir; biz Türk mil-

liyetçisiyiz." Bugün çoğunluk tarafından geleneksel sağın farklı bir biçimi olarak görülen, ancak faşizm denilmeden açıklanamayacak güncel bir siyasal hareketten bahsediyoruz ve faşizm popülist bir ideolojidir. Bunun için de sıklıkla update'lere ihtiyaç duyar.

Geçtiğimiz süreçte demokrasi savunucusu ve milliyetçilik karşıtı söylemlerden liberal değerlerin sahiplenilmesine, "Kürdistan" kelimesinin kullanımından açılım ve çözüm süreçlerine, hatta kemalizme kadar sayabileceğimiz örnekleriyle bambaşka hatlar izleyen siyasi iktidarın, bugün de yine pragmatik bir yaklaşımla, içinde bulunulan dönemde faşizm için kullanışlı gördüğü hamleyi yapması kimilerini neden şaşırtıyor, anlaşılabilir.

2019'da olacağı söylenmişken birdenbire "erken seçim" açıklamalarıyla 24 Haziran 2018 kadar yakın bir tarihe çekilen başkanlık seçimleri arifesinde, bugünün popülist sağının genişleme eğilimi izlediğini açıkça söyleyebiliriz. Daha dün rabialarla yükselttiği enternasyonalist muhafazakarlık söylemlerine, bugün bozkurtlarla yükselttiği milliyetçi söylemleri de eklemesi, faşizmin son update'inin ereğini bir kez daha gözler önüne seriyor.

UPDATE NEDİR?

Farklı bir alana ilişkin bir kavramın, başka alanlarda kullanılıyor oluşu; sadece kavramın kullanılabilirliğinin sonucu değildir. Kavramın geçtiği alanın diğer alanlara etki ettiğinin göstergesidir.

Bu tarz kavramların yaratıcılığı hızlıca tüketildikten sonra kenara atıldığı bir zamanda yaşıyoruz. Özellikle son 3-4 ayda buna benzer bir şekilde tanıştığımız, ancak hızlı tüketilemeyen bir kavramın varlığına tanıklık ediyoruz; "güncelleme".

Siyasetten dine; ekonomiden (doğal olarak) teknolojiye, kavram dört bir yanımızı sarmış durumda. İçinde bulunduğumuz sistemin kutsallaşan kavramlarının hız ve zamanla ilişkili olmasının elbette bunda büyük bir etkisi var. Hızla ilişkili çünkü; hızlı bir şekilde yeni duruma adapte olabilmeyi kapsıyor. Zamanla ilişkili çünkü; yeni durum içinde bulunulan zamanla, şimdiyle ilişkili. Eski olanın miadını doldurduğunu, yetersiz kaldığını anlatıyor.

Elbette ki kavramların, bu kavramlara zemin oluşturan düşüncelerin, bu düşüncelerin harekete geçirdiği ya da bu düşünceleri harekete geçiren pratiklerin; ortaya çıktıkları zamandaki gibi sabit, değişmeden kalması beklenemez. Değişim ve dönüşüm, yaşamın bir parçası, belki de kuralı. İçinde bulunulan mekana ve zamana uyum sağlayabilmek, adapte olabilmek... Canlı-cansız tüm varlıkların doğası, uyumlu olunmayan koşullara uyum sağlamak için değişmek, evrilmek. Ve tabii ki, değiştirmek ve dönüştürmek.

Ancak, bir kavramın, düşüncenin ya da pratiğin eskimesi, geçmişe ait olması, demode olması artık daha hızlı. Yeni ve daha yeni şimdiye adapte olabilmek... Sürekli bir geleceğe doğru ilerleyen bir zamanda var olmayı

başarabilmek... Hızlı bir şimdinin, ilerlemekte tıkandığında dahi eskimeye dönüşen bir şimdinin parçası olabilmek oldukça zor.

Güncel olma kaygısı, içinde bulunulan zamana ve koşullara uygunluk açısından kavramların, düşüncelerin ve bu düşüncelerle şekillendirilen eylemlerin gerekliliği gibi görünebilir. Ancak buradaki bir aldatmacayı irdelemek önemlidir.

Güncelleme, zaten baştan sıkıntılı bir sistemin işleyemez olduğu durumlarda işlemlerini sağlayan bir yama gibidir. Sıkıntılı sistemi ya da düşünceyi bir sonraki yamaya kadar işler halde tutar. Düşünce ve pratikteki sıkıntılı temeli değiştirmeyi hedeflemez, güncelleştirmeyle sorunları atlarmaya çalışır. Temeli sıkıntılı olan bir bina yıkılmasın diye yanına yapılan desteklerdir, güncelleme. Her kat çıkıldıkça, başka desteğe ihtiyaç duyulur. Oysa sıkıntı bellidir ve temeldedir.

Bir başka biçimiyle, temeli değiştirmeyi hedef alan ancak temeli değiştirmeyi hedeflediğini ifade etmeyen bir güncelleme de vardır. Zaman ve koşullara uygunluk diyerek, düşünce ve pratiğin tamamen değiştiği, ilk mevcut fikirden tamamen bağımsız duran ama dil oyunları ile ilk fikre bağlanmaya çalışan. Bu biçimin temelindeki sıkıntıyı hedef aldığı doğrudur, ancak temeli değiştirdiğinizde aynı binayı inşa edemezsiniz. Düşüncelerle ve yeni pratiklerle oluşturduğunuz başka bir şeydir; eğer başka bir temelden feyz almıyorsanız.

Güncelleme, kelimesinin sıklıkla iyi anlamda kullanıldığına ilişkin çalışmalara denk geldik. Derdimiz kelime üzerinden felsefi ya da etimolojik bir tartışmaya girmek değil. Öte yandan tartışmayı gereksiz görmek de değil. Kavramın, yukarıda vurguladıklarımızla ilişkisi

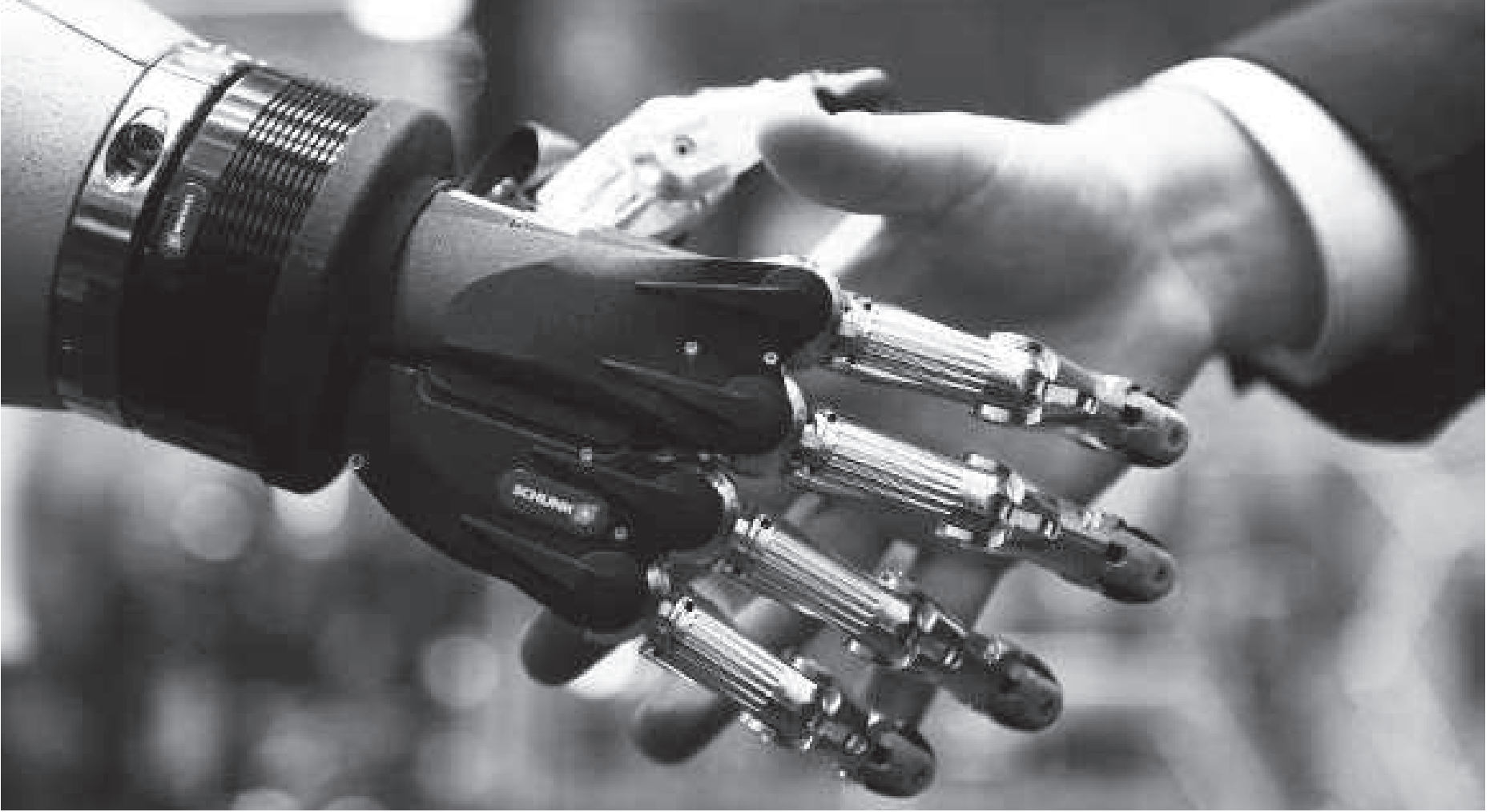
açık. Bu sayımızda, konseptimizi bu kavramın etrafında oluşturduk. Ancak kavramın yapacağı olumlu çağrışımları ve buna ilişkin tartışmaların olabileceğini öngörerek ve buraya sıkıştırmayarak, daha yaygın bir şekilde kullanılan "update" kelimesini kullanmayı yeğledik.

Konsept kapsamında, kavramın teknolojiyle, teknolojinin de kapitalizm (ve devletle) ilişkisini bilerek bir update olarak Endüstri Devrimi 4.0'ı ele aldık. Açık bir şekilde kapitalist sistemin işleyişinde bir update olan Endüstri Devrimi 4.0, bugün sadece teknoloji başlığında değil, siyasetten gündelik yaşama, ekonomiden silah sanayisine geniş bir kapsamda üzerine yazılıp çizilen bir başlık.

Bilfiil kelime olarak da kavramlarımızın içeriği olarak da konseptimize dahil olanlar, yaşadığımız coğrafyada, son bir ayda iç siyasette konu olan birçok meseleyle ilişkilendirildi. İslam tartışmalarından faşizmle geniş ölçekte, "değişmekte olan düşünce sistematiği" siyasetin gündemiydi.

Kapitalizm, devlet, faşizm gibi konuları ele alırken, sorunların çözümüne yönelik arayışları da konsept içine dahil etmek kaçınılmazdı. Marksist düşüncenin ve pratiğin update tarihi anarşizmle oldukça ilintiliydi. Bu tarihsel irdelemeyi, aynı zamanda son zamanlarda, aslında anarşizmin argümanlarını savunan ve ısrarla marksist düşüncenin takipçileri olduklarını vurgulayanların düşünsel ve pratik çabalarını anlamak ve eleştirmek üzerine gerçekleştirmeye çalıştık. Yöntem olarak, yukarıda "bina inşa etmek" diye örneklendirdiğimiz işleyişten kaçınan ve kaçındıkça da iktidarın ve iktidarlı ilişkilerin temellerinde yükselen binaların parçası olan "yapı dışı" düşünceyi ve savunucularını bu eleştiriye dahil etmedik.

Kapitalizmin Update'i Endüstri 4.0

Özgür Oktay

ozguroktay@meydangazetesi.org

Almanya hükümetinin bir endüstri stratejisi olan ve esas olarak bilişim teknolojilerindeki yeni gelişmelerin imalat endüstrisinde uygulanmasını içeren Endüstri 4.0, ilk olarak 2011 Honover fuarında siyasetten, sermayeden ve üniversiteden 3 temsilciyle açıklandı. 2000'li yıllarda imalat endüstrisinin gittikçe daha fazla uzak doğuya kaymasına karşın diğer endüstrileşmiş ülkelere göre de bu sektördeki işsizliği engelleyen Almanya, gittikçe derinleşen kriz karşısında Endüstri 4.0 hamlesiyle yeni bir kırılma yaratacağını söylüyordu. 2000'lerde ortaya çıkan yeni teknolojilerin ve yeni süreçlerin 4. endüstri devrimi olarak tanımlandığı bir kampanya ile bu kırılmayı yaratmayı hedefleyen Almanya, bu stratejisini halen sürdürüyor. Avrupa Birliği genelinde Ufuk 2020 gibi projelerle benimsenen bu strateji, TC'de planlama aşamasında.

Endüstri 4.0 stratejisi endüstriyel teknolojinin tarihini şöyle yazıyor:

1. endüstri devrimi: 18.yy sonunda mekanik üretim araçları

2. endüstri devrimi: Elektrik enerjisiyle kitlesel üretim, Fordizm, Taylorizm

3. endüstri devrimi: Elektronik ve bilişim ile üretim süreçlerinin daha fazla otomasyonu

4. endüstri devrimi: IoT, bulut bilişim, yapay zeka ve diğer yeni teknolojiler ile daha fazla otomasyon

Teknolojik yenilik esasında sürekliliği olan bir süreçtir. Bu yüzden, bu kampanyanın yaptığı gibi yeniliklerin keyfi olarak gruplanıp her birine "devrim" denmesi, meselenin özüne aykırı olduğu gerekçesiyle eleştiriliyor. Bu sunuş şekli büyük ihtimalle işçilerde daha fazla motivasyon yaratmak amacıyla seçiliyor. Endüstri 4.0'ın teknolojik değil ekonomik bir strateji olduğu göz önüne alındığında, kapitalist ekonominin temelindeki rekabet açısından da incelenmesi gerekiyor.

2000'li yıllarda imalat endüstrisinin uzak doğuya kaymasında iki temel neden var. İlki, herkesin bildiği gibi düşük işçi maliyeti. Daha az bilinen ikincisi ise özelleştirilmiş üretim. Geleneksel üretim yapan bir Alman fabrikası, ciddi bir planlama çerçevesinde anlaşmasını yapar fakat standart bir parçada istenilen en ufak değişikliği, hem birkaç ay gecikmeyle, hem de birkaç kat maliyetle üre-

tir. Alibaba sitesine girdiğinizde ise Çin'deki yüzlerce tedarikçiden ihtiyacınız oldukça istediğiniz miktarda alıp sonsuz revizyon yapabilirsiniz. Bu üreticilerin bazıları tek odalı evinde yatağının yanındaki CNC tezgahında üretmektedir. Özelleştirilmiş üretim, özellikle ürün geliştirme ve arge aşamalarında, imalat endüstrisinin bilişim dünyasında görüp öykündüğü sürekli geliştirme ve sürekli yenilik süreçlerini mümkün kılmaktadır.

Endüstri 4.0 stratejisi toplumun uzman olmayan işçi ihtiyacını azaltmıştır. Bu stratejinin işsizlik yaratması beklenirken, Hartz reformlarıyla birlikte bu uzman olmayan kesim, geçici, güvencesiz ve aşırı düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmıştır. Almanya'da son 10 yılda işçi kesimlerinin ücretleri arasındaki farklar gittikçe artmış, çalıştığı halde yoksulluk riski olan kesimin oranı 2 katına çıkmıştır. Bu düşük ücretli işçi kesimi olmadan Alman endüstrisinin "rekabet gücünden" bahsetmek imkansızdır.

Hiç şüphesiz, Çin'deki çalışma koşullarıyla karşılaştırıldığında Almaya'nın yoksul işçileri daha iyi durumdadır. Çin devletinin baskıları nedeniyle çalışma koşulları hakkında net veriler olmasa da yüksek tekno-

loji üretiminin yapıldığı fabrikalarda aşırı çalışmaktan intihar eden işçileri biliyoruz. Hava kirliliği yüzünden sokağa çıkma yasağı konulan Çin şehirlerinde yükselen teknoloji, Endüstri 4.0 dönüşümünde, daha sonra başlamasına karşın bugün Avrupa ile aynı seviyededir. 2017 yılında TÜSİAD ve BCG yatırım şirketinin yayımladığı rapor, bu verilere bakarak TC'ye Almanya'yı değil Çin'i örnek almayı tavsiye ediyor!

Odağımızı teknolojiden daha geniş bir açığa, kapitalist ekonominin dinamiklerine aldığımızda, Endüstri 4.0'ı 2008'de başlayan ekonomik krizden kurtulmak amacıyla kapitalizme yapılan bir update olarak görebiliriz. Daha önceki kapitalizm update'ini yapan İngiltere-ABD merkezli finans sermayesi, küreselleşme ile genişlerken endüstrinin coğrafya değiştirmesine neden olmuştu. Bu süreçte sürüklendiği kriz sonrasında Almanya-Fransa merkezli endüstri sermayesinin yaptığı kapitalizm update'inin etkilerinin ise Brexit'le sınırlı olmayacağını tahmin etmek zor değil. Hangi politikalar eşlik ederse etsin, kapitalizmin her update'inin ardından bir kriz, yani sömürünün update'i geliyor. Daha çok insanın daha yoğun sömürsü. Endüstri 4.0 sömürü güncelleniyor...

Kentin Update'i

İlyas Seyrek

ilyasseyre@meydangazetesi.org

Sokaklar, geniş cadde ve kavşaklar, yaya geçitleri, trafik ışıkları, otobüs durakları, sokak isimlerinin bulunduğu tabelalar, alt katları dükkan ya da banka olarak kullanılan apartmanlar, hepsinin ortasında büyük bir anıt ya da fiskiyeli bir çeşme ve bunları çevreleyen peyzaj alanları, yapay yeşil alanlar...

Büyük kent merkezlerini gözümüzün önüne getirelim. Bulunduğu coğrafyaya ve/veya taşıdığı siyasi yapıya göre Kızıl Meydan, Tiananmen Meydanı, Milli Demokrasi Meydanı, Tahrir Meydanı gibi ismi, anlamı değişen meydanların ve benzeri yapıların dışında hemen hemen hepsinde yukarıda saydıklarımızı bulabiliriz. Bu benzerliği sağlayan faktörler kentin içerisinde bulunduğu politik, ekonomik ve dini iktidarlardır. Bunu daha iyi anlayabilmek için kentlerin ortaya çıkışına ve bugüne gelinceye değin geçirdiği değişikliklere kısaca göz atmakta fayda var.

İktidar-Kent

Günümüzde kent dediğimiz büyük yerleşim alanlarının prototiplerinin ilk köylerden biçimsel olarak çok farklı olmadığını ev, kutsal yer, sarnıç, yollar, -henüz pazaryeri olma özelliğini kazanmamış- agora gibi öğelerin hepsinin halihazırda köy içinde de şekillenmiş olmasından anlayabiliriz. Kentin en büyük farklılığı ise içinde taşıdığı iktidar ilişkilerinden kaynaklanmıştır. Siyasi, dini veya ekonomik iktidar yapıları kentlerin merkezi olmuş, kentler bu merkezler etrafında şekillenmiştir. Kimi zaman bir Ziggurat, kimi zaman bir manastır, kimi zaman bir kale/saray kentlerin ortasında, merkezinde yer almıştır.

Aynı zamanda etrafı surlarla çevrili bu ilk kentlerin gelişmesi bütünüyle kentin kendisinin ekonomik, dini veya politik bir merkez rolüne sahip olmasına neden olmuştur.

Örneğin M.Ö. 1200'lü yıllarda bir ticaret merkezi/ekonomik merkez olarak Tieion; M.Ö 900- M.S. 600 yılları arasında var olmuş siyasi bir merkez olarak Ninova; M.Ö 4000'li yıllarda yerleşim görmüş ve önce dini, ardından siyasi bir merkez haline gelmiş Arslantepe Höyüğü... Hepsi ilk kentlerden ve hepsinin ortak özelliği bir iktidar biçimi üzerinden hiyerarşik toplum yapısı oluşturmaları.

MÖ 3. binyıldan kalma bir belgede eski Mısır tanrısı Pta'h'ın sıfatlarından biri olarak yazılan "kentleri kuran" nitelemesi de, kent-iktidar ilişkisini gösteren başka bir önemli örnek.

Kentlerin kuruluşundan gelişimine, iktidarlı yapılarla kurduğu ilişki açıkça karşımızdadır. Antik Yunan'ın kadınları, köleleri, yabancıları ve mülk sahibi olmayanları dışlayan demokrasinin hakim olduğu polis'ten Roma İmparatorluğu'nun kentlerine; Orta Çağ'ın surlu manastır veya kale etrafında gelişen şehirlerinden merkezi güçlü krallıkların/ulus devletlerin büyük şehirlerine; sanayi devrimi akabinde fabrikaların ve işçi evlerinin oluşturduğu kentlerden milyonlarca kişinin yaşadığı metropollere, megalopolislere hepsi iktidarların kentleri olarak gelişmektedir. Ve aslında kentlerin yaşadığı bu dönüşümlere, kentlerin update'leri olarak bakmak gerekmektedir.

Bir Update Olarak Kentsel Dönüşüm

Ezilenlerin nasıl bir yaşam sürdürdüğünü önemsemeyen iktidar sahipleri coğrafi/bölgesel ya da küresel boyutta yaşanan teknik, politik, ekonomik gelişmelerin ışığında, kendi iktidarlarını korumak veya işlerliğini daha kolay sağlayabilmek adına kent mekanında kendi yararlarına bir dönüşüm planlamaktadır.

Kent, merkezin biçimlendirdiği

dönüşümlere açık olarak kurgulanmıştır. Çünkü kent iktidar biçimlerinin dönüşümlerinin, baskı politikalarının mekansal/uzamsal yansımasıdır.

Örneğin Napoli Kralı Ferrante, 1475'te dar sokakları devlet için tehlikeli yerler olarak tanımlamış; surları ortadan kaldırmış, sundurmaları, barakaları, eski evleri yıktırılmış, dolambaçlı sokakları -ezilenler tarafından savunulması kolay olmasın diye- düz caddelere veya açık dikdörtgen meydanlara dönüştürmüştür. Kentlerdeki yapısal veya biçimsel dönüşümlerin değişen siyasi, ekonomik ve toplumsal yaşamın ipuçlarını barındırdığını yaşadığımız coğrafyadan ve günümüze yakın bir tarihten örnekler aracılığıyla da anlayabiliriz. 1920'lerden sonra yeni inşa edilen devlet yapısının belirginleşmesi, ete kemiğe bürünmesi için kentler oluşturulmuş ya da kentler üzerinde dönüşümler hedeflenmiştir.

Yine yaşadığımız coğrafyada sanayileşme, iç göç ve gecekondulaşmanın ardından kentin aldığı durum hedef alınarak başlatılan kentsel dönüşüm, yeni bir update olarak karşımıza çıkmaktadır. "Soylulaştırma" denebilecek dönüşümle kent merkezinin ezilenlerden "temizlenmesi" hedeflenmektedir. Ayrıca OHAL döneminde kentsel dönüşümle ilgili olarak çıkarılan yönetmelikler ve fiili uygulamalarla kentsel dönüşümün anlamı genişlemiştir.

Cumhurbaşkanı "Bu şehre ihanet ettik, bundan ben de sorumluyum" açıklamalarına rağmen köprü ve havaalanı gibi "dev" yatırımların yanı sıra özellikle Taksim'in genel görünümünü değiştiren/değiştirecek Topçu Kışlası, AKM'nin yıkılması ve Taksim Camii gibi projelerde oldukça ısrarcı. Kente yeni dönüşümler getirecek bu ısrarı, kendi görüşünü siyasi/toplumsal yapıda egemen kılmaya çalışmasının bir parçasıdır.

Geleceğin Kentleri

Kentin bütünsel dönüşümüne, bütün coğrafyalarda ve tarihin her döneminde rastladığımız gibi, yakın bir gelecekte de şahit olmamız mümkün. Endüstriyel üretimde teknolojik gelişmelerin yaşandığı, yapay zekaların toplumsal yaşamda etkili olacağı konuşulduğu böyle bir dönemin kıyısında olduğumuza düşünürsek iktidarlar kentleri de daha teknolojik hatta "akıllı" bir şekilde planlayacak ve kendi dönüşümleri için tekrar araçsallaştıracaktır.

Daha şimdiden buna en somut örnek, Google'ın Kanada'nın en büyük şehri Toronto'da kurmaya başladığı ve tamamlandığında 5 bin kişinin yaşayacağı kent projesi. Şehrin algılayıcılarla donatılacağı bu projede elde edilecek verilerle şehrin tasarımı ve altyapı hizmetleri görülecek. Çöpleri robotlar toplayacak, postaları da robotlar dağıtacak. Yani kentin her yerine algılayıcılar ve kameralar yerleştirilecek, yaşayanlar her an gözetlenecek. Bu da yine iktidarlar için daha iyi yönetilebilir bir toplum anlamına gelecek.

Update'le Mekansal İhtiyaç Karşılabilir mi?

Kentlerin, iktidarların mekan politikalarının aracı olduğunun üzerinde bu kadar durduktan sonra, özgür yaşam alanlarını konuşmak gereklidir. Kentin, iktidarların belirlediği şekliyle ihtiyaçları karşılayacak teknolojik bir dönüşüm geçirecek olması, o kentte yaşayanları özgürleştirmeyecektir. İçinde yaşadığımız kentlerin ve geleceğin akıllı kentlerinin yerine, toplumsal yaşamın ihtiyaçları doğrultusunda bireylerin ve toplumun kendi iradesi, üretimi ve planlaması olarak kolektif yaşam alanlarını gündemleştirmek ve bu alanların nasıl olacağını tartışmak gerekir.

Nesnelerin Verisi

Hakan Aktuğ Gültürk
hgulturk@meydangazetesi.org

Bir teknolojinin ilerlediğini anlamak için onun ne kadar farkında olduğumuza bakmak gerekir. Örneğin 1990'larda bilgisayarımızın başına oturup modemin bağlantı seslerini dinleyerek internete bağlanmayı beklerken internetin fazlasıyla farkındaydık. Bugün ise interneti ayrı bir teknoloji değil, telefonumuzun bir özelliği gibi algılıyoruz. Nesnelerin interneti (IoT), bu teknolojiyi bugünkünden bile daha görünmez kılarak internete bağlı nesnelerin derimizin altından atmosferin üst katmanlarına kadar her yere yayıldığı ve birbirleriyle entegre olduğu bir dünyayı tasvir ediyor.

Nesnelerin internetini anlatmak için genelde mutfaktaki nesnelere bahsediliyor. Örneğin evdeki kahve makinesinin facebook'ta arkadaşınızın kahve içerken paylaştığı selfieye yaptığınız "Bir kahve iyi giderdi" yorumunu görüp size sabahları sevdiğiniz ayarında bir kahve yaptıktan sonra "Kahven hazır :)" diye mesaj atabileceği anlatılıyor. Bu hikayeler nesnelerin entegrasyonunu anlatmak açısından iyi ama IoT dünyasının baş aktörleri büyük ihtimalle bedenimize enjekte ettiğimiz ölçüm cihazları, kameralar, otomatik pilotlu otomobiller ve uçan kargo dronları gibi evin dışındaki nesnelere olacaktır.

IoT'nin bireysel tüketimi artırması bekleniyor. İlk hikayede siz istemeden kahvenin gelmesi en ufak arzunuzun ortaya çıktığı anda arzın gerçekleşmesiyle tüketimi artırıyor. İnternette sipariş ettiğiniz saatin siz şehirlerarası yoldayken benzin ya da elektrik almak için duracağınız istasyona uçan bir dron ile postalanması ve bedeninizdeki kimlik doğrulama chipi ile size elden teslim edilmesi de arzunuzun her koşulda ve en kısa sürede tatmin edilmesi ile tüketimi artırıyor.

IoT aynı zamanda sahne arkasında endüstriyi insan-sızlaştırarak daha verimli ve hatasız kılmayı hedefliyor. Japonya'da bazı otomobil fabrikalarındaki işçi sayısı şimdiden 10lar mertebesine inmiş durumda. IoT ise bu durumu teknik servislere doğru genişletecek. Ya da oturduğunuz binadaki asansör kendini kontrol ederek arızalı parçayı sipariş edecek.

Kişisel Veri?

Nesnelerin internetinin gerçekleşmesinin önündeki engeller; nesnelerin kendisiyle ilgili değil, daha çok bu nesnelere birbirine bağlayan ve üretilen dev miktarda veriyi depolama ve işlemeye ilgili teknik problemlerdir. İnternetin bu kadar genişlemesinin önünde duran ilk temel teknik engel aşıldı. İnternete aynı anda bağlı olabilecek cihazların sayısı 3.7 milyardı (IPv4), ama bu sınır artık dünyanın yüzeyindeki atomların sayısından fazla (IPv6). 2020 yılında tahminen internete bağlanan 50 milyar nesne, milyarlarca TB veri üretecek. Örneğin otomatik pilotlu süren her bir otomobil günde 5 TB veri üretirken, tek bir uçağın günde 40 TB veri üretmesi bekleniyor.

IoT dünyasında herkes ve her endüstri bu miktarda veriyi depolamak ve işlemek için Google ve Facebook gibi büyük veri şirketlerinin teknolojilerine ihtiyaç duyacak. Sistemler entegre oldukça, biz bu sistemleri kullanarak bize özel birçok veriyi paylaşmış olacağız. Bugün nasıl facebook'un bize özel veriyi kullandığından haberimiz yoksa, otomobilimizin ve asansörümüzden toplanan kişisel verinin nereye gittiğini ve nasıl kullanıldığını bilemeyeceğiz!

Aslında verilerin nerede depolandığını biliyoruz: Bu büyüklükte veriyi depolayıp işleyebilecek birkaç tane büyük veri şirketinden birinde. Google'dan önce büyük veri işleyen dev bir sistemi dakika bazında kiralayan ve ona "Bulut" adını veren Amazon'un sahibi bugün dünyanın en zengin insanı konumunda. Bu şirketler bugün birçok yönden tüketici ile üretici ya da hizmet sağlayıcı arasına girerek ekonomik ilişkileri kontrol ediyor. Reklamlarıyla, mobil cihazlarıyla uygulamalarıyla, alışveriş platformları ve bulut bilişimle kitleleri kapitalizme daha çok, daha iyi, daha hızlı, daha güçlü entegre ediyor. IoT bunun bir üst seviyesi olacak.

Verinin İktidarı

Özgür Oktay
ozguroktay@meydangazetesi.org

Sermayenin iktidarının tarihi, sermaye gruplarının iktidar savaşları ile doludur. 19. yy'da ticaret sermayesinin iktidarını sanayi sermayesi izledi, 20.yy sonunda ise küreselleşme ile büyüyen finans sermayesi iktidar haline geldi. İçinde bulunduğumuz dönemde ise teknoloji sermayesi, özellikle de geniş kitlelerin kullandığı yazılımların sahipleri iktidar olmaya başlıyor. Bu da verinin iktidarı.

Bloomberg 2017 verilerine göre dünyanın en zengin 50 insanı arasında 12 tanesi teknoloji, çoğunlukla da yazılım endüstrisinden. Amazon'un sahibi Jeff Bezos bu listede birinci, Microsoft'un kurucularından Bill Gates ikinciliğe düşerken, Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg dördüncü. Alibaba ve WeChat'ten tanıdığımız iki Çin teknoloji sermayedarı da bu listede. Bu şirketlerin hepsi geniş kitlelerin kullandığı yazılımlara sahipler.

Teknoloji sermayesi güçlenirken siyasi iktidar kavgalarında da yerini alıyor. Örneğin Google Obama'nın seçim kampanyasını açıkça desteklemişti. 2016'da elektronik seçim sistemine geçen ABD'de Rus devletinin hackerlar ile müdahale ettiği iddia edildi. Facebook tarafsız olduğunu iddia etse de, Trump'ın danışmanı olan Cambridge Analytica'nın FB üzerinden elde ettiği kullanıcı verileri, seçim kampanyasında kritik bir avantaj sağladı. Aynı şirket dünya çapında 50'ye yakın seçim kampanyasını yönetmiş. "2013 ve 2017'de 4 Kenyalı aday için partinin imajını iki kere baştan aşağı değiştirdik, manifesto yazdık, her seferinde 50.000 anket ve kitlesel analizleri kullanarak bütün konuşmaları yazdık ve en ince ayrıntısına kadar bütün kampanyayı biz sahneledik" diyen CEO, internette işlerin daha kolay olduğunu söylüyor: "Biz sadece bilgiyi dolaşıma sokuyoruz ve yayılmasını izliyoruz".

Facebook Skandalı

Facebook skandalı ile adı duyulan Cambridge Analytica şirketinin uzmanlık alanı psikografik, bireylerin kişiliği, değerleri, görüşleri, tutumları, ilgi alanları ve yaşam stilini inceliyor. Bu analizlerle yönlendirilen seçim kampanyalarının, iki parti arasında kalan seçmenler üzerinde etkili olduğu söyleniyor. Ancak hikaye bununla sınırlı değil. Özellikle 2016 ABD başkanlık seçimlerinde görülen aşırı miktarda ve hızlı yayılan yalan haberler bu yöntemlerin pek masum olmadığını gösteriyor.

Profesörü Aleksandr Kogan, "busenindijitalyaşamın" adlı bir anket uygulamasını kullanarak 87 milyon facebook kullanıcısının verilerini topladı ve Cambridge Analytica'ya sattı. Trump'ın 2016 seçim kampanyasında alt-sağ grupların hazırladığı ve analizlere göre hedef kitle için inandırıcılığı yüksek olan ve onları göçmen ayrımcılığı, cinsiyetçilik ve ırkçılık gibi konularda provoke eden yalan haberler, Rus şirketleri üzerinden satın alınan Facebook reklamları yardımıyla hızla yayıldı.

Pazarlamacıların ve reklamcıların bilgisayarlar sayesinde 1950'lerden beri kullandığı psikografik uygulamalarının temel taktiklerinden bazıları özel olma ve gurur gibi duyguları hedeflerken, bazı taktikleri ise korku, belirsizlik ve şüphe yaratmak üzerine kuruldu. Yine reklamcılıkla zenginleşen Google ve Facebook gibi dev veri sahipleri bu analizle-

ri artık toplumun çok daha büyük bir kesimi üzerinde yapıyor. Örnek sayısı arttıkça bu analizlerin kesinliği de artıyor. Amerika nüfusunun %78'inin internet, %58'inin facebook kullandığını ve facebook'u günde ortalama bir saate yakın kullandığını düşündüğümüzde, bu analizlerin ve bu analizlere göre yapılan kampanyaların ne kadar belirleyici olabileceğini görebiliriz.

Facebook'un, kuruluşundan beri kullanıcıların onayını almadan kişisel verileri çıkarları doğrultusunda kullanmaktan gibi bir alışkanlığı var. Facebook birçok davada suçlu bulunup tazminat ödemediği halde tutumunu değiştirmede. Facebook'un veri bilimcileri, verileri satmakla kalmayıp kullanıcılar üzerinde davranışsal deneyler yapıyorlar.

Chat-Bot'lar ve Robot Vatandaş Sophia

Sosyal medya, yapay zeka yetiştirmek için çok verimli topraklara sahip. Yapay zeka artık laboratuvarlarda yıllarca sürececek olan eğitim çalışmaları yerine sosyal medyada binlerce kişiyle konuşarak kendini geliştiriyor. Dev veri depoları ve insan etkileşimi ile öğrenmeleri sayesinde hızla gelişen yapay zeka, verinin iktidarını pekiştirecek olan bir faktör.

Yapay zeka uzmanları tarafından göstermelik ve yüzü olan bir chatbot olarak tanımlansa da, Suudi Arabistan vatandaşlığı kazanan Sophia medya'da büyük ilgi yarattı. Bugün borsada işlem yapan birçok yazılım bulunuyor. Finansal işlemlerini robotlara bırakan Suudi vatandaşları siyasi kararlarda neden Sophia'ya kulak vermesin?

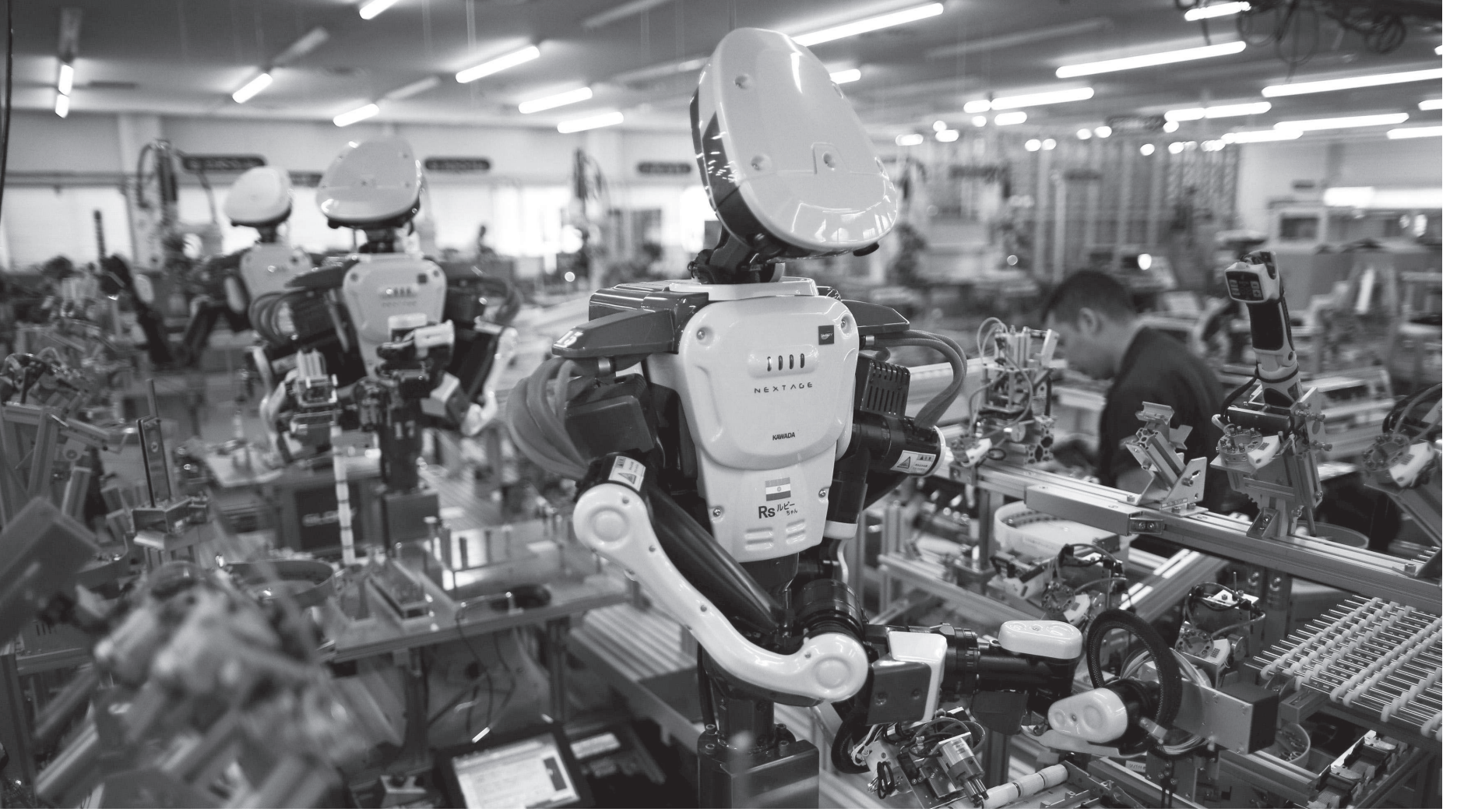
Ezenlerin Algoritmaları

Safiya Noble, 6 yıldan fazla akademik araştırma sonucu yazdığı "Ezenlerin Algoritmaları" kitabında, algoritmaların kendileri ırkçı olmasa da, onları yaratanların ön yargılarını ve değerlerini yansıttığını iddia ediyor. Siyah kadınlara ve diğer marjinalleştirilen nüfusa karşı negatif ön yargılar taşıyan algoritmalar, internet kullanıcılarını etkileyerek "ırkçı ve cinsiyetçi fişleme, yanlış tanıma ve hatta ekonomik dışlamaya" neden olabiliyor. İktidar yapılarının içinde tasarlanan algoritmalar, bu sistemlere için ırkçılık ve cinsiyetçilikten arınmış değil.

Dijital Toplum

Teknoloji sermayesi yaşamın gittikçe daha fazla alanında yer alıyor. Örneğin, kitlelerin kullandığı bankalardan bağımsız ilk ödeme sistemi PayPal'ı kuran ve 2016 Forbes'un listesinde dünyanın en güçlü 21. kişisi olan Elon Musk, finans sektöründen çıkıp yapay zekanın daha iddialı olacağı taşımacılık sektörüne girdi. Musk'ın şirketleri otomatik pilotlu otomobillerden tünellere ve uzay mekiklerine, yaşam stilini ve ekonomiyi etkileyen birçok yapısal değişikliği vaadediyor.

Kapitalizmde ekonomik yapıları değiştirenler, sermayenin girdiği yeni alanlarda yavaşsızlığın ve belirsizlikle beslenen abartının yardımıyla hızla güçlenirler ve ancak bundan sonra yasaları oluşturarak arkadan gelenlerin rekabetini engellerler. Bu yüzden hangi sermayenin egemen olacağını görmek için bu yapıları bugün kimin değiştirdiğine bakmak gerekir.

Anarşist Ekonomi Tartışmaları (31)

Robot İşçiler

Özgür Oktay

ozguroktay@meydangazetesi.org

Son 2 yıldır robotlar ve yapay zeka medyada, film endüstrisinde, ekonomik ve hatta siyasal tartışmalarda gündem oluyor. Kötümserlerin bir kısmı robotların kendi türlerinin kurtuluşu için insanları öldüreceğini, bir kısmı "robot işçiler" yüzünden işsiz kalan insanların açlığa terk edileceğini, diğer bir kısmı da Elon Musk'ın savunduğu gibi iktidar uğruna yapılan savaş robotlarının dünyayı (eninde sonunda) nükleer felakete sürükleyeceğini söylüyor. Bu senaryolar abartılı olsa da robotların kapitalist sistemin içinde üretildiğini düşündüğümüzde, artık çalışmak zorunda olmayacağımızı söyleyen iyimser senaryoların da gerçekçi olmadığını söyleyebiliriz.

Eğer bir ekonomik balon değilse, sürücüsüz otomobil örneklerinde olduğu gibi gündelik yaşamda karşılaşmaya başladığımız robotların ekonomik yapıları değiştireceğini söyleyebiliriz. Bu değişim, geçmiş örneklerinde olduğu gibi beraberin-

de sermayenin iktidarında bir kan değişimi ve krizler ile birlikte gelecektir. Ekonomik yapılar değişirken sermaye genişleyecek ve ezilenlerin sömürsünü artıracaktır. Bu sömürüye karşı direnirken değişimin niteliğini iyi anlamak ve onu sermayenin ilerlemeci anlatımından farklı şekilde ele almak zorundayız.

İşçi mi, Üretim Aracı mı?

"Robot İşçi" terimini kullanan düşüncenin, işçileri köle olarak gördüğü açık. Robot kelimesinin kökü slav dilinde kölelik anlamına gelen "rabota"dır. Yeni nesil robotların kişiliği olan ve sadece kurallara bağlı çalışmayan bir tür yapay zekaya sahip olduğunu, hata yapabileceğini ve bu hataların itaatsizlikle sonuçlanabileceğini söyleyenler, robotları kendi başlarında, onları üretenlerden bağımsız düşünmemizi istiyorlar. Eğer bir robot, benimle aynı işyerindeyse ve işverenin programladığı gibi hareket ediyorsa bir makinedir, yani üretim aracı.

Yapay Zeka

Yapay zekanın geçmişi 1950'lere dayanır. Soğuk savaş döneminde ABD, özellikle Rusça metinlerin ve bilimsel raporların anında ve otomatik çevirilmesi için ciddi yatırımlar yaptı. Chomsky'nin gramer çalışmaları ümit vericiydi ve birçok "çığır açan" yeniliğin "patlamak üzere" olduğu tahminleri yapıyordu. 1966'da başarısızlık ve ümitsizlik nedeniyle proje durduruldu.

Pek çok kez devlet ve özel fonları çeken bir heyecan vesilesi olan yapay zeka konusu 80'lerde ses tanıma, 90'larda uzman sistemlerde olduğu gibi gerçekçi olmayan tahminlerin ardından hayal kırıklığı yarattı. Ancak başarısızlığı ilan edilen projelerin bazıları 5-10 yıl sonra farklı araştırmacıların buluşlarıyla yeniden gündeme gelip hayatımıza girdiler. Örneğin 1974'te araştırmalarının 3 milyon dolarlık desteği iptal edildikten yıllar sonra, konuşma tanıma sistemleri 2001'de 4 milyar dolarlık bir pazara ulaştı.

Teknoloji Temelli Ekonomik Balonlar

Kapitalizm ortaya çıktığından beri teknoloji temelli birçok büyük ekonomik balon ortaya çıktı. Bunların ilki olan ve 1846'da İngiltere'de patlayan demiryolu ağı balonundan bu yana teknolojik yenilik, sermayeye inanılmaz kar vaat etmesi nedeniyle birçok ekonomik balon yarattı. 2000'lerin başında, kilometrelerce fiberoptik ağın döşenmesi ve dev ARGE yatırımlarının ardından beklenen internet trafiği oluşmayınca patlayan telekom balonu, gerçek dışı projeler nedeniyle patlayan nokta-com balonu, yarattıkları krizlerin ardından yüz binlerce işçinin kitlesel olarak işten çıkarılmalarına neden oldular. Bugün yapay zekanın ve yeni nesil robotların gördüğü ilginin benzer bir ekonomik balon yaratma potansiyeli var.

Robotlar Ne İş Yapar?

Bir teknoloji danışmanlık şirketinin raporu, 2030 yılına kadar ma-

kinelerin 800 milyon işçinin yerini alacağını söylüyor. Robotlar şimdiye kadar endüstri işçilerinin büyük bir kısmının yerini aldı. Önümüzdeki yıllarda robotların yapma olasılığından bahsedilen işlerin başında ise fast-food işçiliği ve kamyon şoförlüğü geliyor.

2014'te ABD'de binlerce fast-food işçisi aşırı düşük ücretlerine karşı protesto eylemleri yaparken, 10 saniyede bir hamburger pişirebilen robotlar ve 2016'ya kadar McDonalds'ın hamburgerleri robotlara yaptıracağı haberleri medyaya servis edildi. Gerçek robotlar ise bugün sadece burger çevirebiliyor, peyniri ve diğer malzemeleri de insanların koymasını bekliyor. Mutfak yardımcısı olarak pazarlanan ve saatte 150 hamburger çevirebilen bu robotların tanesi 60 bin dolardan satılıyor, yani yerine geçtiği işçinin 4 yıllık maaşı.

Kamyon şoförlerinin yerine geçecek olan robotlar bugün Tesla ve Uber gibi şirketlerin otomobillerinde deneme sürüşleri yapıyor. Bu araçların hata durumunda kaza yapmaması için şoför koltuğunda, gerekli gördüğü anda kontrolü eline alması beklenen bir insan oturuyor. Araçların içindeki kameralar ve algılayıcılar deneme sürüşünün her ayrıntısını kaydediyor ve bu kayıtlar robotun geliştirilmesi için kullanılıyor. Sürücüsüz araçlar sektöründe varoluşsal rekabete giren şirketlerin en önemli unsuru, robotların kaç km ve ne kadar farklı koşullarda deneme sürüşü yaptığı. Öyle görünüyor ki bu şirketler daha fazla sürüş yapmak için insan yaşamını tehlikeye atabiliyorlar. Bu şirketler, geçtiğimiz ayda arka arkaya gerçekleşen 2 cinayetin faili durumundalar. Bu cinayetlerin ilkinde karşıdan karşıya geçen bir yaya, ikincisinde sürücü koltuğunda

oturan kişi yaşamını yitirdi. Şirketler, insan sürücülerin kaza oranının daha yüksek olduğu gerekçesiyle kendi sistemlerini savunuyorlar. Ancak burada karşılaştırılması gereken bir başka istatistik daha var. Yaya ölümü ya da yaralanması ile sonuçlanan kazalara bakıldığında bu iki kazanın sürüş süresine oranı, insan sürücülerinin iki katı.

Çoğumuz için robotlar şimdiye kadar sadece telefonun ya da klavyenin öbür ucundaydı. Artık çalıştığımız restoranda ya da bindiğimiz otobüste yanımızda olacaklar. İş öğrenmeleri uzunca bir zaman alacak ve bu süreçte bizim için tehlikeli olabilirler. Robot eğitmenliği iş cinayeti oranı yüksek bir meslek haline gelebilir. Kapitalizm nasıl gökdelenleri daha hızlı bitirmek için her yıl binlerce işçiyi katlediyorsa, robotları hızlı geliştirmek için erkenden piyasaya sürerek hepimizin yaşamlarını tehlikeye atacaktır.

Medyanın haber verdiği yeni robotlar genellikle imalat endüstrisindeki eski benzerleri gibi, çalışma koşulları en kötü olan işlerde insanların yerine geçiyor. Bu özellikleriyle yaşamı kolaylaştıracaklarını düşünüyoruz. Ancak dijital dünyanın çalışma şekline baktığımızda robotların farklı bir konumda daha uzmanlaştıklarını görebiliriz. Özellikle yeni nesil robotları geliştiren bilişim endüstrisinde robotlar planlama ve kontrol işlerini yapıyorlar.

Şantiye Şefi Robotu

Günümüzde yapay zeka, sahne arkasında birçok planlama, koordinasyon ve kontrol işini yapıyor. Farklı bir ülkedeki bir mühendisin, sahada robotların çektiği kamera görüntüleri ve yaptıkları ölçümleri kullanarak bir tasarım yapması, daha sonra bir ro-

bot müfettişin bu tasarımı planlayıp bize ne iş yapacağımızı söyleyeceği ve kontrol edeceği günler çok uzak olmayabilir. Şef robot, hem yüksek ücretli bir işçinin yerini alacağı için hem de patronun belirleyeceği kuralara harfiyen uyacağı için tercih edilecektir.

Bu tip robotların başka bir etkisi ise sınıfların arasına mesafe koymaktır. Yeni ekonomi ile artan sömürü, sınıflar arası gelir farklılığını artıracak ve bu mesafeyi önemli hale getirecektir.

Şef robota laf anlatmak ise biz işçilere düşecektir. Bugün robotların duygularından ve kişiliklerinden bahseden yazılar, dizi filmler var. Yarın işçilerden biri yevmiyesini vermeyen robotu tartakladığında, onu türcülükle suçlayan densiz bir liberal çıkabilir.

Luddizm

Kapitalizmin kullandığı bilişim sistemlerine yapılan siber saldırılar ve bu saldırıların tahribatı gün geçtikçe artıyor. Yeni teknoloji robotların, sadece yeni olması nedeniyle bile zafiyetleri olacağı çok açık. Özellikle erken aşamalarda sömürüye karşı direnenler, 19.yy başlarındaki Makine Kırıncılar (Luddistler) gibi yöntemleri etkin bir şekilde kullanabilirler. İşçilerin programladığı robot artık bir üretim aracı değildir.

Ancak robotların arasında savaş robotlarının da olabileceğini düşündüğümüzde, ilerleyen zamanda onları ele geçirmenin fabrikadaki makinelerin üzerine oturmak kadar kolay olmayacağı açıktır. Üstelik robotların gelmesiyle yükselecek olan çalışma biçimi, her işçinin sistemde tek başına olduğu gig ekonomi olacaktır.

Gig Ekonomi

Geçici, güvencesiz ve mekandan bağımsız işlerin büyük bir veri merkezi tarafından yönetildiği "gig ekonomi"yi yaşadığımız şehirlerde, cep telefonu uygulamasıyla çağırdığımız taksilerden biliyoruz. Bugün gig ekonomi, tamircileri, boyacıları, çocuk bakıcılarını, sosyal medyaçıları, grafik tasarımcıları, yazılımcıları ve müzisyenleri de kapsıyor. Henüz sınırlı bir nüfusu içine alan gig ekonomi, robotların gelmesiyle genişleyerek egemen ekonomi biçimi haline gelebilir. Hem tüketiciye esneklik sunması, hem de maliyet avantajı özellikleriyle tüketimi artırarak sermayenin genişlemesine olanak sağlayacağı için, teknik olanaklar açıldıkça gig ekonomi yaygınlaşacaktır.

Egemen kültürün içinde gig ekonominin sunuluş şekli, bağımsız çalışma, kendi patronu olma, sadece gerektiğinde çalışma gibi geleneksel çalışmanın ölümlüğü monotonluğuna karşı olan özelliklerini ön plana çıkarırken, sömürüyü ve örgütsüzlüğü artıracak gerçeğini gizlemekte. Örneğin, nüfusun %22'sinin dijital platformlarda iş aradığı Almanya'da son 10 yılda düşük ücretlilerin toplam çalışanlara oranı artarken, çalışan ve yoksulluk riski olanların sayısı 2 katına çıktı.

Felakete Doğru

Yeni nesil robotlar, 2008'de girdiği krizi hala aşamamış olan kapitalizmin bir update'i olabilir. Bu update henüz yapılmadı, yüklenmesi sürüyor. Kapitalizmin robot şefleri ve gig ekonomisi ile birlikte gelen yeni sürümü, Elon Musk'un senaryosuna yol açar mı bilemeyiz; ama sömürüyü ve katliamları artırarak ezilenler için kapitalizm felaketini sürdüreceği kesin.

Yaşadığımız toprakların ve bütününde tüm doğanın talan edilmesini, geri döndürülemez hasarlar almasını, yaşamın yok edilmesini istemiyorsak yapacağımız çok şey var ve ilk iş "Nükleere Hayır" demek!

Çernobil'den Akkuyu'ya Nükleer'e Hayır

Ahmet Özgür Erdoğan
ozgure@meydangazetesi.org

İşçiler muhtemelen yaklaşmakta olan 1 Mayıs'a hazırlanıyordu ve başlarına geleceklerden habersiz yine işlerinin başındaydı. Yaptıkları iş gereği, belki yavaş yavaş ölüme yaklaşıyorlardı ama ölüm onlar için aniden geldi.

Çernobil'deki işçilerden söz ediyorum. İki metrelik betonu bile delen ilk patlama sırasında yaşamını yitiren işçilerden.

Zamanının iki "süper gücü"nü arasındaki soğuk savaş, silahlanma ve uzay çalışmaları alanlarında sonu gelmez bir rekabete dönüşmüştü ve bu yarışta hataya yer yoktu. Her şey iyi gidiyordu(!) ya da öyle gösteriliyordu.

Eğer Çernobil Nükleer Santrali'nden sızan radyoaktif maddeler, Avrupa üzerinde bir bulut haline geldiğinde fark edilmeseydi, böyle bir "kaza"nın olduğunu bile duymayacaktık. İşçiler de "devletlerinin bekası için öldü" denilerek olay kapatılacaktı.

Gerçekten de SSCB, reaktörlerden birinde meydana gelen arızayı gizledi ve müdahale edilmesine olanak vermedi. Hoş, duyursaydı da radyoaktif sızıntıyı önlemenin çok bir gerçekliği

yoktu. Aradan geçen onca yıla rağmen bugün bile radyoaktif yayılma devam ediyor ve 48 bin yıl daha böyle sürecek!

Yine de bölge boşaltılabilir, sonrasında kansere yakalanarak yaşamlarını yitiren binlerce kişi kurtarılabilir. Ama "süper güç" bunu yapmadı.

Aynı yıllarda, yaşadığımız topraklar üzerine de radyoaktif bulutların geldiği, yağmurlarla beraber bu maddeleri bıraktıkları bir dönem oldu. Ancak bu durum, dönemin Özal hükümetince hep inkar edildi. Fındığa, çaya ve daha pek çok ürüne bulaşan, oradan hayvanlara ve insanlara geçen radyasyon için önlem almak bir yana, eğlence malzemesi yapıldı.

Ancak Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarından 200 kat etkili olduğu belirtilen Çernobil'den yayılan radyasyon, Karadeniz kıyılarından itibaren yayıldığı her yerde kanser vakalarını ve kansere bağlı ölümleri arttırdı. Uzun yıllar boyunca yeni doğanlar mutasyona uğramış olarak doğdular. Kimi bölgelerde, bugün bile, ana sütünde radyoaktif maddelere rastlandığı bilgisi var.

Sovyet yetkililer radyasyonun za-

rarsız olduğuna inandırmak için ne yaptılar, bilinmez. Ama buradakilerin işi çok kolay oldu; demli bir bardak çay içen bakan yetti de arttı.

Sonrasında "madem radyasyon zararsız, bu santralden biz de yapalım" lobisi başladı. Çok, daha çok enerjiye ihtiyacımız olduğu masalı, dışa bağımlılıktan kurtulmamız gerektiği sosuyla süslenince bir güzel yutuluverdi.

Şimdi, Çernobil'i kuran ve patlamasına seyirci kalan Rosatom şirketi ile Mersin Akkuyu'ya bir "ölüm santrali" kurmak için anlaşıldı. Üstelik hiçbir hukuksal süreç bile işletilmedi; ÇED raporu aranmadı, itirazlar dinlenmedi. Hatta denetimden kaçırılmak için ihale, TC ile Rusya arasında devletlerarası bir anlaşma ile yapıldı.

Dikkat edilirse, yine "enerji ihtiyacı", yine "dışa bağımlılıktan kurtulma" sözlerini işitiyoruz. Sormak gerek, kimin bu kadar enerjiye ihtiyacı var? Ne için?

Oysa daha bir kaç yıl önce HES saldırısı sürerken "enerji ihtiyacı için HES'leri yapmamız zorunlu" deniyordu. Pek çok nehir üzerine ve birçok irili ufaklı dere birleştirilerek HES'ler

yapıldı. Peki ne oldu? Sözüne ettikleri enerji ihtiyacı bir türlü karşılanamadı. Çünkü asıl mesele enerji değildi, suyun ticarileştirilerek büyük şirketlere sunulmasıydı.

Nükleerde de amaç, enerji değil. Çünkü günümüzün sanayi ve teknoloji yatırımlarına, mantar gibi açılan AVM'lere, gece gündüz yanan aydınlatmalara bakarsak kapitalizmin enerji ihtiyacının karşılanabilmesi mümkün değil.

Üstelik birçok coğrafyada nükleer santraller kapatılırken "dünyanın en kalabalık dördüncü ordusuna" sahip olmakla övünen TC, nükleeri büyük güç olabilmenin koşulu olarak görüp nükleer silahlara sahip rakiplerine öykünmüş olabilir.

Çernobil "sabıkası" olan Rosatom'un kuracağı Akkuyu Nükleer'de ya da Sinop Nükleer'de olası "kazayı" yaşayıp ölümcül kansere yakalanmak ya da sevdiğimiz kaybetmek istemiyoruz. Yaşadığımız toprakların ve bütününde tüm doğanın talan edilmesini, geri döndürülemez hasarlar almasını, yaşamın yok edilmesini istemiyorsak yapacağımız çok şey var ve ilk iş "Nükleere Hayır" demek!

Hasankeyf: "Gül Dalında Güzeldir"

Dicle'nin akan suları... İnsanlar bin yıllar boyu onu kutsal olarak gördü ve ona tapındı. Kimi zaman sağladığı bereketten, kimi zaman da yağdırdığı gazaptan...

Güven Gökdere
Patika Arkeoloji

Ne zaman, kimler tarafından kurulduğu tam olarak bilinmemekle birlikte M.Ö. 8000'de kurulduğu tahmin edilmektedir Hasankeyf'in. Varlığı ile Dicle'yi ikiye bölmüştür. Böldüğü Dicle ona yol olmuş, nehrin ticaret için kullanılması sayesinde gelişmiştir. Yüz binlerce yıllık bir süreç sonucunda oluşan kayaları sebebiyle Süryanice "kaya" anlamına gelen "kepa, kipas, kefa" gibi kelimelerden türeyen adı, Arapça'da "Mağaralar Şehri" anlamına gelen "Hisni Keyfa" olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı döneminde Hisnikeyf olarak telaffuz edilen isim günümüze Hasankeyf olarak gelmiştir.

İşte biraz da bu kayalardır insanların burayı mesken edinmesinin sebebi. Mağaralar doğal evler olmuş, dış dünyadan doğal bir korunma alanı sağlamıştır.

Nice topluluk geldi ve misafir oldu Hasankeyf'e. Mezopotamya'nın sakinleriydi ilk misafirleri. Persler, İskender, Seleukos Hanedanları geldiler atlarıyla buraya. Bizanslılar ve Sasaniler bu topraklar için tutuştu kavgaya. Hristiyanlığın Roma'da yayılması ile birlikte, M.S. 5. yüzyılda piskoposluk merkezi ilan edildi. Sonra İslam İmparatorluğu, Emeviler, Abbasiler... Artuklular döneminde önemi çokça arttı, hatta başkent oldu. Eyyubi hakimiyetinin ardından Safeviler çıktılar Hasankeyf'te tarih sahnesine. Akabinde Osmanlılar ve sonrasında TC sınırlarında kaldı...

Her gelen bir iz bıraktı kendinden bu topraklara ama Hasankeyf korunmadı. Binlerce yıldır insanlara ve birçok farklı canlı türüne ev sahipliği yapan Hasankeyf bugün tehlikede. Bugün dinamitleniyor Hasankeyf mağaraları. Parça parça etrafa saçılıyor tarih... Sular altında kalma ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya.

Hasankeyf Adım Adım Yok Ediliyor

GAP kapsamında bölge yaklaşık 50 yıldır baraj ve HES projelerine

konu olmakta. Bölgedeki tarımsal alanları sulama ve bölgeyi eğitim, sanayi, altyapı gibi alanlarda "kalkındırma" amaçları güttüğü iddia edilen proje uzun yıllardır adım adım uygulanmakta. Hasankeyf de bu adımlardan biri.

10.000 yaşındaki Hasankeyf nice topluma ev sahipliği yapmıştır. Ancak 20. yüzyılın ortaları ile birlikte ona misafir olanlar onu ele geçirmeyi kafalarına koymuşlardır. Tıpkı insanın da dahil olduğu nice türe ev sahipliği eden doğaya yönelik işgalci bir politikayla yaklaştıkları gibi. İnsan, bir parçası olduğu evi fethetme gayreti içerisine girmişti.

1970'lerde bölgeyi ziyaret eden cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, mağaraları ve burada yaşayan insanları gördükten sonra "Bu yüzyılda mağaralarda yaşamak olmaz. Bu insanlar derhal buradan çıkartılmalı." talimatını vermiş ve bu talimat sonrası gerçekten de mağaraların boşaltılması ve insanların bölgede yapılan evlere aktarılması için çalışmalar sürdürülmüştür.

Cevdet Sunay'a göre "bu mağaralarda nasıl yaşanır"dı? İkelikti bu, geri kalmıştı! Bu insanlar derhal medeniyet içerisine alınmalıydı! Onlara güzel evler inşa edilmeli ve bu barbarlıktan kurtarılmalıydılar!

Bin yıllar boyunca nicelerine ev olan bu mağaralar şimdi neden hor görülüyordu? Onlar değil miydi insanı barındıran; kışları sıcak, yazları serin olarak onları rahata kavuşturan? Şu beton yapılardan eksikliği ne rededydi?

Birçok coğrafyadan ziyaretçisi oluyordu Hasankeyf'in. Hem doğal bir harika olan, hem de toplulukların ona bıraktığı güzellikleri görmek için. Ve bölgenin küçükleriydi misafirliğe gelenlere rehberlik edenler. Tatlı halleri ve gülen gözleriyle, zevkle gezdirirdi di kafileleri. Heyecanla anlatırlardı...

Ama bir şeyler ters gitmeye baş-

ladı. Mağaralar ziyarete kapandı. Güvenlik gerekçesi sürüldü öne. Kale de kapatıldı. Aynı gerekçeydi yine insanlara söylenen... Fakat pek böyle düşünmüyordu bölge insanı. Onlar, yapılan bu hamlelerin, bölgedeki turizm hareketliliğine bir darbe vurmak için atılan adımlar olduğunu söylüyorlardı.

1981 yılında SİT alanı ilan edilmişti Hasankeyf. Bu karar onu kurtarmadı. Yapılması planlanan baraj yapılacaktı. Yöre halkı hiçbir zaman bu projeyi kabul etmedi, projeye her daim kuşkuyla yaklaştı. Kültürünü, varlığını erozyona uğratma hedefinde olan bir çalışma olarak kabul etti. Evi ondan alınacaktı, gitmek durumunda kalacaktı. Varlığı ve dolayısıyla kültürü bölgeden ayrılacaktı...

Bakanlık projeyi ÇED'ten muaf tuttu ancak 2012 yılında açılan dava sonrası Danıştay kararı bozdu. Fakat bu durum da kurtarmayacaktı Hasankeyf'i, o baraj yapılacaktı. ÇED'ten projeyi muaf tutarak bölgeye verdiği kıymeti belli eden bakanlık, son süreçte Hasankeyf'in tarihi dokusunu kurtarmak(!) amaçlı çalışmalarına hız verdi. Bölgede kurtarma kazıları başlatıldı. 1473 yılında yaptırılan Zeynelbey Türbesi, geçtiğimiz yıl taşındı. Fakat yapılan bu çalışmalar, bölgenin maruz kalacağı büyük çaptaki ekolojik ve tarihi yitimin önünü asla alamazdı. Zaten bakanlık, tanıtım amaçlı sitesinde Hasankeyf hakkında şöyle cümleler kurarak, olaya bakışını belli etmiş durumdaydı: "Dicle'nin kıyısında zamanında medreseler, rasathane, darüşşifa ve diğer eğitim kurumlarıyla bölgenin ilim ve kültür merkezi olan Hasankeyf; ulaşım yolları ve ticaret merkezlerinin yer değiştirmesiyle günümüzde önemini yitirmiştir. İlçe, sahip olduğu zengin tarihsel yapılar nedeniyle 1981 yılında bütünüyle sit alanı ilan edilerek koruma altına alınmıştır. GAP projesi kapsamında bulunan Ilısu Barajı nedeniyle bu tarihsel yapılar bütünüyle sular altında kalacaktır. Bu konuda çalışmalar Kültür Bakanlığı ve DSİ Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir."

Yüksek tonda dillendirilen tepkilere rağmen iktidar, yapımına çok daha öncesinden karar verilen Ilısu Barajı projesinde ısrar etti ve baraj tamamlandı. 2018 Mart ayında su toplama işleminin başlamasının öngörüldüğü projede, Irak devletinin isteği üzerine su toplama işlemi 2018 Haziran ayına ertelendi. İki ayı kaldı binlerce yıllık yaşlı çınarın. Sonrasında sular altına gömülecek. Ve bundan on yıllar, yüzyıllar geçtikten sonra her nesil çatık kaşlarıyla hatırlayacak bu dönemi. Binlerce yıl boyunca her gelenin aldığı, kattığı ve bırakarak gittiği Hasankeyf'in yok edilmesine kızacak; lanetleyecek bu projeyi, hayata geçirenleri...

Hasankeyf'in tam karşısına "yeni bir Hasankeyf" inşa edilecek! Bölgedeki on binlerce kişinin bu yeni yerleşim alanına taşınması planlanıyor. Yaşanmışlıklar ve bölgeyle kurulan bağlar göz ardı edilerek. Hiçbir şey olmamış gibi, hiçbir şey yaşanmamış gibi karşıya geçebilir mi Hasankeyf insanı? Orada devam edebilir mi hayatına? Hemen önünde duran, daha doğrusu sular altında kalan, yok olan eski evine bakarak...

Duramayacaktır Hasankeyf insanı orada. Devam edemeyecektir yaşamına. Şehirlere göç etmek durumunda kalacaktır. Bilmediği, kendisini korkutan büyük beton yığınlarına... Ve bu diyarlara belki de uyum sağlayamayacaktır. Onun yaşayacağı ekonomik ve psikolojik sorunlar ise kimsenin umurunda olmayacaktır. Bölge zorunlu göçlere nasılsa alışkındır; buna da alışacaktır...

Projenin, bölgenin iklimine yapacağı etkiler, bölgede yaşayan canlıların yaşamında meydana getireceği değişiklikler tam olarak bilinmiyor. Ancak yaşananların çok da olumlu yönde olacağını söylemek mümkün değil. Tarihsel anlamda ise sonuç bir yok oluş. Hasankeyf yok oluyor. Bir tarih, sular altında bırakılıyor. Hasankeyfli bir çobanın da dediği gibi: "Gül dalında güzeldir..."

Belki Deist Belki Ateist Liseliler İtaatsiz

Şeyma Çopur

seyma@meydangazetesi.org

2 Nisan günü, Konya Milli Eğitim Müdürü ağzından bir cümle "kaçırdı." Kaçırdı diyorum, çünkü başına gelecekleri bilseydi ağzından çıkanları bir bir yutardı. Zaten yuttu da. Geçtiğimiz günlerde yapılan grup toplantısında bu cümleleri söyledikten sonra büyük abileri tarafından söyledikleri yutturulup başka konular hakkında konuşuldu. Gençlik ve inanç konulu çalıştayda MEB Müdürü, "imam hatiplerde verilen bilgiler tutarsız, öğrencilerimizin soruları yanıtız kalıyor ya da bastırılıyor." demişti. Niye böyle dedi? Böyle "cüretkar" konuşma cesareti nereden çıktı?

Tam da yıllarca okullarda dinin sorgulanamayacağı öğretilmişken MEB Müdürü niye yemek yediği kaba pisledi?

"Öğretmenler yanlış model oluyor, din adamlarının ifadeleri çelişiyor" da dedi. Tam da Diyarbakır'daki bir imam hatip lisesinde öğretmen, 16 yaşındaki öğrencisine cinsel saldırıda bulunup, "bir hata işledim, bu suçun Allah'ın şeriatı doğrultusunda mahkeme edilmesi gerekir" diye kendini savunmaya kalkışmışken. MEB Müdürü yıllarca görmezden geldiklerini artık vicdanı el vermiyormuş gibi birden görmeye başladı.

Neredeyse her mahallede bir imam hatip okuluna rastlamak mümkün. Devletin yıllarca uğraşıp donanımıyla, puanlarıyla, başarı sıralamasıyla en üste çıkarttığı imam hatipler, yapılan bir açıklamayla tekrar gündeme geliyor, ortalık karışıyor. MEB Müdürü'nün konuşması "imam hatiplerde deizme kayış var" demesiyle bitiyor. Bitiyor da olay asıl burada başlıyor.

Deizm kişinin tanrıya inanması ancak dinlere inanmaması anlamına geliyor. Yani muhafazakar bir iktidarın eğitim gibi "önemli" bir alanda milli eğitim müdürlüğüne atadığı kişinin kalkıp da "biz bu işi yapamadık gençler deizme kayış" türünden açıklamalar yapması iktidarı zora soktu.

Diyanet işleri konuşulanların içinde din geçince daha fazla sesiz kalamayıp öfke püskürttü: "Bizim milletimizin hiçbir ferdi böyle sapık batıl bir anlayışa asla prim vermez; milletimize, gençlerimize kimse iftira atmasın. Biz peygamberlerimiz için canımızı ortaya koyan çocuklarımız." Kendi içinde en "tutarlı" açıklama belki de buydu. Peki ama gerçekte konuşulanlar bir iftira mıydı?

Neredeyse her gazetede bir köşeyi tuttu bu gündem, tv kanallarında konuşuldu. Meclise girdi, Devlet Bahçeli'yi dile getirdi. "Türk gençliğine ateizmin bir önceki istasyonu deizm kararı çalanlar, yüzleri varsa utansınlar." dedi. O da derken şunu hiç düşünmedi: Belki de milli eğitim müdürü "ateizme kayış var" diyecekti de bu kadarına cesaret edemedi.

Konya Milli Eğitim Müdürü ezberleri bozacak bir açıklama yaptığı için gündeme gelmiş olsa da sonrasında yapılan tüm açıklamalar ezberlenmiş kalıplardı. Hatta milli eğitim müdürünün karşılaştığı "tepkilerden sonra tükürdüğünü yalamış olması da politikacılarda yabancı olmadığımız bir tavır oldu.

Ancak bizler nereye "kaydığımızı", ezberlenmiş bu açıklamalardan değil de kendi yaşamışlıklarımızdan biliyoruz. Yüzde 23 diye bahsedilen, imam hatibe giden ya da gitmek zorunda kalmış arkadaşlarımızın yaşadıklarından biliyoruz. Zorla başımızı örttürmelerinden, uzun etek giydirmelerinden, erkekle kadının konuşmasını yasaklamalarından tanıyoruz onları.

Tüm bu tartışmalar arasında gözden kaçmaması gereken bir şey var: o da, yeni dönemin dindar nesillerini yetiştirme yeri olarak gördükleri okullarda, bunu başaramadıkları, ellerine gözlerine buluşturdıkları. Bunda getirdikleri sistemin aceleci ve "ben yaptım oldu" mantığı bir etmen gibi görülse de, asıl direnç noktasının, zorla kaydettikleri okullarda sistemin saçmalığının farkına varan ve buna itaat etmeyen arkadaşlarımızın olduğu unutulmamalı. Ki bizler, okulun türü ne olursa olsun, tek tipleşmeye itaat etmiyoruz. MEB'in yöneticileri Gençlik ve İnanç Çalıştay'ında bizim deizme hatta ateizme kaydığımızı konuşmuşlar, kim deist kim ateist bu farklılıklar önemsiz ama itaatsizliğimizde kayma yok.

Üniversitelerdeki Bu Komünistler Okumayacak

Ece Uzun

eceuzun@meydangazetesi.org

Üniversiteler Değişirken...

OHAL öncesi süreçte başlayan üniversitelerdeki değişim OHAL'in etkisiyle kendini daha da belirgin hale getirdi. Kampüs içerisinde bulunan çevik polis otobüsleri, her yerde kol gezen sivil polisler, afiş asıldıktan, bildiri dağıtıldıktan hemen sonra panolardan toplanan afişler, insanların ellerinden toplanan bildiriler, 3 kişi yan yana gelince "eylem mi yapacaksınız" diyen özel güvenlikler, x-ray cihazları; derslerin adeta milliyetçi muhafazakar propagandaya dönüşmesi, kadın ve erkek öğrenciler arasındaki ilişkiye müdahale edilmesi ve daha bir sürü şey... "Köklü üniversiteler" olarak adlandırılan, üniversiteleri özgürlüğün merkezimiş gibi gösteren o "prestijli" üniversitelerde bile artık özgürlük çok uzaklarda...

Devletin Afrin saldırısının ardından Boğaziçi Üniversitesi'nde "bir grup" öğrenci saldırısının kutlanması adına lokum dağıtma etkinliği düzenledi. Buna karşılık Boğaziçi Üniversitesi'nden öğrencilerin "İşgalin, Katliamın Lokumu Olmaz" diyerek açtıkları pankartın ardından taraflar arası tartışma (çatışma) çıktı. Lokum dağıtan bir grup öğrencinin hangi gruptan olduğu da kısa zamanda anlaşıldı. Erdoğan İstanbul'daki bir konuşmasında, ara sıra sataşmadan edemediği Boğaziçi Üniversitesi'ne yönelik "İstanbul'da bir üniversitede, adını söylemeye-yim zaten anlarsınız. Çıktılar orada imanlı, milli, yerli gençlik Afrin'le ilgili lokum dağıtıyor. Bu gençlik orada lokum dağıtırken o komünist, vatan haini gençler onların bu masalarını dağıtmaya yelteniyorlar. Bunlar terörist gençler. Bu terörist gençlerle ilgili her türlü çalışmayı yapıyoruz, onu söyleyeyim. Onların eşkâllerini belirlemek suretiyle bu üniversitede okuma hakkını vermeyeceğiz. Üniversite terörist gençlik yetiştirmez." açıklamasında bulundu. Yani yetişmekte olan yerli ve milli gençlik, "komünist" gençlikle karşı karşı karşıyaydı!

Erdoğan'ın hedef göstermesinin ardından 15 öğrenci gözaltına alındı, 12 öğrenci tutuklandı, şimdi örgüt propagandası yapmaktan yargılanıyorlar.

Beyoğlu'nun Marjinalleri...

Tam da Boğaziçili öğrencilerin tutuklanmasından bir gün önce yine Erdoğan şu açıklamayı yapmıştı: 'Biz bunları nereden tanırız? Taksim'de Gezi olaylarından tanırız. Biz bunları

17-25 Aralık emniyet, yargı darbe girişiminden tanırız, biz bunları çukur eylemlerinden tanırız." Ardından da ekledi; "Zaman zaman Beyoğlu sokaklarında da arzı endam ettiklerini gördüğümüz bu marjinaler edepleriyle durdukları müddetçe bu ülkenin renklerinden biri olarak kalabilirler. Ama baskıya, kendilerinde olmayanlara tahammülsüzlüğe, saldırıya, şiddete varırlarsa hiç kimse kusura bakmasın, kulaklarından tutar ait oldukları yere fırlatırız..." dedi.

Üniversiteler, neredeyse liseler kadar (özellikle imam hatip liselerin varlığıyla ilgili gündemler) her zaman eğitim tartışmalarının odak noktasında olmuştur. Yazının girişinde bahsedilen üniversitelerde polisin varlığı, afiş yasakları vs. gibi değişiklikler, üniversitelerin biçimsel olarak değişiminin göstergesidir. Yapısal değişim ise özellikle muhalif akademisyenlerin üniversitelerden atılmasıyla hız kazanan ideolojik dönüşümün kendisidir. OHAL ile kendini daha da belirginleştiren bu yapısal değişiklik, "prestijli" üniversitelerde de kendini belirginleştirmiştir. Dilden dile dolaşan "üniversitelerin özgürlükler meydanı" olduğu zaten bir yanılsamadan ibarettir. Devletin ve kapitalizmin devamını sağlayacak olan bireylerin yetiştirildiği üniversitelerde, bundan önce az da olsa gençlerin kendilerini, düşüncelerini "ifade edebildikleri" yerlerdi. Önce ODTÜ, ardından İstanbul Üniversitesi, Yıldız Teknik ile başlayan ve dalga dalga büyüyen bu değişim sürecinin gündeminde şimdi herkesin örnek gösterdiği Boğaziçi Üniversitesi'nde bile türlü türlü yasaklar, tutuklamalar, gözaltılar söz konusu. Boğaziçi'nin "prestijli" olmasını sağlayan okula yerleşme puanının yüksek olması mı, "ifade özgürlüğü"nin bulunması mı, yoksa sadece bir bu özgür üniversite miti mi, bu da apayrı bir konu.

Erdoğan Boğaziçi Üniversitesi'nden öğrencileri daha önceden tanıdığını söylemiş, Gezi'den, 17-19 Aralık operasyonlarından tanıyormuş. Edepleriyle yerinde durmayan marjinaleri kulaklarından tutup fırlatacakmış. Öğretmenlerinin diliyle konuşan Erdoğan, bir süre daha liselileri bırakıp üniversitelerle uğraşacak gibi görünüyor. Üniversiteye okullarını okuyup "hayatlarını kazanmak" için gelenler, edepleriyle durup ülkenin renkleri olarak varlıklarını sürdürdursunlar, o komünist gençler, okula girmese de olur, okulun duvarlarından atlamanın bir yolu elbet bulunur.

ZADistler Direniyor

Yaklaşık 10 yıldır Fransa'nın Notre Dame des Landes bölgesinde kurulması planlanan ve çok yüksek ekolojik yıkıma sebep olacak olan havalimanı projesi, ZAD (Zone à Défendre- Korunulacak Bölge) direnişçilerinin mücadelesi ile 17 Ocak 2018'de iptal edilmiş ve büyük bir kazanım sağlamıştı.

10 yıl boyunca, polis baskınlarına ve gözaltılarına rağmen orada kendi yaşamlarını yeniden kuran Zadistler, Notre Dame des Landes'da kurdukları komünlerini bırakmayacaklarını ve geniş çaplı ekoloji mücadelelerini buradan örmeye devam edeceklerini açıklamıştı.

9 Nisan'da sabaha karşı devlet, 2500 polisi ve buldozerleriyle kampı bastı ve biber gazlarıyla saldırmaya başladı. Zadistler, barikatları ateşe vererek polis saldırısına karşı direniş gösterdi. "Tahliye"nin 2. gününde gerçekleşen polis saldırısında 2'si ağır yaklaşık 30 kişi yaralandı ve bir kısmı hastaneye kaldırıldı. Polis ise medyaya, Zadistlerin kendilerini yaraladığını, kendi bombalarının yarattığı patlama sebebiyle sağır oldukları yalanını haber yaptırdı. Polislerin aynı zamanda

basın kılıfına girerek eylemcileri gözaltına aldığı öğrenildi.

Günden güne yayılan polis saldırılarında kademeli olarak binalar, çiftlikler ve tarım alanları polis ve buldozerler tarafından talan edildi. Saldırıların 3. gününde pek çok Zadist polise karşı kendi yaptıkları kalkanlarla direndi ve gözaltına alındı. Polis ağır yaralı olanların hastaneye kaldırılmasını uzun süre engelledi. 4. gün açıklama yapan Emmanuel Macron, "tahliyelerin" bittiğini ve yıkım işlemlerine başlayacaklarını duyurdu. Direniş devam eden Zadistler bir polis aracına saldırarak eylem gerçekleştirdi.

14 Nisan günü Nantes'de binlerce kişinin katılımıyla ZAD ile dayanışma eylemleri yapıldı. Polisin eylemlere saldırmasıyla başlayan çatışmalarda pek çok kişi yaralandı.

Ertesi gün yapılan dayanışma çağrılarıyla yaklaşık 20 bin kişi, polisin engelleme çabalarına rağmen yıkıntılara akın etti ve ZAD'ı tekrar kurmaya başladı. Polis henüz yeniden saldırmaya da kampın elektriğini kesmeye ve içeriye ajan sokmaya çalışıyor.

Çekyalı Anarşistlerden Dayanışma Eylemi

Geçtiğimiz aylarda Rusya'da pek çok anarşist gözaltına alınmış ve "terörist" oldukları bahanesiyle polis tarafından işkenceye maruz bırakılmış, ardından düzmece ifade vermeye zorlanmışlardı. Çekyalı anarşistler, gözaltına alınan yoldaşlarıyla dayanışmak amacıyla, Rusya'da genel seçimin gerçekleşeceği olan 18 Mart tarihi için eylem çağrısında bulunmuştu.

Anarşistler, 18 Mart Dünya Politik Tutsaklar Günü'nde Çekya'nın başkenti Prag'da bulunan Rus büyükelçiliğinin önünde toplandılar. Pankartlarında "Kropotkin istiyoruz, Putin değil" ve "Tutsaklar, sokağa" yazan anarşistler, bildirimlerini elçiliğe oy kullanmaya gelen Ruslara ve çevredekilere dağıttı.

TOPRAK ve ÖZGÜRLÜK'ten

Patriarşi Karşıtı Grup 8 Mart'ta Sokaklardaydı!

Uluslararası Kadınlar Günü'nde, yani 8 Mart perşembe günü, Patriarşi Karşıtı Grup-APO (Anarşist Politik Örgütlenme) olarak Atina, Patras ve Selanik'te eylemler gerçekleştirdik.

Kadın özgürlük mücadelesi, iktidarlar tarafından her ne kadar iktidardan pay alan, eşitlik talep eden kadınların yaptıkları gibi gizlenmeye çalışılsa da bu mücadelenin ardında kanlı bir tarih yatar. Mücadele eden kadınların baskılanmaya çalışmasının, katledilmesinin tarihi yatar. 19. Yüzyılın sonlarından 20. Yüzyılın başlarına kadar devam eden direnişler ile grevlerin ve 8 Mart'ın başlatıcısı konumundaki ABD'de göçmen tekstil işçisi kadınlardan Mujeres Libres'e, kadın mücadelesinin büyüyen tarihi yatar.

Bu gizlenen tarihi; kadının mücadelesini haykırmak için Atina'da, Klathmonos Meydanı'nda buluştuk. Meksika'da mücadele eden kadınların örgütlediği uluslararası buluşmayı selamladığımız metinde, Türkiye'de, içinde buldukları kadına yönelik şiddet ve nefret kültürünün arttığı bir ortamda, mücadele eden kadın yoldaşlarımızın aynı gün tüm kadın eylemlerini yasaklayan OHAL rejimine karşı mücadelesini selamladık.

Gerçekleştirdiğimiz eylemde, "Yunanistan'dan Meksika'ya; Türkiye'den Filistin'e- Erkek Egemen Sisteme, Devlete ve Kapitalizme Karşı Uluslararası Kadın Dayanışması" yazılı pankartımız ve sloganlarımızla kadın mücadelesini güçlendirmenin ve toplumsal devrimin önemini vurguladık. Sömürülen, baskıya, şiddete ve cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan kadınların özörgütlülükle mücadele vermesi gerektiğini, dağıttığımız bildirilerle anlattık.

Selanik'te Kamara'da gerçekleştirdiğimiz eylemde, "Kadın Özgürlüğü için Mücadele" başlıklı bildiriler dağıttık. Tüm kadınları, bu mücadeleye, attığımız sloganlarla çağırdık. Libertatia İşgal Evi için Balkan Dayanışması'ndan kadın örgütlerinin sömürüye ve baskıya karşı mücadele etmeye, kadın dayanışmasına çağırın 8 Mart metinlerini okuduk.

Patras'ta, Georgiou Meydanı'nda Patriarşi'ye Karşı Kadın İnisiyatifi ve Patriarşiye Karşı Grup-APO'nun beraber düzenlediği eylemde "8 Mart- Mücadele ve Direnişin Günü/Kadın Mücadelesi'nde Uluslararası ve Sınıf Dayanışması" pankartı açtık. Dağıttığımız bildiriler ve yaptığımız kuşlamalarla, kadının mücadelesinin yerinin sokaklar olduğunu vurguladık.

Bu yıl aynı zamanda, ilki düzenlenen Zapatista Kadınları'nın örgütlediği Mücadeleci Kadınların Birinci Uluslararası Politika, Sanat, Spor ve Kültür Buluşması'na katıldık. Buluşmada yaptığımız konuşmayla, her çeşit baskıya karşı bizi koruyacak kadın dayanışmasının önemini, eşitlik, dayanışma ve özgürlük için uluslararası mücadelenin önemini vurguladık. Meksika'dan Türkiye'ye, mücadele eden kadınlar olarak seslerimizi birleştirmenin önemini, kadın özgürlüğü ve toplumsal özgürlüğün ayrılmazlığını anlattık.

Yaşasın 8 Mart- Direniş ve Mücadele'nin Günü

Modern Totaliterliğe, Baskıya, Cins Ayrımcılığına Karşı Uluslararası Dayanışma

Yaşasın Toplumsal Devrim, Anarşi ve Liberter Komünizm

Group Against Patriarchy/A.P.O.

Ben Senim Sen Bensin Kadınlar Mücadeleye

8 Mart Bakırköy Mitingi

Her 8 Mart'ta olduğu gibi, bu yıl da sokaklarda, meydanlardaydık.

"Ben Senim Sen Bensin" diyerek çağrısını yaptığımız 8 Mart'ta bu yıl, içerisinde yer aldığımız İstanbul 8 Mart Kadın Platformu'nun "Savaş, OHAL'e, Cinsiyetçiliğe Karşı Bedenimiz, Emeğimiz, Özgürlüğümüz İçin Direniyoruz" şiarıyla Bakırköy Özgürlük Meydanı'nda düzenlediği

mitinge Anarşist Kadınlar olarak katıldık.

"Ben Senim Sen Bensin, Kadınlar Mücadeleye" diyerek bizleri yok etmeye, sindirmeye çalışanlara karşı bütün kadınları kadın kadına dayanışmayla mücadele etmeye çağırdık. Ataerkiye, devlete, şiddete, tecavüze, tacize, homofobiye, tranfobiye isyanımızı haykırdık; isyan koşumuzu yaptık. Bakırköy'deki miting sloganlarla, zılgıtlarla, halaylarla sonlandı.

Öte yandan erkek devlet Ankara'da, Çorlu'da, Amed'de 8 Mart için sokaklara çıkmak isteyen kadınları çeşitli bahanelerle engellemeye çalıştı, gözaltılar yaptı. Fakat yaşanan bütün baskılara rağmen biz kadınlar öfkemizi isyan eyledik, her yerde sokakları, meydanları doldurduk.

8 Mart Gece Yürüyüşü

8 Mart Gece Yürüyüşü'nde İstiklal Caddesi'ni on binlerce kadın ola-

rak doldurdu. Saat 19.30'da başlayıp Fransız Kültür Merkezi önünden Tünel'e kadar gerçekleştirdiğimiz yürüyüş sırasında "Geceleri de sokakları da meydanları da terk etmiyoruz", "Yaşasın kadın dayanışması", "Kadınlar sokağa özgürleşmeye" gibi birçok sloganla erkek egemenliğine isyanımızı haykırdık.

Tünel'de basın açıklamasının okunmasının ardından sloganlarla, zılgıtlarla eylem sonlandırıldı.

Yasemin Çakal'a 15 Yıl Hapis

Sistemik şiddet gördüğü kocasını öldürdükten sonra tutuklanan Yasemin Çakal, 4 Temmuz 2017 günü beraat etmişti. Yasemin Çakal'ın 9 Nisan'da İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi, 1. Ceza Dairesi'nde görülen istinaf duruşmasında mahkeme "ceza

verilmesine yer olmadığına" dair alınan kararı bozup 15 yıl hapis cezası verdi. Duruşma sonrası açıklama yapan avukat Meriç Eyüboğlu, oy çokluğuyla alınan karara karşı temyize gideceklerini söyledi. Hukuki süreç devam ediyor.

Eşini Katleden Erkeğe "Haksız Tahrik" İndirimi

13 Mayıs 2016'da, eşi Halide Özpolat'ı katleden erkeğin duruşması 17 Nisan'da, Çağlayan Adliyesi'nde görüldü. "Ağırlaştırılmış müebbet" ile

yargılanan katilin cezası, mahkeme heyetinin "haksız tahrik" indirimiyle önce 24, sonra ise 20 yıla düşürüldü. Kadın örgütlerinin karara tepkisi sürüyor.

Tecavüzcüsünü Öldüren Esmâ Yeşilbaş Özgür

Kendisine yıllarca tacizde bulunan ve tecavüz eden kayınpederini öldürdüğü gerekçesiyle yargılanan Esmâ Yeşilbaş özgürlüğüne kavuştu.

Esmâ Yeşilbaş 6 Şubat 2017 tarihinde, kendisine uzun süre sistematik olarak cinsel saldırıda bulunan kayınpederini öldürmüştü. Esmâ Yeşilbaş bir önceki duruşmada kayınpederinin sürekli kendisini ve çocuğunu öldürmekle tehdit ederek, kendisine cinsel saldırıda bulunduğunu anlattı, eltisi

ve kayınvalidesi de Yeşilbaş'ın ifadesini doğruladı. Hatta kayınvalidesi Esmâ Yeşilbaş'tan şikayetçi olmadığını söyledi. Mahkeme tutuklu yargılanan Yeşilbaş'ın 19 Eylül 2017 tarihinde tutuksuz yargılanmasına karar vermişti.

13 Nisan'da 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada ise mahkeme Yeşilbaş'ın eyleminin "meşru müdafaa" kapsamında kaldığını gerekçe göstererek, oy çokluğu ile beraatine karar verdi.

Tecavüzcü Saçmaladı: "Bebek Benimse Kabul Ederim"

Sakarya'nın Kocaali ilçesinde yaşayan 27 yaşındaki engelli kadın, 19 Ekim 2017'de karın ağrısı şikayetiyle Karasu Devlet Hastanesi'ne götürülmüş ve hamile olduğu belirlenmişti. 56 yaşında, evli ve iki çocuk babası Kerim adlı kişi gözaltına alınmıştı. Tecavüzü reddetmeyerek DNA testi yapılmasını isteyen tecavüzcü, bebeği kendisinden olması durumunda nüfu-

suna kabul edeceğini söylemişti. Yaşananların ardından tecavüzcü erkek mahkemeye bile çıkarılmadan serbest bırakılmış, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün korumaya aldığı kadın bir süre sonra doğum yapmıştı. Adli Tıp'ın DNA testi sonucunda bebeğin babasının Kerim adlı kişi olduğu belirlendi. Yeniden gözaltına alınan tecavüzcü 15 Nisan günü tutuklandı.

Kaslarımız Yırtılana Dek...

Gizem Şahin

gizem@meydangazetesi.org

Vücudumuzda 530'un üzerinde farklı kas bulunur. Bu kaslardan bir tanesi bile yırtıldığında bütün vücudumuzu etkileyecek bir süreç başlar. Kas liflerinin aşırı zorlanmasıyla ve gerilmesiyle sakatlıklar yaşanır, bazı durumlarda damarlar kopar ve bu durum kasların kanamasına neden olur. Kaslarımız sağlıklı olduğunda ise mükemmel bir uyum içerisinde çalışarak büyük bir yetenek sağlar bize; hareket ve direnç. Bu kasların adları, dokuları, sayıları, işlevleri ise tıp alanında yapılan çalışmalarla, araştırmalarla belirlenmiştir.

Bilim "erkeklerin bilimi" olduğundan beri kadınlar denek haline getirilmiştir. Ataerkil kültürün baskısıyla yüzlerce yıldır yok sayılan ve görünmez kılınan, yaşamın her alanından yalıtılan ve yalıtılmak istenen kadının bedeni de, bu yüzyıllar boyunca erkeğin hedefinde olmuştur.

"İncelenmeye değer" görülen kadın bedenini, köle kadınlara yaptığı türlü işkencelerle araştıran doktorlar Skene ve Bartholin; kendi adlarını kadınların idrar çıkış deliğinin yanlarında yer alan bezlere vermişti. Skene ve Bartholin'in sözde bilim uğruna yaptığı işkenceler her coğrafyada kendini başka türlü göstermeye, kadın düşmanlığı başka şekillerde saldırmaya devam etti.

Tekrarlayacak olursak, vücudumuz 530'un üzerinde kasa sahiptir. 530'un üzerinde kastan biri olan grasilis kasının tam adı "musculus grasilis"tir. Latince olan musculus kas, grasilis ise ince, narin anlamına gelir. Gerçekten de bu kas, sahip olduğumuz en ince kaslardan biridir.

Musculus grasilis kasının "tıpta kullanılan" adı ise oldukça şaşırtıcıdır; tecavüz kası ya da şehvet kası olarak anılır. Aslında grasilis kası önce kasık kemiğimize, sonra oradan iç uyluk boyunca aşağı inerek dizin altına tutunur. Bu tutunma sayesinde iki eklemi de kıvrıma yardım ederek kalça ve dize hareket imkanı verir. Basitçe söylemek gerekirse, "bacaklarımızı kapamamızı sağlar".

Tecavüze uğrayan kadının, saldırı anında karşı karşıya kaldığı şeylerden biri, erkeğin bacaklarını açmaya zorlamasıdır. Bu durumda kadın, bacaklarını açmamak için büyük bir direnç gösterir. Musculus grasilis kası, bu direnç esnasında bazen yırtılır, bazense parçalanabilir.

Bu kasa "şehvet kası" denmesindeki neden ise "ideal vücut ölçüleri"ne sahip olan kadınlarda, bu kasın güzel ve seyretmeye değer olduğunun düşünülmesidir. Çok fazla sinir hücresi bulundurduğu için cinsel birlikteliklerde de uyarıcı bir rolü olduğu söylenir.

Musculus grasilis kasına verilen isimlere bakıldığında, sadece kadınlarda olduğunu düşünebiliriz ancak erkeklerin vücudunda da bulunur. Tecavüz kası isimlendirmesi ise -kadın düşmanı jinekologların yaptığı gibi- bu coğrafyadaki ataerkinin jargonundan çıkmış başka bir saldırdır. Tecavüze direnen kadınları muayene ederken fark ettikleri, bu kadınların bacaklarında oluşan kas yırtılmasından yola çıkarak bu ismi vermişlerdir.

Tecavüzü meşrulaştıran ataerkil kültürün, kadın düşmanı doktorlarının bilmesi gereken bir şey var. Kadınların vücudundaki kaslar, erkeklere göre daha uzundur. Bu daha esnek olmayı ve bazı durumlarda daha güçlü durabilmeyi sağlar. Yani kadınlar, tecavüz kası ya da şehvet kası denilerek meşrulaştırılan kadın düşmanlığına, bütün kasları yırtılana kadar direnebilecek güce sahiptir.

Geç Kalmamak İçin

Zamanda yolculuk gerçekleşti. Siyasi gündem bir günde 1 buçuk yıl ileri sardı. Kasım 2019'da yapılacak olan cumhurbaşkanlığı ve milletvekili genel seçimleri 2 ay sonraya (24 Haziran 2018) çekildi. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin 17 Nisan günü, grup toplantısında, "Türkiye'nin 3 Kasım 2019'a kadar dayanması kolay değildir." sözleriyle başlattığı erken seçim tartışmaları çok sürmedi. Tartışmalar bir gün sonra, Tayyip Erdoğan'ın düzenlediği basın toplantısında "Ülkemizin karşı karşıya bulunduğu fotoğraftan hareketle bu erken seçim teklifine olumlu yaklaşmamız konusunda arkadaşlarımızla görüş birliğine vardık." sözleriyle bitti. Sözün kısası erken seçim tartışmaları, erken bitti.

Bir İktidar Geleneği Olarak Erken Seçim

Erken seçim kararları, hükümetler tarafından çoğunlukla muhalefet partilerine baskın yapmak, yani bu partilerin seçimlere hazırlıksız yakalanmalarını sağlamak amacıyla alındığı

gibi, iktidarın dönemsel gücünü ve popülerliğini koruma amacı da güdebilmektedir.

TC siyasi tarihi boyunca yapılan erken seçimlerin bazılarında bu "kurnaz" planlarla gidilmişse de bu planların ters teptiği zamanlar da olmuştur. Kimi hükümet partileri oy kaybederken kimileri de iktidarını kaybetmiştir. 1957'de Demokrat Parti, 1987'de ANAP erken seçimlerde önemli derecede oy kaybederken; 1991'de DYP, 2002'de MHP'nin de içinde olduğu koalisyon iktidarını kaybetmiştir.

Bu zamana dek yapılan 27 genel seçimin yedisini erken seçimdir. AKP'nin 2002'de iktidara gelmesi de erken seçimle olurken; AKP de (24 Haziran 2018 erken seçimi kararı haricinde) 2007'de cumhurbaşkanlığı seçimi krizi ile bir erken seçim kararı almıştır.

Geç Kalmamak İçin Erkenden Seçim

Erdoğan ve AKP, her miting övdüğü ve pro-

pagandası olarak kullandığı söylemleri 7 Haziran seçimlerinden bu yana birer birer çiğnemek durumunda kalmaktadır. Yıllardır hükümete gelir gelmez; çözüm süreci ile artık anaların ağlamadığını söylese de daha sonra şehitliği kutsamış; OHAL'i kaldırdığından övünse de 15 Temmuz sonrası OHAL'i uzattıkça uzatmış "sürekliliği seçim mi yapılır" dedikten sonra bugün erken seçimin gerekliliğini açıklamaya çalışmıştır. AKP'nin siyasetinde bunların hepsi olağandır.

Erdoğan'ın "Eski sistemin hastalıkları attığımız her adımda karşımıza çıkabiliyor. Türkiye'nin bir an önce belirsizlikleri aşması gereklidir" diyerek erken seçim kararı almasının gözle görünür nedenlerini neler oluşturmaktadır?

Hükümeti, seçim kararı almasına zorlayan ekonomik nedenlere bakalım. 2017 yılının 3. çeyreğine yönelik TÜİK tarafından açıklanan ama aslında borç ve iç taleple oluşturulmuş olan "büyümeyi" iktidar, siyasi söylemde aylar-

n Erkendenden Seçim

dır kullanmaktadır. Fakat döviz kurlarının artması, büyüyen işsizlik ve büyüyen enflasyon rakamları ile kabineden Mehmet Şimşek'in bile ekonomideki sıkıntıları dillendiriyor oluşu büyümenin bir balon olduğunu ortaya koymuştur.

Son haftalarda dolar 4, avro 5 liranın üzerine çıkmış ve kurlar bu hattan düşmeyecek bir seyirdedir. Buna ek olarak faizlerin istenilen seviyeye çekilememesi, her şeyin yavaş yavaş zamlanıyor oluşu ve iktidarın, ekonomik krizin süreceğine dair elinde bulundurduğu tüm veriler erken seçim kararını etkilemiştir.

Ekonomik krizden etkilenen seçmenin 2019 seçimlerine kadar AKP'de tutulamayacağından korkan hükümetin erken seçimden başka bir seçeneği kalmamıştır. Erken seçim başkanlık için adeta bir imdat seçimine dönüşmüştür.

Cumhur İttifakı'nın, aslında Erdoğan'ın, erken seçim kararı almasının ekonomik sebepleri olduğu kadar politik sebepleri de bulunmaktadır.

MHP'yi yanına alması, milliyetçi söylemleri yükseltmesi ve Afrin'e saldırısı sonucunda siyasi iktidar, milliyetçi muhafazakar seçmen için "sempati" kazanmıştır. Fakat, siyasi iktidarın Afrin'le birlikte arkasına aldığı rüzgarın dinmemesi gerekmektedir. İktidar Afrin saldırısından sonra hedeflediği Menbiç, Kobane veya Şengal saldırılarından birini 2019'a kadar gerçekleştiremeyeceğini bildiği için bu milliyetçi muhafazakar seçmenin ilgisinin dağılma tehlikesini de bilmektedir. İktidar yine korkmuştur. Bu sebeple seçim geciktirilmemeli, erkenden gerçekleştirilmelidir. Tam bu noktada Bahçeli'nin sözleri hatırlanmalıdır: "3 Kasım 2019'a ulaşmak her dakika zorlaşmaktadır."

Birden bire, bir günde alınmış gibi görünen seçim kararı fikri hiç de akla mantığa uymamaktadır. Öyle ki hükümet ekonomik krizin derinleşeceğinden, yakaladığı milliyetçi muhafazakar rüzgarın dineceğinden oldukça korkmakta, paniklemektedir. Panikle tüm gücünü kullanarak imdat frenini çekmektedir.

Şimdi, "durmak yok yola devam" şiarıyla birçok seçimi kazanan hükümetin imdat freni çekmesini iktidarı kazanmak için bir fırsat olarak görenler olacaktır. Parlamenter muhalefetin bu fırsatı kullanması olağanken yine tüm kurtuluşu seçimlere sıkıştırarak devrimci muhalefetin olağan olmayan bu yaklaşımıyla bezenecek iki aylık süreç başladı. Yani olmak ya da olmamak anlayışı içerisinde her şeyin bir oya indirgeneceği günlerdeyiz. Yaşadığımız tüm adaletsizliklerin mücadelesinde seçim sandıklarına sıkışacağız. Alamadığımız ücretler, uğradığımız tacizler, tecavüzler, cinayetler; kesilen ağaçlar, kurutulan dereler; gözaltılar tutuklanmalar yani her şey seçimlerle ilişkilendirilecek.

24 Haziran'daki imdat seçimi, Erdoğan'ı iktidardan düşürecek bir fırsat olarak düşünmek. -Cumhur İttifakı' seçimi kaybedecek olsa bile- adalet ve özgürlük mücadelesini seçimlere sıkıştırarak ertelemek kaybetmektir. İktidarı kazanmak isteyenler erken davranıyor, biz yaşamlarını kazanmak isteyenler gecikmeyelim.

Basit Bir Marksizm Eleştirisi

Marksizmin UPDATE'İ

Anarşizmin yüzyıl önce yarattığı kavramlar, yüzyıl sonra marksizmin kendi kendisiyle tartıştığı kavramlardır. Bir düşünceyi oluşturan başlangıç kavramları değişmişse, o düşünce artık o düşünce değildir. Bu bize o düşüncenin diyalektik değil, eklektik olduğunu anlatır.

"Toplumsal bir kuramı incelediğimiz zaman, bunun yalnızca bir partinin programı olmakla ve toplumu yeniden yapılandırmakla ilgili belli bir takım idealleri dile getirmekle kalmayıp, çoğu kez belli bir felsefe sistemine, doğaya ve topluma ilişkin genel bir düşünceye bağlandığını da görürüz." der *Çağdaş Bilim ve Anarşi'de Kropotkin*. Marksizmi incelemeye yönelik bir kaygının, bu unsurları gözden kaçırmaması gereklidir. Marksist toplumsal yapılandırma girişimleri ve parti programlarının anlaşılması için marksist felsefi sistemi, doğaya ve topluma ilişkin düşünceleri detaylıca incelemek gerekmektedir.

Baştan vurgulayalım; yazımızın iddiası, bir toplumsal kuramın değişmemesi, farklı ekonomik, siyasal ve toplumsal koşullara uygun bir söz ya da bir pratik üretmemesi gerektiği değildir. Düşüncelerin ve pratiklerin ortaya koyuldukları gibi kalmasında ısrar etmek dogmatizmdir.

Yöntemi diyalektik olan, "diyalektik materyalizmi" bilim olarak gören bir kuramdan değişmemesini beklemek abestir.

Çünkü, diyalektik karşıtlıkları kullanarak gerçekleştirilen bir akıl yürütme biçimidir. Değişim, bu akıl yürütme biçiminin merkezidir.

Ancak, düşüncedeki değişikliklerin mahiyeti önemlidir. Eğer yeni yorum, kuramın temelini değiştiren bir yorumsa; ortada yeni bir teori vardır. Diyalektik kurgulanırken, ortaya çıkan sentez, tezden de antitezden de bir şeyler taşır. Kuramı, bağlamdan koparmayan bu durumdur. Yazımızın iddiası, marksizmin içinde olduğu iddia edilen bazı yorumlamaların aslında düşüncede büyük bir kırılma yaptığı ve hatta bağlamdan koptuğudur. Bağlamdan kopan düşüncelerin durumuna içerlenen bir pozisyonda olmaksızın ziyade, pozisyonumuz, anarşizmin 19. Yüzyılın ortalarından itibaren marksizmin karşısında koyduğu iddiaların, bu yorumlamalarda önemli bir referans noktasında bulunduğu iddiasında oluşumuzdur.

Yani 1800'lü yılların, I.Enternasyonal tartışmalarında konu edilen merkezilik, iktidar, devlet vb. başlıkların marksizmin update'lerinde rastlanıyor oluşu, tartışmaların süreç içerisinde nasıl anarşizmin lehine evrildiğinin açık bir ispatıdır. Bu durumun, "biz demiştik"çilikten çok; "ayı tekrar keşfetmeye gerek yok"çuluk olduğunun altını çizelim. Marksizmin yüz yıl sonra tartışmaya başladığı başlıkların, yüzyıl öncesinde anarşist kuramın temellerini oluşturduğu gerçeği, kastımızın anlaşılmasında yardımcı olacaktır.

Bu arada, farklı dönemlerden ve farklı felsefi sistemlerden alınan unsurların kullanılmasının diyalektik olmadığını, eklektik yöntem olduğunu yeri gelmişken vurgulayalım.

Eğer update yetersiz kalınan bir alanı düzeltmeye yönelik bir çabaysa, bu update'leri anlamak düşüncenin ve pratiğin sıkıntılarını ortaya koymak; sıkıntının kuramın özünde mi, yoksa başka bir yerde mi olduğunu anlamak açısından önemlidir. Bu update'lere geçmeden önce, tüm update'leri de ilgilendiren birkaç saptama yapmak, kuramın içindeki çelişkilerden bahsetmek update'lerin neden yapıldığını anlama noktasında yardımcı olacaktır.

İktidar ve Devlet Çelişkisi

İktisadi ve sınıfsal güçlerin siyasal meseleleri genel olarak belirliyor olduğu görüşü marksizmin merkezinde yer alan düşüncedir. Marks'ın *Kapital*'inin de özünü oluşturan düşünce; tarihsel, toplumsal, siyasal yapıları belirleyen şeyin ekonomi olmasıdır. Her ne kadar siyaset toplum üzerinde belirleyici bir güç gibi görünüyorsa da, temelde bir üretim tarzına dayanan toplumsal ilişkiler siyaseti belirler.

Marks, *Yahudi Sorunu*'nda, siyasal kurtuluşun, insanın gerçek kurtuluşu olmadığını vurgular. Ona göre ekonomik güçler topluma hükmeder. Devlet, belirleyici değildir, ekonomik güçler tarafından belirlenendir. Genç döneminde geliştirdiği bu düşünce, sadece kendi kuramında değil, sonraki yorumcularının da yorumlarında başat rol oynar. Oysa, bu yorumların ortaya çıkış nedenlerinden biri, devletin belirleyici ve özerk iktidar oluşunun fark edilmesidir.

Tanrı ve Devlet'te, Bakunin Marks'ın "sefaletin siyasal köleliğe" etkisini vurgularken "siyasal köleliğin, yani devletin sefaleti sürdürücü ve çoğaltıcı rolü"nü es geçtiğini vurgular.

Aslında, bu meselede yani devlet üst başlığında marksizmdaki ilk update, Marks'ın kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Louis Bonaparte'ın 18. *Brumaire*'indeki devlet tanımı, ekonomik bir sınıfın dolayımı olmayan bir devlettir. Önceden sınıfsal tahakkümün bir aygıtı olarak tanımlanan devlet, bonapartizm update'İ ile, görece özerk bir aygıt haline gelmiştir. Devletin devrimci değişim ve kurtuluş için bir güç olarak kullanılabilmesine olanak veren bu aygıt, sonraki yorumcular aracılığıyla kapitalizme ve burjuvazinin ekonomik hakimiyetine karşı kullanılabilir kılar. Ancak bu update'ler, kendi tahakküm mantığına sahip devletin varlığını reddeder; oysa bir iktidar aygıtı olarak devlet, devrim esnasında nesnel bir kurtuluş aracı olarak kullanılamaz. Devleti, sınıf çıkarlarına bağlı olmayan bonapartist yorumlara karşı, devletin sınıfsal tahakküm aygıtı olduğunu öne süren update'ler de vardır. Bu iki update'ın varlığının sebebi, devlet teorisine ilişkin yorumlardaki çelişkidir.

Devlet, burjuvazinin yükselişinden bağımsız olarak kendi tarihine sahiptir. Bu tarihsel arka plan, onu devrimin önünde engel kılar. Kropotkin, *Devlet: Tarihsel Rolü* yazısında, "Biz, devlette, yalnızca onun fiili biçimini ve tahakküm varsayılabilen tüm bi-

çimlerini değil ama onun hakiki özünü, toplumsal devrimin önündeki engeli görürüz." der.

Aynı zamanda, devlet, üretim güçlerinin belirlenmesi noktasında önemli bir aktördür. Devlet, gereksinim duyduğu zor araçlarının gelişimine izin vererek kendisi için verimli olan üretim güçlerini cesaretlendirir. Bu durum, altyapı-üstyapı ilişkilerini tersine çevirir.

Devrim Çelişkisi

Hegel'deki "mutlak tin" in kendini gerçekleştirmesindeki aracı tarih; Genç Hegelciler'de bu araç, tarihsel süreci anlayan birey; Marks'taysa bu tarihsel süreci anlayan ve bunu değiştirecek bir sınıftır. Bu sınıfın kim olduğunu sorgulamadan, proletaryanın toplumdaki çelişkilerin üstesinden gelecek olan sınıf olduğunu söyleyelim.

Proletarya, kapitalist toplum ile komünist toplum arasındaki "geçiş süreci"nde siyasal iktidarı, devleti, araçsallaştırarak uygulayacak sınıftır. Marks, *Komünist Manifesto*'da proletaryanın siyasal üstünlüğünü tüm sermayeyi burjuvaziden derece derece söküp alacağından ve üretim araçlarını devletin elinde mer-

kezileştirmek için kullanacağından bahseder. Dolayısıyla devrimin amacı, devlet iktidarını yıkmak değil ele geçirmek ve devam ettirmektir. Devletin, geçiş sürecinden sonra alacağı hal, Engels'in *Anti-Dühring*'te iddia ettiği gibi "sönümlenme" olacaktır. *Devrimden Sonra*'da Marks, siyasal tahakkümün, sınıfsal tahakküm sonlandıktan sonra "kendiliğinden" sonlanacağından bahseder. Oysa geçiş süreci devletin siyasal iktidar uygulayamayacağı tarihsel bir yalıdır. SSCB'den Küba'ya tüm geçiş süreçleri, siyasal iktidarın kendini sadece toplumsal muhalefete değil, halka dayattığı bir süreç olmuştur.

Geçiş süreci ve üretim araçlarının devletleştirilmesi gibi başlıklar kuramın update'lerinde önemli yer tutsa da devrimci özne başlığı tartışması önemlidir. **Proletarya, her ne kadar tüm toplumsal çelişkilerin üstesinden gelecek sınıf olsa da tarihsel konumunu fark edip bu gidişe dur diyecek sınıf değildir.** Peki bu kimdir? Devrimci öznenin kim olduğu sorusuna verilen yanıtlar, 19. yüzyıldan günümüze çeşitlilik göstermiştir. Bu tartışmanın içinde soyut-somut emek tartışmalarından öncü parti, öncü gençlik... tartışmalarına geniş yelpazede birçok tartışma mevcuttur.

Özgürlük ve Otorite Çelişkisi

Marksist program, siyasal iktidar ve tahakkümün artması ve kapitalizmin farklı (devletli) biçimiyle sürme-siydi. Marksist işçi devleti, toplumdaki çelişkileri çözmeyecek, aksine kalıcılaştıracaktı. Emeğin bölünmesi, endüstriyel hiyerarşi ve hatta yeni bir sömürücü sınıfın doğuşu... Baku-

nin, *Politik Felsefe*'de, "Yeni bürokratik sınıf, burjuva sınıfının işçileri ezip sömürdüğü gibi, işçileri ezip sömürür." der. Sosyalist devrim iddiasındaki tüm siyasal işleyişlerde olduğu gibi.

Marksizmde komünist toplumun tohumları kapitalizm içinde var olur ve komünizm kapitalist toplu-

mun kurumlarından doğar. *Gotha Programı'nın Eleştirisi*'nde Marks, devlet aygıtı gibi eski topluma ait kurumların, yeni topluma geçiş için kullanılabilirdiğinden bahseder. Bu, marksizmin Hegelci doğasından kaynaklanır; eski toplumun unsurları, yeninin zorunlu bir parçasıdır. Ama özgürlük asla otorite aracılığıyla gelmez.

"Bir devrim, kesin olarak, var olan en otoriter şeydir; nüfusun bir bölümünün geri kalan bölüm üzerinde silah, süngü, top yardımıyla üstün gelmesi eylemdir." der Engels, *Anarşizm Üzerine* metninde. Neden marksizmin devrim anlayışıyla anarşizmin devrim anlayışının farklı olduğunun en büyük özeti.

İLK UPDATE'LER

MARKS VE ENGELS

Marksizmi keşfetmek söz konusu olduğunda Marks'ın gençlik dönemi yazdıklarına hatta en çok etkilendiği kişi olarak değerlendirilen Hegel'e yeni bir dönüş, daha doğrusu Marks'ı Hegel'le okumak söz konusudur. Bu keşif, Karl Marks'ı genç ve olgun dönemlerine dahi ayırmakta; bu ayrıma temel olarak bilimsel sosyalizm konu edilmektedir. Bu ayrımı yapanlara göre Genç Marks asıl olarak felsefeyle uğraşmakta olup özellikle bu dönemi ekonomi bilimi alanına geçiş için hazırlık olarak değerlendirilmektedir. Tarihsel materyalizmin ilkelerinin belirlendiği söylenen Alman İdeolojisi'ne doğru giden yolda *1844 Elyazmaları, Yahudi Sorunu, Feuerbach Üzerine Tezler, Sefaletin Felsefesi ve Kutsal Aile*'de yazılanlar da Genç Marks'ın eserleri olarak değerlendiriliyor.

Yabancılaşma, insan doğası ve ekonomi politik kavramlarının bu dönemin ana gündem maddelerini oluşturduğu belirtilir. Ancak bu yazıda felsefi olarak değerlendirilen bu kavramları değerlendirmek yerine fiili durumlara yönelik update'ler merkeze alınıyor.

1871 Paris Komünü Update'i

"İlk kez Şubat Devrimi'nde ve daha önemlisi proletaryanın ilk kez iktidarı iki ay boyunca elinde tuttuğu Paris Komünü'nde edinilen pratik deney karşısında bu program, bazı ayrıntıları bakımından, bugün eskimiş bulunuyor."

Marks ve Engels,
Komünist Parti Manifestosu

1848 Devrimleri'nin (Fransa'da Şubat ayında başladığı için Şubat Devrimi olarak da adlandırılır) önemini marksizm açısından büyük olmasının sebebi, devrimin nasıl gerçekleşeceği konusunda başlattığı tartışmalardır.

18 Mart 1871 günü ilan edilen ve 71 gün boyunca süren, yalnızca Fransa'yı değil tüm dünyayı etkilemiş ilk özyönetim deneyimlerinden biri olan Paris Komünü ise marksizmin en büyük update'i almasına neden olur.

Marksizmin 1871'e gelmeden hemen hemen nihai şeklini aldığını vurgulamak gerekir. 1864'te kurulan Uluslararası İşçi Birliği (I. Enternasyonal) çalışmalarına katılan Marks ve Engels'in teorileri ışığında proletaryayı örgütleme çalışmalarına girişmesi

ve Kapital'in ilk cildinin 1867'de çıkması gibi marksizm açısından önem taşıyan "büyük olaylar"ın yaşanması, buna kanıttır.

Paris Komünü üzerine Marks'ın yazdıklarından öne çıkan husus, Komün'den parlamenter özellikler değil hem kuralları belirleyen hem de belirlediği kuralları uygulayan bir kurul olarak bahsetmesidir. Ancak update'leri incelerken dikkat edilmesi gereken bir mesele burada açığa çıkmaktadır. O da özellikle Paris Komünü söz konusu olduğunda bu devrimci hareketin gerçekte ne olduğu ve neyi kanıtladığıdır. **Paris Komünü marksistlerin iddia ettiği otoriter bir yönetimi kanıtlamaz, aksine devrimin otoriter olduğu veya olacağı söylemlerini bizzat yanlışlar.** Paris Komünü değerlendirilirken marksizmin update'e ihtiyaç duyduğunu bizzat Marks ve Engels'in dahi kabul ettiğini akıldan çıkarmamak gerekir.

Sınıf Update'i

Komünist Parti Manifestosu'nun ünlü girişinde Engels'le birlikte "Şimdiye kadarki bütün toplumların tarihi, sınıf savaşmaları tarihidir." diyen Marks sınıfın açık bir tanımını yapmamıştır. Hatta zaman içinde değişen durumlara kendi update'ini kendisi yapmıştır. *1844 El Yazmaları*'nda "genel olarak nüfusun artık sadece iki sınıfı var: işçi sınıfı ile kapitalistler sınıfı" denilirken ve *Kapital*'in Engels tarafından hazırlanan ve Marks'ın ölümünden sonra basılan üçüncü cildinde Marks, ücretli-emekçiler, kapitalistler ve toprak sahiplerini üç büyük sınıf olarak tanımlamaktadır. Marksizmin önemli iddiaların biri örneğin kapitalizmin ilerleyen aşamalarında orta sınıfın yok olacağı savıyken günümüzde en çok dile getirilen ve sürekli update ihtiyacı duyulan konuların başında orta sınıf geliyor.

Engels'ten Marks'a giden bir mektupta da burjuva ulus, burjuva aristokrasisi ve burjuva proletaryasından söz edilmektedir.

Sömürgecilik Update'i

"Öyle görünüyor ki sanki tarih bu halkın tamamını, içinde bulunduğu kalıtsal budalalıktan çıkarabilmek için önce sarhoş etmek zorunda kaldı."

Karl Marks,
Çin'de Avrupa'da Devrim
(Afyon savaşı sırasında Çinliler için)

Marksizmde enternasyonalizm her fırsatta vurgulansa da hiçbir zaman

farklı "uluslar" arasındaki sorun çözülememiştir. Marks ezilen halkların kaderiyle "devrimden önce" ilgilenmemiş, ardından gelen marksistler de karşılaştıkları sorunları bir türlü çözememişlerdir.

Marks, İngiltere'ye yerleştikten sonra New York Tribune adına muhabirlik yaparken Hindistan özelinde sömürgecilik uygulamalarına ilişkin yazılar yazmıştır. Marks, başta ileri kapitalist olarak işaret ettiği devletlerin ekonomik anlamda gördüğü ilerletici gücünü vurgularken "uygarlaştırıcı güçlerin" yaptıklarını kavramaya başlayınca kendisi update getirmiştir. Çünkü Marks ve Engels, esas kurtarıcı gücün Avrupa ülkelerindeki işçi hareketi ve sosyalist hareket olacağına inanıyorlardı. Bu hareketler, henüz sosyalizmi benimseyecek kadar gelişmemiş olan sömürgeleri de kurtaracaktı.

Marksizm ancak daha sonra update getirerek yayılmacılığa karşı bütün hatlarda direniş ve emperyalizmin yerleştiği bölgelerde sömürgeci hâkimiyetine mümkün olduğu kadar çabuk son verilmesi çağrısında bulundu.

"Bohemya'da yeni bir kan banyosu hazırlanıyor. Avusturya askeriyesi Bohemyalılar ile Almanların barış içinde bir arada yaşamaları olanağını Çek kanına bulamıştır... Ayaklanmanın sonucu önemli değil; Almanların Çeklere karşı bir imha savaşı artık yegâne mümkün çözüm olarak kalıyor."

Engels,
"Die Polendebatte in Frankfurt"
Neue Rheinische Zeitung

Hegel'in "tarihsiz halklar" kavramından etkilendiği açık olan Marks ve Engels, sadece proleter devrimin ileri gelişmiş kapitalist ülkelerde gerçekleşeceğini ve dünyanın geri kalanını sosyalizme götüreceğini iddia etmiyor; bu ülkelerin dayatmalarına maruz kalan "tarihsiz halklara" karşı ön yargıyla yaklaşıyorlardı. Örneğin Engels, yukarıdaki satırda görüldüğü üzere, Çeklere karşı bir imha savaşının yegane çözüm olarak kaldığını belirtebiliyor.

Erken yazılarında Marks ve Engels küçük devletleri gelişme yolunda bir engel olarak gördüler. Engels, küçük devletleri lanetlemede İsviçre'nin geçmişte Avusturya'dan bağımsızlığını kazanmasını kınayacak kadar ileri gitti; Engels'e göre tarihinde ilk kez ileri bir devlet olan Avusturya'nın önünde hiçbir engelin olmaması gerekiyordu.

LENİN

Emperyalizm Update'i

Marksizmin iddia ettiği üzere ileri gelişmiş kapitalist devletlerde sosyalist devrim gerçekleşmemişti. Aksine bir avuç "ileri ülke" dünyanın büyük bir çoğunluğunu sömürgeleştirdi. Birçok marksist bu durumun, Marks ve Engels'in hayatlarının sonuna doğru ortaya çıktığını söyleyerek onların bunu görememelerini normal karşıladı. Marksistler tam olarak burada Lenin'in söylediklerini öne çıkarmaktadır.

Lenin eski ve bugünkü diyerek kapitalizmi dönemlere ayırdı. Ona göre bugünkü kapitalizmde serbest rekabetin yerini tekellerin hüküm sürmesi almıştır. Lenin bu duruma emperyalizm diyerek emperyalizmi, en kısa tanımıyla **kapitalizmin tekeli aşaması** olarak adlandırdı. Bugünkü kapitalizmi belirleyen temel özellik, en büyük girişimcilerce kurulmuş tekel birliklerinin egemenliğidir. Yani kapitalizmin en yüksek aşaması olan emperyalizmin kaçınılmaz sonucu, en büyük kapitalist güçlerce toprakların bölüşülmesidir.

İlginç olarak değerlendirilebilecek bir nokta da Lenin'in sömürge politikasını değerlendirmesinde yatmaktadır. Lenin'e göre sömürgecilik de emperyalizm de kapitalizmin çağdaş döneminden hatta kapitalizmden önce vardı.

Devrim Update'i

"Öncü uygar ülkelerin birlikte davranmaları, en azından proletaryanın ilk kurtuluş şartlarından biridir."

Marks

"Bugünkü Rusya'da özgün olan şey, proletaryanın bilinç ve örgütlenme düzeyinin yetersizliğinden ötürü iktidarı burjuvaya vermiş olan devrimin birinci aşamasından, iktidarı proletaryaya ve köylülüğün yoksul katlarına devredilecek olan ikinci aşamasına geçiştir."

Lenin

Lenin emperyalizm tanımıyla "zayıf halka" teorisini geliştirmektedir. Bu teoriye göre geri kalmış ekonomiler ve emperyalist güçler arasında geri kalmış ekonomilerin sömürülmesine karşı bir mücadele verilmektedir. Geri kalmış ekonomilerdeki emperyalist politikalara karşı mücadelelerle emperyalist ülkeler arasında diya-

lektik olarak bir ilişki bulunmaktadır. Bu diyalektik ilişkiyi bir zincir olarak değerlendiren Lenin, zincirin en zayıf halkasının devrimci dönüşümü tetikleyebileceğini iddia eder. Tahmin etmek zor olmamakla birlikte bu hal-ka Rusya'dır. Yani devrim, en ileri gelişmiş kapitalist ülkelerden değil tam anlamıyla kapitalist olarak değerlendirilemeyecek bir ülkeden de başlayabilir.

Sosyalist devrimin Rusya'dan da başlayabileceğini söyleyen Lenin'in önünde çözmesi gereken bir sorun olarak devrimin hangi yolla gerçekleştirileceği çıkıyor. *Nisan Tezleri*'nde Lenin ikili iktidar olarak adlandırdığı geçici hükümet ile işçi ve asker ve killeri sovyetlerinin varlığına atıfla burjuva devriminin tamamlandığını iddia ederek geçici hükümete destek verilmemesini savundu. Böylece marksizmin yanına leninizm kelimesini getiren başlıca update, Lenin'in devrime giden yolda parlamenter uygulamalar kullanmayı dışlaması ve şiddeti öne çıkarması oluyor. Böylece iktidar, iddiasına göre proletaryaya geçiyordu.

"*Ama Rusya'da, hızla gelişen kapitalist vurguna ve henüz gelişmekte olan burjuva toprak mülkiyetine karşılık, toprağın yarısından fazlasına köylülerin ortaklaşa sahip olduklarını görüyoruz. Şimdi sorun şudur: Büyük çapta zayıflamış olsa bile, gene de, ilkel bir ortak toprak sahipliği biçimi olan Rus obşina'sı, doğrudan doğruya komünist ortak mülkiyetin üst biçimine geçebilir mi? Ya da tersine ilk önce Batının tarihsel evrimini oluşturan aynı çözümlüme sürecinden mi geçmelidir?*"

Buna bugün verilebilecek tek yanıt şudur: Eğer Rus Devrimi, Batıdaki bir proleter devriminin habercisi olur ve bunlar böylelikle birbirlerini tamamlarlarsa Rusya'daki mevcut ortak toprak sahipliği, komünist bir gelişmenin başlangıç noktası olabilir."

*Marks ve Engels
Komünist Parti Manifestosu*

Rusya o zamanlar marksizm söz- lüğünde bütün Avrupa gericiğinin son büyük yedek gücü olarak değerlendiriliyordu. Rusya'da yaşanan devrimci sürecin bir şekilde marksizm bağlanması gerekiyordu. Sonraki marksistler, Rusça basım için Rusya özelinde söylenen bu sözü alarak Batıdaki proleter devrim için işaret fişegi verildiğini iddia ettiler.

1917 Devrimi gerçekleşirken dünya savaşı da bir yandan devam ediyordu. Rusya'nın savaştığı devletlerden devrimcilerin de azımsanmayacak güce sahip olduğu Almanya'yla savaş söz konusuydu. Lenin, 1915 yılında yayınlanmış olan bir makalesinde, Rusya'da devrimin proletaryayı iktidara getirmesi halinde proletaryanın tüm savaşan ülkelere ezilen bütün uluslara özgürlük tanınması koşuluyla derhal barış önerceğini yazıyordu. Reddedileceği açıktı. "O zaman" diyordu Lenin, "savaşaçğız. Ve Avrupa'nın

sosyalist proletaryasını kendi hükümetlerine karşı ayaklanmaya teşvik edeceğiz."

Ama öyle olmadı. Bolşevikler arasında görüş ayrılıkları vardı. Almanya'da devrimsel süreci başlatacak bir devrimci savaşın sürdürülmesinden yana olanlardan derhal barış yapılmasından yana olanlara kadar birçok isim vardı. Lenin ikinci gruptandı.

Avrupa'da sosyalist devrimin gerçekleşmesi zorunlu ve gerçekleşeceği de şüphesiz diyordu "Ayrı ve İlhakçı Bir Barış Anlaşmasının Derhal Sonuçlandırılması Sorunu Üzerine Tezler"de Lenin. Ancak devamla "Bununla birlikte, Rus sosyalist hükümetinin taktiklerinin Avrupa ve özellikle de Alman sosyalist devriminin önümüzdeki altı aylık zaman dilimi (ya da buna yakın bir süre) içinde gerçekleşip gerçekleşmeyeceği sorusunu belirlemeye yönelik girişimlere tabi kılınması bir hata olur." diye de ekledi. Rus ordusunun durumundan da dem vurulmakla sonuç olarak Almanya'da gerçekleşecek bir devrime umut bağlamama üzerine kurulan bir gerekçelendirme sözü konusu oldu.

Başta devrimci bir savaşın sürdürülmesinden yana olanlar çoğunlukta ve Lenin'in barış önerisi kabul edilmezken Almanya'nın ilerlemesi üzerine proletarya diktatörlüğü Sovyetler ile emperyalist Almanya arasında "teslimiyetçi" bir barış yapıldı. Devrim, gelişmiş kapitalist devletlerde başlamadığı gibi onlara da sıçrayamamış gibi duruyordu. Peki devrim nasıl başarılı olacaktır?

Proletarya Diktatörlüğü Update'i

İşçi sınıfı, hazır bir devlet makinesini ele geçirip onu kendi hesabına kullanmakla yetinemez.

*Marks
Fransa'da İç Savaş*

Lenin, *Devlet ve Devrim* kitabında devletin niteliği üzerine ihtiyaç duyulan update'i getirmektedir. Lenin'e göre zora dayanan devrim olmaksızın, burjuva devlet yerine proleter devleti geçirmek olanaksızdır.

Lenin, *Komünist Manifesto*'da yıkılan devlet makinesinin neyle değiştirileceğine yönelik sadece soyut çözümler olduğundan dem vurmaktadır. Asıl olarak temel alınması gerekenin 1871 Paris Komünü sonrası Marks'ın yazdıkları olduğunu belirterek update'ini gerçekleştirir: "Biz işçiler, kapitalizm tarafından daha önce yaratılmış bulunan şeyi hareket noktası alıp, kendi işçi deneyimize dayanarak, sert bir disiplin, silahlı işçilerin devlet iktidarı tarafından korunan demirden bir disiplin kurarak, büyük üretimi, biz kendimiz örgütleyeceğiz."

Lenin, *Devlet ve Devrim*'de Marks'ın Paris Komünü üzerine yazdıklarından yola çıkarak anarşistleri çürüttüğünü ilan ettiği zaman bilmeden marksizmin çürümüşlüğüne

ortaya koyuyordu. Marks'ın hayranı ve resmi biyografyacısı olan Franz Mehring'e kulak vermek gerekiyor: "Komünist Manifesto'daki düşünceler, asalak devletin yok edilmesine yönelik şiddetli bir üslupla başlayan Fransa'da İç Savaş adlı çalışmada düzülen övgülerle bağdaşmıyordu ... Hem Marks hem de Engels bu çelişkinin farkındaydı ve Komünist Manifesto'nun Haziran 1872'de yapılan yeni bir baskısına yazdıkları önsözde düşüncelerini tekrar gözden geçirdiler ... Anarşistlerle mücadeleye halinde olan Engels, Marks'ın ölümünden sonra, tekrar orijinal Manifesto'yu esas aldı ... eğer bir ayaklanma birkaç basit emirle devletin baskıcı mekanizmasını tamamen ortadan kaldırmayı başarabilmişse, bu Bakunin'in hiç ödün vermeden savunduğu yaklaşımının doğrulanması anlamına gelmez mi?"

Zamanında Marks'ın yaptığı update temel gerçeği görmezden geldi. Aynı gerçeği görmezden gelmekte ısrar eden Lenin'le birlikte böylelikle özgürlüğe nefes aldırılmayan en büyük bürokratik devletlerden birinin oluşumunu görmek kaçınılmaz oldu.

Ekonomi Update'i

"Savaş Komünizmi'nin özüne uygun olarak aslında köylünün yalnızca artı ürününe el koymamız gerekirken zaman zaman yalnızca artı ürününe değil fakat köylünün yiyeceği için gerekli olan hububata el koyduğumuz da olmuştur. Ordunun ihtiyaçlarını karşılamak ve işçileri beslemek için bu yola başvurduk."

Lenin

Savaş komünizmi, Rus İç Savaşı döneminde Sovyetler Birliği tarafından yürürlüğe konan ekonomik politikalara verilen bir isimdir. İç savaşın kazanılması için uygulamaya konulduğu belirtilen bu politikalar büyük bir update anlamına gelmektedir. Bu politikalar kapsamında **grevlere yasaklanmış, işçi olmayanlara gösterilen işlerde çalışma zorunluluğu getirilmiş, halkın aç kalmaması için köylünün elindeki tarımsal fazla ürüne el konulması kararlaştırılmış ve gıda başta olmak üzere diğer birçok ihtiyaç maddesinde karne uygulanmasına başlanmıştır.** Elinde kendisi için ayırdığı gıdayı dahi almak isteyenlere rıza göstermeyecekleri göz önüne alındığında askeri politikaların en ücra yerlere kadar dayatıldığını rahatça söylenebilir. Köylülerin ürünlerine el koyulması da büyük tepki toplamış, köylüler de bu dayatmalara karşılık topraklarını ekmeyerek veya daha az ekerek karşılık vermeye çalışmıştı.

Tambov Köylü Ayaklanması gibi ciddi bir ayaklanmanın yanında devrimcilerle ünlü **Kronştad** denizcilerinin kanlı bastırılan ayaklanması direkt olarak Savaş Komünizmi'ni bitirmemiş olsa da iktidarı tehditkar hale gelmesi nedeniyle etkisinin yüksek olduğu açıktır. Ürünlerin zorunlu durdurulmuş ve bunu yerine vergi uygulaması getirilerek

köylünün elindeki artı ürünü piyasaya sokması sağlanmaya çalışılmıştır. NEP'in (Yeni Ekonomi Politikası) bazı bolşevikler tarafından dahi eleştirilen yönü budur, piyasa ekonomisi olarak adlandırılan uygulamaların devreye sokulması.

Savaş Komünizmi uygulamalarının aksine **NEP, Lenin tarafından geçici bir önlem olarak adlandırılmamış; köylülüğü yeniden biçimlendirme aracı olarak değerlendirilmiştir.** Marksizmin tarihsel materyalizm söylemleri altında belirttikleri ilerleme silah zoruyla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. NEP'in komünist ilkelere ihanet olduğunu iddia eden bir muhalefet de oluşmuştur. Lenin'in ölümünden sonra Stalin ile birlikte sanayileşme hamlesine geçilmek adına NEP uygulamalarına da son verilmiştir. Stalin döneminde ekonomi politikalarının komünist ilkelere ihanet olduğunu iddia edecek bir muhalefet de kalmamıştır.

TROÇKİ

Sürekli Devrim Update'i

Sürekli devrim, Troçki'nin marksizmin üzerinde çok da fazla kalem oynatmadığı sömürge ve yarı sömürge olarak adlandırılan ülkelerdeki marksistlerin devrim stratejilerini belirlemeye yönelik bir update'dir. Troçki, sürekli devrim update'ini sürekli olarak Lenin ve Marks'a dönerek meşrulaştırmaya çalışmakla birlikte ileri kapitalist ülkelerde sosyalist devrime giden devrimci sürecin başlamamasından dolayı ortaya çıkan ihtiyaç üzerine geliştirilmiştir. Buna göre ileri kapitalist ülkelerde olsun sömürge-yarı sömürge olarak nitelendirilen ülkelerde olsun devrimci süreç ancak proletaryanın öncülüğünde gerçekleştirilebileceği söylenmektedir. Buna göre burjuva devrimlerinin gereklerini de ancak proletarya yerine getirebilir.

STALİN

"Tek Ülkede Sosyalizm" Update'i

"Devrimin tek ülkede yer alması olanaklı olacak mıdır? Hayır, Dünya pazarını yaratmış olan büyük sanayi, yeryüzündeki bütün halkları öylesine birbirine bağlamıştır ki her halkın başına gelecekler bir ötekine bağlıdır... Komünist devrim, bu yüzden, hiç de salt ulusal bir devrim olmayacaktır; bu, bütün uygar ülkelerde, yani en azından İngiltere, Amerika, Fransa ve Almanya'da aynı zamanda yer alan bir devrim olacaktır."

Engels

Stalin denilince akla gelen ilk update tek ülkede sosyalizmdir. Stalin, Sovyet iktidarını ele geçirip zaman içerisinde iyiden iyisine bağlarken marksizme ihtiyaç duyduğu update'leri getirmekten geri kalmadı. Ekonomi update'i beş yıllık planlar olurken sosyalizm update'i de tek ülkede sosyalizm oldu. Beş yıllık planlar, tek ülkede sosyalizme uygun olarak yalıtık bir ekonomi modeli

oluşturulabileceği iddiasıyla ortaya atılmış ve sürdürülmüştür.

Tek ülkede sosyalizm update'i Stalin tarafından ortaya atılmasına rağmen bu update'in detaylarını Buharin hazırlamıştır. Bu update'e göre az gelişmiş olmasına rağmen Rusya gibi tek bir ülkede sosyalizmin geliştirilebileceğini savunulmaktadır.

Stalin liderliğindeki Sovyetler sonraki yıllarda tek ülkede sosyalist devrimin değil komünist devrimin de gerçekleştirildiğini duyurmuşlardır.

Ekonomi Update'i

Stalin, iktidarı ele geçirdikten sonra sürekli olarak gelecek saldırı

ihtimallerini öne çıkararak ona göre update geliştirmiştir. Beş yıllık planlarla getirilen ekonomi update'i direkt olarak tek ülkede sosyalizm ve faşizmle ilgilidir.

Stalin, iktidarını iyice sağlamlaştırdığına emin olduktan sonra Lenin'in köylülüğü dönüştürmede bir araç olarak kullandığı NEP'i yeterli sermayenin biriktiğini belirterek kaldırdı. Bunun yerine Sovyetleri tek ülkede sosyalizm update'i doğrultusunda sanayileşmiş bir ülkeye dönüştürme hedefini koyduğunu belirterek beş yıllık planla ekonomik alanda atılımlar yapmaya girişti. Tahmin edileceği üzere beş yıllık planın süresi bitmeden planın başarıyla uygulandığı duyuruldu.

Faşizmle Uzlaşma Update'i

Molotov-Ribbentrop Paketi olarak da bilinen Alman-Sovyet Saldırmazlık Paketi, İkinci Dünya Savaşı'ndan 1 hafta önce Sosyalist Sovyetler ile Faşist Almanya arasında imzalanmıştır. Bu anlaşma sadece marksistleri değil liberalleri dahi şok etmiştir.

Stalin'in faşist olmayan emperyalist güçlerin faşist Almanya'ya saldırılmamasını Almanya'nın Sovyetler Birliği'yle savaşa itildiği olarak yorumladığı bilinmektedir. Anlaşmanın yapılmasına giden süreçte Yahudi olan Rus Dışişleri Bakanı Litvinov'un görevden alınarak yerine Molotov'un getirilmesi, Sovyetler'in Faşist

Almanya'yla müzakere için herhangi bir engel çıkmamasını amaçladığı açıktır.

Saldırmazlık paketiyle birlikte gizli bir protokol imzalanmıştır. Bu protokole göre Batı Polonya'nın, Almanya tarafından işgaline Sovyetler herhangi bir tepki vermeyecek; karşılığında Sovyetler'e de Doğu Polonya bırakılacaktı. Ayrıca bu gizli protokole Baltık devletleriyle de ilgili çeşitli pazarlıkların olduğu bilinmektedir.

1917 Devrimiyle Rus marksistlerle Batılı marksistler arasında çeşitli update'lerle görülen uzaklaşma bu saldırılmazlık paketiyle deyim yerindeyse öldürücü darbeyi yemiştir.

ORTODOKS UPDATE'LER

Marksizmin update'leri içerisinde belki de Marks ve arkadaşlarıyla hem teorik hem pratik anlamda en organik ilişkiye sahip, adeta "Marks'ın idealleri gerçek olsaydı işte böyle olurdu" dercesine savunulan deneyimlerin başında 1917 Ekim'i, Lenin ve Leninistler gelir. Marks'ın devrimin nereden başlayacağı konusundaki kehanetlerinin yavaş yavaş boşa düşmeye başladığı bir yüzyılda dünyanın ezilen halkları bir isyan dalgasıyla sarsılmaktaydı. Bölgesel reaksiyonlardan uzun soluklu adalet mücadelelerine, reform hareketlerinden halkların kurtuluş mücadelelerine kadar birçok alanda ezilenlerin dünyası özgürlük ve devrim fikirleriyle çalkalanmaktaydı.

Tarihsel sıraya uygun düşecek şekilde önce Lenin ve Rus Devrimi'nden kısaca bahsedecek (zira yazının ana iskeletini şekillendiren marksistler yoğunluklu olarak Leninist akımdaki kişi ve örgütlenmeler) sonrasında Mao Zedong ve Çin Devrimi, ulusal kurtuluş mücadeleleri başlığı altında Enver Hoca, Tito, Ho Chi Minh, Güney Amerika'da Fidel Castro, Che Guevara ve Avro-komünizmin marksizmi update ettikleri kısımlara yoğunlaşacağız.

Devrim Burada Ama İşçi Sınıfı Nerede?

"Daha başından itibaren liberal atın Rus devrimci yarışının koşucularından biri olmadığı sonucuna vardı."

Eric Hobsbawm
Kısa 20. Yüzyıl Tarihi

Lenin'in belki de Marks'ın aşamalı devrim anlayışından ilk kopuşunu simgeleyen bu sözler, devrim düşüncesiyle ilk karşı karşıya gelişim simgeliyordu. O zamana kadar toplumsal dönüşüme yönelik şaşmaz bir kılavuz olduğu iddia edilen yetmezmiş gibi geleceğin toplumuna ve dönüşümün nasiline dair kehanetlerde bulunan Marks'ın düşüncelerinde ters giden bir şeyler vardı. Avrupa'da, işçi sınıfının ve sanayi-

leşmenin geniş bir ölçeğe yayıldığı bir coğrafyadan beklenen devrimler tarihi tam tersi bir seyir izliyor, devrimci dalga feodalizmle boğuşan Rusya'dan duyuluyordu.

Ancak Rusya'da henüz işçi sınıfı yoktu. Rus köylüsü sömürülmekten bıkmış usanmış otoritelere bir son vermeye, ekip biçtiği toprağı eline almaya karar vermişti. **Marksizmin kalıplarına sığmayan devrim, marksizmi değiştirdi.** Köylü update'ini tamamına erdirecek isim ise Çin tarihine bir anarşist olarak dahil olup sonrasında dümeni marksizme kıran Mao Zedong olacaktı.

Bu düşünsel değişimler marksizmin pratiğindeki ilk büyük update'leri oluşturdu. Daha sonra Mao ve Castro tarafından bir hayli törpülenecek ilkelereki değişimin ilk habercileriydi.

MAO

"Marksizm-leninizm hiçbir zaman bütün doğrular üzerine olan bilgiyi özet halinde vermemiştir. O, yalnızca pratik yoluyla doğru bilgiye çıkan yolları açmıştır."

Mao Zedong
Teori ve Pratik

Mao'nun iktidarı döneminde Marksizme bir çok update oldu. "Büyük İleri Atılım", "İki Çizgi Mücadelesi", "Kültür Devrimi", "Antagonist Çelişki", "Yeni Demokrasi" ve "Üç Dünya Tezi" başlıkları altında inceleyeceğimiz bu update'ler ideolojinin birçok değişimini nesnel koşullar nedeniyle revize etmek zorunda kaldı.

Sınıf Update'i

"Çin gibi yarı sömürge ülkelerde baş çelişki ile (proletarya ve burjuva) öteki çelişkiler arasındaki ilişki karmaşık bir durum gösterir."

Mao Zedong

Çinli otoriter komünistler, iktidarı ele geçirdiğinde Rusya'dakine benzer bir manzarayla karşılaştı.

Nüfusun büyük bir kısmı, geçimini toprağı bağımlı olarak sürdürüyordu. Ancak burada işçi sınıfının devrimci gücünü bırakın, varlığından bahsetmek neredeyse imkansızdı. Pekin'de başlayan büyük bir sanayi hamlesine girişildi. Köylüler topraklarından koparılıp işçileştirilmeye başladı. Sonrasında mülk sahipleri (milli burjuvazi diye adlandırılıyor) ile beraber ılımlı bir dönüşüm gerçekleştirebilmek için işçileştirilen işçilerin emeği üzerinden bir kar payı üretildi. **Ezen ezilen ilişkisi "devrim" yıllarında "komünist" devlet aracılığıyla yeniden üretildi.**

İki Çizgi Mücadelesi Update'i

Çin'in dönüşüm sürecindeki temel uğraklardan biri de "geçici demokratikleşme hamlesi" olarak da nitelendirilebilecek "Yüz Çiçek Açsın, Yüz Fikir Birbirine Yarışsın" kampanyasıydı. Komünist Parti'nin teröründen bunalan halka bir nefes alma şansı tanıyan bu süreç bir yandan geçici bir özgürlük alanı yaratmış olsa da sonrasında "karşı-devrimci" olarak suçlanacaklar için bir tuzak olarak kullanılma amacı taşıdığı anlaşıldı. Bu dönemde gelişmesine izin verilen parti içi muhalefet sonrasında sistematik bir biçimde ortadan kaldırıldı.

Kültür Devrimi: İlk Gençlik Update'i

Maoizm ideolojisinde kavram olarak belki de en çok kulaklarımıza çalınan "Kültür Devrimi" hadisesi, mücadele yöntemlerine ilişkin bir düşünce değişiminden ziyade belli amaçlar doğrultusunda pratik bazı uygulamalar dizisinden ibaretti. Mao'nun talimatıyla harekete geçen Kızıl Muhafızlar isimli gençlik örgütlenmesi bütün bir Çin genelinde Kültür Devrimi'ni başlattı. Ülkede feodalizmi simgeleyen eski olan her şeyin yok edildiği bu dönemle birlikte marksizme sonrasında 68 gençlik hareketleriyle devrimci yönü keşfedilen gençlik update'i eklenmiş oldu.

Antagonist Çelişki Update'i

"Bizim halk hükümetimiz halkın çıkarlarını gerçekten temsil

eden ve halka hizmet eden bir hükümettir. Böyle olduğu halde hükümet ile halk kitleleri arasında hala belli çelişkiler vardır. Bu çelişkiler şunlardır; devletin çıkarları ve ortak çıkarlar ile kişisel çıkarlar arasındaki çelişkiler, yöneticiler ile yönetilenler arasındaki çelişkiler; bazı devlet memurlarının halk kitleleriyle ilişkilerinde bürokratik uygulamalardan doğan çelişkiler. Bütün bunlar halk arasındaki çelişkilerdir."

Mao Zedong

Antagonist (uzlaşmaz) çelişki işçi-patron çelişkinin temel çelişki olmadığını "zamanın somut koşulları" ışığında coğrafyadan coğrafyaya değişebilecek çelişkiler olduğunu söylüyordu. **Çin toplumunun antagonist çelişkisi ise toprak sahipleri ile köylüler arasındaki çıkarlar kavgasıydı.** Toplumsal mücadeleler içerisinde, anarşizmin ezen ezilen arasındaki uzlaşmazlığa yaptığı vurgu bir yanda dururken bir coğrafyanın gerçekliğine ve devrimci dönüşümüne göz yummanın imkansızlığı Marksizmin ilkesel açmazlarının pratik sonuçları olarak sürekli düzeltilmeye çalışılıyordu.

Aşamalı Devrim Update'i

"Diktatörlüğümüz, işçi sınıfı önderliğinde işçi-köylü ittifakına dayanan bir halk demokrasisidir."

Mao Zedong

Marks'ın öngörülerinde sınıf savaşımı tarihi içerisinde feodalizmden sonra bir burjuva devrimi gerçekleşmesi gerekir. Ancak Çin'de burjuvalardan önce komünistlerin iktidarı ele geçebilmesi, en çok komünistleri şaşırtmıştı. İlk kez Lenin'le form değiştirmeye başlayan devrim düşüncesi, Mao'yla ortodoks anlamındaki son noktalarından birine ulaştı.

"Yeni Demokrasi" ya da "Yeni Demokratik Devrim" tezleriyle anlatılmak istenen şey basitti. **"Komünistlerin yardımıyla" halkı**

kapitalist bir üretim-tüketim-dağıtım ilişkisine ardında komünizme ulaştırma çabasıydı. Bu amaca hizmet etmesi için dörtlü bir ittifak kuruldu; işçi sınıfı, köylü sınıfı, şehir küçük burjuvazisi ve milli burjuvazi. Yani komünist iktidar, halkın yaşantısını bir avuç sömürgecinin eline "kontrollü bir şekilde" aldığı gibi iade ediyordu.

Üç Dünya Tezi: Emperyalizm Update'i

Uzun yıllar sosyalist blok devletler olarak ekonomik ve siyasi ilişkilerini sürdüren SSCB ve Çin, Stalin'in "tek ülkede sosyalizm"i ilan etmesiyle sarsılmaya başladı. Komintern'in sosyalist dünya devrimine hizmet etme amacından çıkarılıp, SSCB'nin devlet çıkarlarına hizmet eden ülkeler haline getirilme çabası birçok parça için iplerin koptuğu nokta oldu. Çin, artık SSCB'yi emperyalist olarak görmeye başladı. Bu minvalde, üç dünya tezi şekillendi. *Üç Dünya Tezi'ne göre dünya, ABD'nin temsil ettiği kapitalist emperyalist dünya, SSCB'nin temsil ettiği sosyal emperyalist dünya ve geriden kalan ezilen ülkeleri sınıflandırmak için kullanılıyordu.*

Maoist düşünce, marksizmi bir çok açıdan update etti. Bu update'ler tanımını yaptığımız üzere mücadele biçimlerini şekillendirip geliştirmekten ziyade ideolojinin temelindeki açıklıkları kapatmak üzerine kuruldu.

ULUSAL KURTULUŞ MÜCADELESİ UPDATE'İ

Sosyalistlerin "ulusal kurtuluş mücadeleleri" biz anarşistlerin ise "halkların özgürlük mücadeleleri" olarak ele aldığımız bazı deneyimlerde marksizmin update'i meselesinde önemli uğraklar oldu. Ho Chi Minh, Enver Hoxha, ve Josip Broz Tito'dan bahsedilecek bölümde yoğunluklu olarak devrimler tarihi ve pratik olan bu deneyimlerin ışığında update'lere bir yenisini eklemekten çok var olan update'lerin bir parçası olan isimlerle karşı karşıya kalıyoruz.

Arnavutluk'ta verilen özgürlük mücadelesinden sonra iktidarı ele geçiren Enver Hoxha, "Tek ülkede sosyalizm" ve "anti-revizyonizm"

başlıkları altında alternatif bir sosyalist hat çizmeye çalıştı. Stalin sonrası değişen SSCB'nin karşısında daha tutucu ve politik çıkarları kapsamında destalinizasyon karşıtı tavır alan Enver ve partisi, yeni iktidarların SSCB'de devrime ihanet ettiğini ilan etti. Marksizme getirilen update'ler noktasında, ulusal kurtuluş mücadeleleri meselesinden beslenen ve Leninist parti modelini birebir kopyalayan Hocaizm, 1967 yılında devlet gibi bir kuruma ilk kez "ateist" takısını getirdi. Enver Hoxha'nın anti faşizm, Titoculukla mücadele, Yugoslavya'yla olan siyasi karşı karşıya gelişlerle daha milli çizgideki bir komünizm anlayışı oturtuldu.

Yugoslavya'da ise benzeri bir süreç Josip Broz Tito eliyle gerçekleşti. Tek ülkede sosyalizme muhalefet, SSCB gölgesinde bağımsız bir güç olmaya çalışan diğer tüm öteki devletler için olduğu gibi Tito'da da sabitti. Tito'nun marksizmi update ettiği yegane kısım ayrı bir federasyon çağrısı oldu. Balkan ülkelerinin kendine ait ayrı bir federasyon kurması gerektiğini öneren Tito, SSCB'yle de arayı açmamaya çalışarak ayrı bir mücadele hattı oluşturmaya çalıştı.

Asya kıtasına yüzümüzü çevirdiğimizde ise yine bir halk hareketi karşımıza çıkar; Ho Chi Minh ve Vietnam. Ho Chi Minh'in ayrık bir siyaset üretme noktasındaki kısırlığı onu Komintern'in anti-emperyalist halk cephesi siyasetlerinin yalnızca bir uygulayıcısı olmaktan kurtaramadı.

CASTRO-KOMÜNİZM

Marksizme ortodoks update'ler içerisindeki hem silahlı mücadelenin karakteri konusunda, hem de işin felsefi kısmındaki en büyük değişiklikler Mao'yu saymazsak Fidel Castro ve Che Guevara eliyle eklendi. **Devrimci anarşist Sam Dolgoff'un "Castro-Komünizm" olarak tariflediği bu akım, öncelikle devrimin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin fikir ayrılıklarıyla başladı.**

Devrimci Savaş Update'i

"İzole edilmiş, ulusal örgütlenmeden ve politik çalışmadan

yoksun, sadece askeri patlayıcı rolünü üstlenen yalın ve iskelet halinde foko teorisi oldukça ütöpik bir anlayıştı."

Regis Debray, 1967

İberya'da Franco faşizmine karşı savaşmış bir gerilla olan Regis Debray, temelindeki foqoismo'nun temelindeki isimdi. Küçük, 15-20 kişilik gerilla gruplarına verilen bu ismin teorisi ise devrimin fokoist grupların eylemleriyle gerçekleştirileceğine yönelik bir bakış oldu. Sonrasında Debray, kendi modelinin bazı noktalarına eleştiriler getirecek olsa da özellikle Guevara'nın Güney Amerika ve Afrika ülkelerinde halk mücadelelerine yaklaşımı, foko teorisinin başarıya ulaşacağına yönelik mutlak bir inanç üzerinden şekillendi. Sonrasında Guevara'nın Bolivya'daki başarısızlığı, Küba yönetiminin de bu yaklaşıma olan inancını değiştirmesini destekledi.

Anti-Dogmatizm Update'i

Diğer tüm marksizm update'leri gibi Che Guevara da Marks'ı gelecek için yazdıklarından çok genel geçer çözümlenmeleri bağlamında değerlendiriyordu. Onun için Marks, "gelişebilen, gelişmek zorunda olan" bir bilimin kurucusudur.

Marks ve Engels'in Güney Amerika üzerine düşünceleri hakkında ise rahatça "günümüz için kabul edilemez olan bazı ırk ve milliyet teorileri" olduğundan bahseder. Hümanizm konusunda ise öncüllerinden farklı olarak ısrarlı bir vurgu yapan Guevara ve Castro, devrimci ya da marksist bir hümanizme ihtiyaç duyulduğunu söylüyordu. Fidel Castro 1959 yılında halka açık bir konuşmasında Küba Devrimi'ni hümanist bir devrim olarak niteliyordu.

Guevara ve Castro'nun özgün bir eklentisi olmayan, Mao'nun pratik çözümlenmesi üzerinden Çin'de hayata geçirdiği sanayi hamlesine benzeyen bir atılım da fokoculukta olduğu gibi sonrasında rafa kalkan bir proje olarak yarıda kaldı.

Avro-Komünizm: -Demokrasi Update'i

"Sosyalizm, eğer demokratik

yoldan, kapitalist devletin kurumlarından yararlanılarak kurulabilecektir, -proletarya diktatörlüğü- kavramı elbette gereksiz hale haşe geliyordu. (...) Avro-komünist partilerin tamamı her türden diktatörlük kavramının kabul edilmez olduğunu ilan ederek proletarya diktatörlüğü hedefini 70'lerde programından çıkardı."

Daryl Glaser, David M. Walker

Marksizmin update'leri arasında devlet başlığı altında ilk düzenlemeler Avrupa'nın göbeğinde ortaya çıkan birkaç komünist partiyle gerçekleşti. Ortaya çıkışları 1960-70'li yıllara tekabül eden İtalyan Komünist Partisi (PCI), İspanya Komünist Partisi (PCE) ve Fransız Komünist Partisi (PCF) ile bu akımdan etkilenen bazı İsveç, Belçika ve Britanya'daki bazı komünist partiler Avro-komünizm kategorisinde değerlendirildi.

"Sovyet sosyalizmine ve Batı Avrupa sosyal demokrasisine üçüncü bir alternatif" şeklinde tanımlanan bu örgütlerin ortak özellikleri SSCB tipi sosyalizme eleştirel bir bakış farklı uluslar için farklı yöntemler kullanılmalı düşüncesi sosyalist toplumun demokratik olması gerektiği ve insan haklarını korumak zorunda olduğu şeklinde özetlenebilir.

Avro-komünizm, o döneme kadar radikal marksizm içerisinde yalnızca dönemsel/stratejik tartışmalarda konuşulmuş demokratik düzen, parlamento, gibi aygıtları mücadelesinin merkezine koymasıyla ayrık bir yerde durdu.

Bu bir anlamda devlet tanımını da bütünüyle değiştirmek anlamına geliyordu çünkü Marks'ın proletarya diktatörlüğüne geçişte bir araç olarak gördüğü devlet aygıtı avro-komünistlerde amaç haline gelmişti.

Avro-komünizm bir kavram olarak söz konusu partiler tarafından benimsenmedi. Ancak bu partiler siyasetlerini dönemsel koşullara uydurmak olarak niteliyordu. Yıllar içerisinde çoğu güçlerini kaybederek ya seçim aldatmacası arasında eriyip gitti ya da sağ siyasete yakınlaşıp ilkelerini tümüyle yitirdi.

BATI MARKSİZMİ

Marksizm, özellikle Ekim Devrimi'nden sonra devrimciler ve entelektüeller tarafından sorgulanmaya başlamıştır. Ortodoks marksizm olarak adlandırılan diyalektik materyalizm, yapısal olarak diyalektik olan değişmez ekonomik yasaların tarihin başlatıcısı olduğunu söyler. Bu anlayışa göre insanların amaçlarının rolünü dikkate almak gerekir çünkü bunlar da madde nedenlere bağlı olarak açıklanan

şeylerdir. Böylelikle bir tarihsel aşamadan diğerine doğru -komünizm varmasıyla doruk noktasına ulaşan ilerleme doğal bir gereklilik olarak görülür. Kendi içerisinde pek çok ilişkiyi barındıran kapitalizm, işçi sınıfının (proletarya) ezilmişlik koşullarına karşı yekpare ayaklanmasına neden olacaktır. Bu ayaklanma proletarya diktatörlüğünü getirecek ve proletarya diktatörlüğünün ardından komünizme geçilecektir.

1. Dünya Savaşı'nın sonuna gelin-

diğinde, gelişmiş bir kapitalist toplum olan Almanya'nın toplumsal devrim sürecine girmesi beklenirken, 1920'li yıllardan itibaren Avrupa'da, özellikle İtalya ve Almanya'da faşizm yükselişe geçmiştir. Keza 1917'de Rusya'da pratiklenen Ekim Devrimi, Marks'ın teorisinin tamamen ziddini söylemektedir. Tarıma dayalı bir ekonomisi bulunan ve devrimci özne olarak işçilerden çok köylülerin yer aldığı bir pratik deneyimlenmiştir. Update edilen marksizm, ortodoks marksizmin reddini bu temellere dayandırmaktadır.

GRAMSCI

Antonio Gramsci (1891-1937)'ye göre merkezi insan etkinliği, ekonomi değil politikadır. 1922 yılında, yaşadığı İtalya'da faşizmin zaferini görmüş olan Gramsci devrimci işçi hareketinin de büyük bir yenilgisine tanık olmuştur. İtalya Komünist Partisi'nin kurucularından olan Gramsci, Mussolini'nin iktidara gelmesinin ardından 1926'da bir suikast girişimi bahane edilerek tutulmuştur. Marksizme "çeşitli kat-

kılar" yaptığı ileri sürülen Hapishane Defterleri'ni hapishanede geçirdiği 11 yıllık süreçte yazmış ve yayımlamıştır. Bu eser Gramsci'nin düşünsel değişimini ve Marksizme getirdiği "alternatif" yaklaşımı açıkça göstermektedir.

Hegemonya ve İktidar Update'i

Gramsci, marksizmde o zamana değin geçmeyen bir kavramı kullanmıştır: hegemonya. Bu kavram, burjuva değer ve normlarının bağımlı sınıflar üzerindeki ideolojik hakimiyeti anlamına gelmektedir.

Marksist teoride altyapı, ekonomik temeli; üstyapı ise hukuki, siyasal, ahlak, din vb. oluşumları içerir. Altyapı, yani ekonomik temel, üstyapıyı etkiler. Gramsci'nin burada ortaya koyduğu tez ise sınıf bilincinin gelişmesinde üstyapının önemidir. İşçileri sınıfsal rollerini anlamaktan alıkoyan sadece ekonomik süreçlerdeki konularına ilişkin kavrayış eksiklikleri değildir. İşçi sınıfını kendini gerçekleştirmekten alıkoyan sadece din gibi özel kurumlar da değildir. Devlet sadece burjuvazinin baskı aygıtı anlamına gelmez, aynı zamanda burjuvazinin hegemonyası anlamına da gelmektedir. Yöneticilerin baskısının değil "dünya görüşünün" yönetilenler tarafından kabul edilmesinde yattığına ilişkin görüştedir. Yani **Gramsci'ye göre Marks'ın burjuva sınıfının devlet aygıtını baskıyla elinde tutması tamamen yanlış veya eksik bir çözümlemeydi!**

Gramsci'nin geleneksel Marksizmi iki şekilde tersine çevirdiği savunulur. Bunlardan ilki, Gramsci'nin üstyapının altyapıyı etkilediğini söylemesi, diğeri ise sivil toplumun politik toplum üzerindeki önceliğini vurgulamasıdır. Hegemonya kavramına ilişkin bir diğer önemli nokta, egemen sınıfın bir aygıtının, ahlaki ve entelektüel liderliği yoluyla diğer aygıtları üzerinde denetim uyguladığı bir süreçtir. Aynı zamanda, egemen sınıfın kendi dünya görüşünü kapsayıcı ve evrensel olarak yerleştirmek için siyasal, ahlaki ve entelektüel liderliğini kullanmaya, bağımlı grupların çıkar ve gereksinmelerini biçimlendirmeye yönelik başarılı girişimlerini içerir.

Gramsci'nin "hegemonya"sı belli başlı bir kaç aygıttan oluşmaktadır. Bunlar; okul aygıtı, kültür aygıtı, (müze, kütüphane gibi), enformasyon örgütlenmesi, yaşam çerçevesi, kentleşme. Gramsci bu aygıtları yalnızca yönetsel ve teknolojik olarak görmez, tıpkı üretim sistemindeki gibi siyasal içerikle var olduğunu söyler.

Gramsci'nin Marks'tan farklılaştığı bir nokta da devlet kavramına ilişkindir. Üstyapı olarak devlet, kapitalizmin aşılmasında ikincil olmaktan ziyade birincil bir konumda bulunmaktadır. Devletin burjuva sınıfının potansiyel açıdan tümüyle kapsayıcı bir grup olarak oluşumundan kalkıp, bireylere sanki burjuvazinin içine alınacakları gibi normlar ve yasalar dizgesine yükselen hegemonya ay-

gıtı olduğunu düşünür. Yani Marks'ın söylediğinin aksine, devletin varlığı, tarihsel olarak kapitalizmin aşılmasının önünde bir engel teşkil ediyordu!

Diyalektik Update'i

Gramsci'nin Marks'tan ayrıştığı bir diğer nokta, Hegel'in diyalektiğini kullanmış olmasıdır. İnsanın tarihte benzersiz bir özne olduğunu düşünmektedir ve gerçekliğin gelişiminde insanın rolünün Marks'ın tarif ettiği gibi pasif değil, etkin olduğunu söylemektedir. Marksizmin özellikle Engels gibi evrimci-pozitivist bir anlayışta olmasının tamamen karşısında duran Gramsci, Marks'ın materyalistler tarafından yanlış yorumlandığını, Marksizmin tamamen hümanist bir ideoloji olduğunu öne sürer.

Gramsci, tüm bunlar değerlendirildiğinde; Marks, Engels ve Lenin'den tamamen farklı bir şey söyleyerek marksizme bir update yapmıştır. Burjuvanın varlığını korumasında şiddet tekeli elinde bulundurmasıyla değil, proletarya üzerinde hegemonya kurmasıyla açıklar. Sınıfların varlığını sürdürmesinde ve "sınıf bilinci"nin sürdürülmesinin engellenmesinde üstyapının rolünü vurgular. Bu bağlamlarda Gramsci'nin hegemonya alt başlığında "devlet" anlayışına tamamen bir update yaptığı görülür.

LUKACS

Georg Lukacs marksizmin Engels tarafından evrimci-pozitivist bir çizgiye çekilmesine karşı çıkmıştır. 1923'te yayınladığı *Tarih ve Sınıf Bilinci* kitabında Hegel'in etkisi açık olarak görünür. Lukacs'a göre tarihin öznesi ve nesnesi arasında bir ayırım bulunmamaktadır. Marks, insani nesneleştirerek tarih sürecinin çok dışında bırakmıştır. Lukacs, Marks'ın Hegel'deki devrimci yönünü ortaya çıkardığını söyler. Böylece Marks aracılığıyla da tarih teorisini materyalist bir konuma sokmayı amaçlamıştır.

Proletarya Update'i

Lukacs, işçi sınıfının devrimci hareketini öngören -toplumsal devrimin işçi sınıfı tarafından gerçekleştirileceği- marksizm anlayışını reddeder. Ortodoks marksizmi eleştirerek başladığı *Tarih ve Sınıf Bilinci*'nde, Rus Devrimi deneyimi ile işçi sınıfının haricinde bir öznenin (köylüler) devrimi gerçekleştirdiğini söyleyerek, yegane devrimci özne olduğunu reddetmiştir. Lukacs'ın yaklaşımına **proletaryasız devrim** denebilir, ancak devrimci özne olarak herhangi bir kesimden söz etmez. Aynı zamanda marksizmin salt ekonomizm olarak görülmesine de şiddetle karşı çıkar. Her ne kadar altyapı üstyapıyı belirliyor da olsa, Marks'ın kuramının merkezi olarak ekonomi politliği görmez.

Marks'ın kuramını marksizm yapan ekonominin toplumsal ilişkilerin merkezinde olması ve ekonominin (altyapının) üstyapıyı (devlet, ideoloji, hukuk, ahlak, din) etkiliyor olduğu tezine karşı çıkmak, marksizmin kendisine karşı çıkıp yerine

bambaşka bir tez koymak anlamına gelir. Aynı şekilde işçi sınıfının olmadığı bir devrim düşüncesi de marksizmin tamamen baştan yazılması, update edilmesine denk düşmektedir.

Şeyleşme Update'i

Marks'ın "yabancılaşma" kavramını geçirdiği özellikle *1844 Elyazmaları*, Lukacs'ın kitabı yayınladığı yılda henüz farklı dillere çevrilmemiştir. Bu yüzden marksizm içerisinde, özellikle ortodoks marksizmin de yükseltilmesiyle birlikte, yabancılaşma kavramının marksizme dahil olup olmadığı büyük bir tartışma konusu olmuştur. Lukacs'ın "şeyleşme" kavramını yaratırken Marks'ın *Kapital*'inde geçen "meta fetişizmi"nden etkilendiği düşünülür.

Lukacs'ın "şeyleşme"si ile en basit haliyle kast edilen; kişinin kendi faaliyetini, kendi emeğini, onun kendisine nesnel, insandan bağımsız bir şeymiş gibi gösterendir. Şeyleşmenin, işçi sınıfı için bir kişilik bölünmesine yol açtığını söylemektedir. Bu ilişkiler çerçevesinde işçi, emeğini piyasada özgürce, yine kendi özgür iradesiyle satıyormuş gibi düşünür. Ancak öte taraftan, toplumsal ilişkilerin bütününe şeyler arası ilişkiler haline gelmesiyle işçinin kendisi de bir meta, bir "şey" haline almıştır. Bu nedenle, **işçi sınıfı diye bir özne toplumda bulunmamaktadır.** İşçi sınıfı denilen bir öznenin bahsedebilmek için "bilinç sıçraması"na ihtiyaç vardır. Bu noktada Lukacs, psikolojik bilinç ile potansiyel bilinç olarak iki ayrım koyar. Psikolojik bilinç, işçinin günlük yaşam mücadelesini temsil eder. Eve ne kadar ekmeğe götürüleceği, ne yiyecek, ne giyecek, ne kadar maaş alacağı vb... Potansiyel, yani aşılabilir bilinç ise sınıf bilincinin aktif yanını ortaya koyar. Psikolojik bilinç yanıltır ve aşılması gerekir. Ancak *Tarih ve Sınıf Bilinci*'nde proleterin psikolojik bilinci nasıl aşır potansiyel bilince ulaşacağına değinilmez.

2. Enternasyonal'in ardından Lukacs, "ideoloji" kavramını Marks'ın aksine pozitif olarak kullanmaya başlar. Marks'ta ideoloji "doğru duruma ilişkin yanlış düşünce" iken Lukacs'ta ideoloji "yanlış duruma ilişkin doğru düşünce"dir. Bu durum Lukacs'ın ortodoks marksizmi tamamen reddetmesi, bu anlayışın ekonomizmi ve siyasal pasifliği getirmesinden kaynaklanır. Siyasal pasiflikten kastı ise revizyonizmdir.

FRANKFURT OKULU

Frankfurt Okulu, 1923 yılında kurulan Frankfurt Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü'nün sosyoloji, siyaset bilimi, psikanaliz, tarih, estetik, felsefe, müzikoloji gibi farklı disiplinlerden bir araya gelen bir düşünce akımının ifadesidir. Kurucusu Max Horkheimer (1895-1973) tarafından **"Eleştirel Teori"** olarak adlandırılır. Eleştirilen ise, geleneksel marksizmdir. 1930'lu yıllardan itibaren çevrilmeye başlayan Marks'ın elyazmaları ve "yabancılaşma" kavramını geçirdiği yazıları Frankfurt Okulu

için önemli bir dayanak noktasıdır. O zamana değin diyalektik materyalizmin ve pozitivizmin haricinde marksizmin felsefi de bir temeli olduğu Frankfurt Okulu temsilcilerince söylenmiştir. Frankfurt Okulu'nun hala marksist çevrelerce eleştiriliyor olmasının nedeni ise, kendisini tamamen akademik bir alanda var etmesi, siyasal hiçbir dayanağının ve pratiğinin olmamasıdır.

Kültür Update'i

Frankfurt Okulu'nun, marksizme bir "kültürkritik" aşıladığı iddia edilir. Marksizmin o güne değin felsefi olarak ifade edilmemesi, sanata ilişkin herhangi bir açılımının olmaması Frankfurt okulunun temsilcilerinin başlıca kaygılarını oluşturmuştur. Bu nedenle **marksizmde eksik kalmış olan "kültürün" Frankfurt okulu aracılığıyla marksizme eklendiği savunulur.** Eleştirel Teori'nin tüm temsilcileri, insanı tarihin öznesi ve yaratıcısı olarak gördüklerinden, Gramsci ve Lukacs'ın devamcıları olarak yorumlanırlar. Aynı zamanda marksizmin şiddetle karşı çıktığı idealizmi Kant'tan bu yana benimsediklerini söylemektedirler.

Devrimci Özne Update'i

Marks ve Engels'in teorisi devrimci özne olarak proletaryayı gösterir. Ancak Lukacs gibi, Horkheimer da bu konudan emin değildir. Proletaryayı, toplumu harekete geçirici ve dönüştürücü görmekle beraber yekpare devrimci öznenin proletarya olmadığını söyler. Bu noktada Horkheimer sınıfın "ileri gelenleri" ile sınıfın geri kalanı arasındaki ilişkiyi vurgulayarak Lenin'e bir update yapar. İleri gelenlerden kasıt, bir parti ve onun liderliğidir. Horkheimer'in odağı parti değil, eleştirel teoridir. Yani önemli olan öncü sınıf değil, felsefi temeldir.

Aydınlanma Update'i

1930'lu yılların başında Frankfurt Okulu ve özellikle Horkheimer'in doğa bilimlerle ilgili benimsedikleri Lukacs'ın *Tarih ve Sınıf Bilinci*'nde ana hatları çizilenlerle çoğunlukla aynıydı. Horkheimer *Bilim ve Buhran Üzerine Açıklamalar*'da şöyle söylemektedir: **"Marksist toplum kuramında bilim, insani üretim güçleri arasında sayılır... Bilimsel bilgi, üretici güçlerin ve diğer türde üretim araçlarının kaderini paylaşır: Onların uygulama ölçekleri hem onların gelişim düzeyleriyle hem de insanların gerçek ihtiyaçlarıyla derin bir karşılık içindedir. Aydınlanmayı da hakimiyetine almış olan daha iyi bir topluma yönelik ilgiyi, mevcut toplumu ebedi olarak kurma teşebbüsü ile ele geçirildikçe, bilimin içine sınırlayıcı ve örgütsüzleştirici bir an katıldı. Olmaya değil de, varlığa yönelen bir yöntem, toplumun verili biçimini eşit ve kendini yineleyen bir mekanizma olarak görme eğilimine karşılık geldi."**

Horkheimer ve Theodor Adorno (1903-1969)'nun birlikte yazmış oldukları 1944'te yayınlanan *Aydınlanmanın Diyalektiği*, açıkça marksizmin beslediği Aydınlanma'ya meydan

okumuştur. **İtalya'da faşizmin, Almanya'da nazizmin yükselişte olması hatta zafer kazanmasını sorumlusu olarak Aydınlanma düşüncesini gösterirler.** Onlara göre Aydınlanma Avrupa'yı karanlığa, barbarlığa sürüklemiştir. Bilimin ve teknolojinin gelişmesinin Aydınlanma'dan bu yana yükseltilmesi nazizmi yaratmıştır.

Aydınlanmanın Diyalektiği'nde bir başka odak noktası ise "ilerici partiler" ve parlamentodur. "Her halükarda, oy pusulası düşüncesine yol açan gelişmelerin temeli, bütün özel enerjileri film stüdyosundan savaş alanına, emeğin bir tek, eşit ve soyut bir biçimine evrensel olarak indirgenmesidir. Ancak bu tür koşullardan daha insani bir koşula geçiş gözlenmiyor, çünkü kötüyü de iyiye de aynı şey oluyor."

Diyalektik Update'i

Adorno'nun 1966'da yayımladığı kitabı *Negatif Diyalektik* hem Hegel'in hem Marks'ın diyalektiğinin radikal bir yorumlaması olarak görülür. Günümüz marksistlerinin sıklıkla örnek gösterdikleri Adorno'nun bu kitabı özellikle "otonomist marksistler" tarafından çok "devrimci" bir kitap olarak görülmektedir.

Avrupa'daki 68 hareketini etkilediği öne sürülen bu kitapta diyalektiğin temel kavramlarından biri "özdeşsizlik"tir. Özdeşsizlik bütüne katılmama, kitle ve tüketim topluma katılmamak demektir. Hegel ve Marks'tan farklı olarak "bütünsellik" düşüncesinin zıttıdır. Yine aynı kitapta Adorno, Marks'ı sınıfsız bir topluma tarih aşamalarıyla ulaşacak tezine tamamen karşı çıkmaktadır. Hegel'den bu yana süren pozitif diyalektik anlayışının toplumsal mücadeleler kapsamında bir uzlaşma yarattığını söylemektedir. Bu bağlamda Adorno sadece marksizmi değil, marksizmin örgütlenme tarzına da karşı çıkmaktadır. Ekoloji, LGBTİ mücadelesi gibi farklı mücadele alanlarının yaratılması Adorno'nun tarih içerisindeki "sürekli mücadele" anlayışına denk düştüğüne dair yorumlanmıştır. Kitle ve tüketim topluma katılmayan birey kendi özgür iradesiyle her zaman bir mücadele içerisinde var olacaktır.

Adorno, Lenin'in "öncülük" anlayışını eleştirir. Önderin izinden gitme düşüncesinin bireyin bağımsız düşünmesini engellediğini ve bireyleri tek bir kişiye bağımlı kıldığını savunuyor.

Tıpkı Lukacs gibi, partinin bütünlüğü ve partinin öncülüğüyle proletaryanın bütünlüğüyle kapitalizmin aşılamayacağını savunmaktadır. Yani kapitalizmi devirecek olan işçi sınıfı ve işçi sınıfının bilinci değildir!

Yeni Sol Update'i

Bugün marksist tartışmaların temelinde duran "yeni sol" kavramı Herbert Marcuse (1898-1979) ile başlamıştır. Marcuse'nin Frankfurt Okulu'ndaki yeri Horkheimer ve Adorno'ya kıyasla daha farklı bir pozisyondadır. Marksizme Freudyan bir açılım getiren Marcuse, özellikle son dönem çalışmalarında ekonomik ihtiyaçların bütünleşme ve baskı aracı haline geldiği düşüncesinden hareketle, ekonomik ihtiyaçlardan daha fazla "insani" ihtiyaçlara yönelmiştir.

Marcuse'e göre Marks'ın teorisinde proletaryanın rolü kapitalizmin mutlak bir yansımasıdır. Marks işçi sınıfının sefilleşmesinden kaynaklanan toplumsal kutuplaşmanın proleter devrim açısından yaşamsal olduğunu söyler; diğer taraftan kapitalizmin dönemsel krizini basit bir siyasi çelişki olmaktan öte yapısal bir çelişki olduğunu ileri sürer. Üretici güçler, onunla birlikte, onun altında ilerlediği örgütlü teknik koşullara işaret eder. İmalat, makine sanayi, otomasyon endüstrisi üretim güçlerinin farklı düzeyleridir. Bunların sahiplenilmesiyle çelişki içerisinde bulunan üretici güçler; bilimi, gelişmiş iletişimi, yüksek eğitim düzeyini ve içselleştirilmiş disiplini barındırır. Böyle olduğunda, Marks'ın söylediğinin aksine bu bir sefilleşme değildir. İşçi sınıfının denetim altına alınması ve örgütlenmesi için gerekli olan koşulların ortadan kaldırılmasıdır. İşte bu noktada Marcuse, devrimi gerçekleştirecek bir işçi sınıfından bahsetmenin olanaksızlığını vurgular.

1964'ta yazdığı *Tek Boyutlu İnsan* ve 1972'de yazdığı *Karşı Devrim ve İsyen*, toplumsal hareketler noktasında el kitabı niteliğinde olan kitaplarıdır. *Tek Boyutlu İnsan* 68 öğrenci hareketlerinin önemli bir kaynağı olarak görülür.

Tek Boyutlu İnsan'ın doğrudan öğrenci hareketi içerisinde kendini var etmesinin nedeni okulların kapitalizmin içselleştirilmesini sağladığı ve okulların bu işlevi terk etmesi gerektiğini savunmasıdır. Marcuse, toplumdaki her türlü varlığı reddetmektedir. Toplumu bir bütün olarak ele almamak gerektiğini, ancak pro-

letarya diye bir varlık olmadığını, bu kavramların artık iç içe geçtiğini söylemektedir. Etnik ve ırksal mücadele verenlerin, kendi yerel bölgelerinde ekoloji üzerinden mücadele edenlerin veya gay ve lezbiyenlerin de toplumsal yaşamın adaletsizliklerinden muzdarip olduğunu ve bunun mücadelesinin özgürleştirici olduğunu savunmaktadır.

ALTHUSSER

Altyapı-Üstyapı, İktidar Update'i

Louis Althusser, Lukacs ve Gramsci'nin geliştirdiği, ardından Frankfurt Okulunun doruk noktasına ulaştırdığı Hegelci marksizmi ve hümanizmi doğrudan reddeder. *Devlet ve Devletin İdeolojik Aygıtları*'nda açıkça belirttiği üzere "marksizmde eksik kalan yerleri tamamlama" çabası içerisine girerek marksizmi update etmiştir.

Marks toplum yapısını özgül bir belirlenmeyle eklemlenmiş düzey ya da kertelerden oluşmuş biçimde tasarlamıştır: Altyapı ya da ekonomik temel (üretici güçler ile üretim ilişkilerinin birliği) ile hukuk ve devlet, çeşitli ideolojiler, ahlak, aile, din gibi kavramları içeren üstyapı. Marksizme göre, üstyapının altyapıya göre özerkliği vardır ancak altyapı üstyapıyı etkilemektedir. Yani ekonomik ilişkiler nasıl şekilleniyorsa devlet, hukuk ve ahlak da ona bağlı olarak şekillenecektir.

Althusser, bu noktada Marks'ın bir durumu gözden kaçırdığını iddia eder. **Hukuk, devlet ve ideolojinin yani üstyapının ekonomik temeli yani altyapıyı etkilediğini söylemektedir.**

Althusser'in *Devlet ve Devletin İdeolojik Aygıtları*'nda söylediği üzere "*Marksizme eklemek istediğim bu tez, tüm yapıların birbirini etkilediği, birbirinden bağımsız düşünülmemeyeceği tezidir.*" Yine aynı kitapta, üstyapının önemini şu şekilde vurgular: "*Başka bir söyleyişle okul, (fakat aynı zamanda kilise gibi devlet kurumları, ordu gibi başka devlet aygıtları da) bir sürü beceri öğretiyor. Fakat bunu yönetici ideolojiye boyun eğmeyi ya da bu ideolojinin 'pratiğinin' egemenliğini sağlayan biçimde yapıyor. Tüm üretim, sömürü, baskı görevlileri ve Marks'ın deyimiyle 'ideoloji profesyonellerinin' görevlerini 'bilinçli olarak' yerine getirmek için şu ya da bu oranda ideolojiyi benimsemiş olmaları gerekir. Ya sömürülenler yani proletarya ya sömürücüler yani kapi-*

talistler, ya sömürünün yardımcıları yani yönetici kadrolar, ya da hakim ideolojinin büyük papazları, yani devlet memurları..."

Devlet, marksist kuramda Marks'ın *Paris Komünü Üzerine* ve Lenin'in *Devlet ve Devrim Üzerine* olan metinlerinde devlet aygıtı adını verdikleri şeydir. Baskı yoluyla devletin kontrolünü elinde bulundurmak. Buradan anlaşılması gereken ise, hukuki pratiğin gereklerine ilişkin olarak zorunluluğu ve varlığı tanınan, özelleşmiş bir aygıt. Yalnızca polis, mahkemeler veya hapishaneler değil, polis "olaylarla başa çıkamadığında" duruma el atacak olan ordu, devlet başkanı ve hükümeti de kapsar. Marksizme göre devlet, yalnızca devlet iktidarının bir işlevi olarak anlam kazanır. Tüm siyasal sınıf mücadeleleri devlet iktidarını ele geçirmek üzerine kuruludur. Tam da bu noktada Althusser bir ayrıma gitmek gerektiğini söyler: devlet iktidarı ve devlet aygıtını ayırmak gereklidir. Bu kavrama Althusser "devletin ideolojik aygıtları" adını verir. Marksist teoride devlet aygıtı hükümet, yönetim, ordu, polis, mahkemeler ve hapishanelerdir. Althusser'e göre bunlar yalnızca devletin baskı aygıtlarıdır. İdeolojik aygıtlar ise; dini (çeşitli kiliseler sistemi), öğretimsel (değişik, özel ve devlet okulları), aile, hukuk, siyaset (çeşitli siyasal partiler), sendika, haberleşme (basın, radyo, tv), kültür (edebiyat, sanat, spor vb.). Tüm bunlar devletin baskı aygıtı aygıtı ile aynı şeyler değildir. İşleyiş mekanizmaları birbirinden tamamen farklıdır. **Devletin baskı aygıtı ele geçirilmiş olsa dahi ideolojik aygıtlar varlığını sürdürmeye devam eder.** Üstelik baskı aygıtları "kamusal" alanda yer alırken, ideolojik aygıtlar tamamen "özel" alanda yer alır. Devletin baskı aygıtı "zor kullanarak" bir başka deyişle şiddet tekeli elinde bulundurarak işler, ideolojik aygıtlar ise "ideoloji" kullanarak işler. Devletin baskı aygıtlarına dair iktidarın bir yasa çıkarması oldukça kolayken, devletin ideolojik aygıtlarına değinen yasalar çıkarmak oldukça zordur.

Bu bağlamda değerlendirildiğinde Althusser'in marksizmi update ettiği iki temel nokta vardır: İlki üstyapının da altyapıyı belirlediği veya belirleyebileceği, diğeri ise devlet iktidarına yöneliktir. Marksizmin savunduğu tezlerin tamamen dışında bir söylem geliştirerek "teorinin eksikliklerini kapatma" çabasında olan Althusser, görece birtakım marksistler değerlendirildiğinde bunu başarmış olsa gerek.

OTONOMİST MARKSİZM

NEGRİ VE HARDT

Otonomist marksizmin önde gelen temsilcilerinden İtalyan felsefeci A. Negri ve Amerikalı edebiyat kuramcısı M. Hardt'ın da marksizme yönelik ciddi update'leri bulunmaktadır. Özellikle *İmparatorluk* ve *Çokluk* kitaplarında küresel kapitalizmin ve devletin post modern dönemde geçirdiği dö-

nüşümlere, devrimci özne olan proletaryanın anlamındaki değişikliğe, üretim biçiminin ve emeğin dönüşen yapısına yönelik update'ler bulunmaktadır.

Kapitalizm ve Devlet Update'i

Negri ve Hardt'ın oluşturdukları teorinin ana hatları ulus-devlet ve emperyalizm kavramları üzerinedir. Negri ve Hardt'a göre "üretim

ve mübadelenin asli unsurları -para, teknoloji, insanlar ve metalar- ulusal sınırları giderek daha kolay geçiyor; dolayısıyla ulus-devlet bu akışı düzenleme gücünü ve ekonomi üzerindeki otoritesini günden güne yitiriyor." Bu sebeple ulus devletler ve emperyalizm giderek önemini yitirmektedir. 1970'lerde açığa çıkan yeni egemenlik biçiminin adı İmparatorluk'tur; "*Dünya Bankası gibi ulus-aşırı birimlerden, ulus devletlere ve oradan*

yerel ve bölgesel sivil toplum kuruluşlarına kadar görece otonom farklı tipte yapılar ve örgütler"ın var olduğu bütünlüklü bir küresel kuruluşur.

Negri ve Hardt, Lenin'in 1916 yılında yazdığı kitapla Marksist teoriye kapitalizm ve devlet update'i olarak eklediği ve kapitalizmin en yüksek tekeli aşaması olarak tanımladığı emperyalizm teorisinin sonunun geldiğinden, "emperyalizmin artık

küresel iktidar yapılarını anlatmakta yeterli bir kavram olmadığından bahsetmektedir.

Üretim Biçimi, Altyapı-Üst Yapı ve Emek Update'i:

Üretim biçiminin, altyapı-üst yapı meselesinin, emek kavramının değiştiği söylemleri açıkçası günümüzün sorunlarını analiz etmede marksist teoriye can simidi değerinde önemli eklemeler sağlamıştır.

İmparatorluk döneminin üretim tarzını betimlerken Foucault'un tanımını olan "biyo-politik" kavramını kullanmışlardır. Ayrıca, "kontrol toplumu ve biyo-iktidar kavramları İmparatorluk kavramının merkezi özelliğini betimler." sözleri, Foucault'cu bir update'in izlerini taşır.

"Küresel ekonomideki servet yaratımı giderek daha fazla bizim biyo-politik üretim dediğimiz üretim tarzına, yani ekonomik, politik ve kültürel alanların giderek örtüştüğü ve birbirini sardığı, bizzatıhi toplumsal hayatın üretimine meyleniyor." sözleri, altyapı ve üstyapı meselesine dair bir update'i de içermektedir. Onlara göre, toplumsal üretim ve tüzel meşruluk birer altyapı-üst yapı öğeleri olarak değil birbirlerine paralel bir şekilde yan yana var olmaktadır; **ekonomik üretimle politik kuruluş zaman içinde örtüşme eğilimine sahiptir.**

"Postmodernleşme ve İmparatorluğa geçiş eskiden beri altyapı ve üstyapı olarak adlandırılan alanların reel olarak birbirine yakınlaşmasıyla ilgilidir."

Biyo-politik üretim aynı zamanda "üretici emeğin yeni doğası"nı da ortaya koymaktadır. Emeğin biyo-politik boyutu olarak, artık-değer üretiminde önceleri kitlesel fabrika işçilerinin emeğinin oynadığı merkezi rol, günümüzde giderek daha fazla entelektüel, maddi olmayan ve iletişimsel emek gücüne geçmektedir. Maddi olmayan ürünler -bilgi, enformasyon, iletişim, dilsel ya da duygusal ilişkiler- üreten emek aynı zamanda "kendi eğilimini başka emek biçimlerine ve toplumun kendisine kabul ettirmiştir."

Negri ve Hardt bu yeni kapitalist değer birikimi meselesini sömürü mekanizmasının merkezine konumlandırabilen yeni bir politik değer teorisinin geliştirilmesi ve yeni değer teorisinden sonra asıl olarak bilgi, iletişim ve dil yoluyla işleyen yeni bir öznellik teorisi kurmak gerektiğinden bahsetmişlerdir.

Devrimci Özne Update'i

Bu yeni üretim ve iktidar biçimi yeni bir öznellik tanımlamasında da bulunmuştur. **Maddi olmayan emek** zemininde yer alan öznelerin oluşturduğu bütün olarak tanımlanan "çokluk", küresel düzeyde imparatorluğa karşı bir alternatif olarak sunulmaktadır.

Çokluk kavramı bir tekilliğe veya tek bir özdeşliğe indirgenemeyecek

sayısız içsel farklılıklara sahiptir; kültür, etnik köken, toplumsal cinsiyet ve cinsellik farkları kadar farklı emek biçimlerini, farklı yaşam tarzlarını, farklı dünya görüşlerini, farklı arzularını kapsar.

"**Halk**" kavramı gibi **yekpare bir bütünlük oluşturmayan ve "güruh, kalabalık ve kitle" kavramları gibi edilgen olmayan, etkin ve çok boyutlu "çokluk" kavramı otonomiye gerçekleştirebilme yeteneğine sahip bir öznelliği tariflemektedir.**

İkilinin Marks'ın sınıf teorisinin temelindeki devrimci özne/proletarya tanımına getirdikleri update, oldukça açıktır. "Emeğin ve devrimin öznesinin temelli olarak değiştiğini kabul etmemiz gerekiyor. Proletaryanın bileşimi değişmiştir, dolayısıyla bizim proletarya anlayışımız da değişmelidir. Biz kavramsal olarak proletaryayı emeği kapitalist üretim ve yeniden üretim biçimleri tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak sömürülen ve bu biçimlere tabi kılınan herkesi kapsayan geniş bir kategori olarak anlıyoruz. Bundan önceki bir devirde proletarya, erkek kitlesel fabrika işçisi olan 'endüstriyel işçi sınıfı' olarak tanımlanıyordu." sözleriyle "sömürülen ve kapitalist tahakküme tabi olan herkesin proletarya kategorisi altında olduğunu" belirtmişlerdir.

Negri ve Hardt proletarya kavramını genişletseler de kavram, sahip olduğu anlam ve genişletildiği biçim sebebiyle yetersiz bir "özne" tarifi yapmaktadır. Bu tanım, küresel kapitalist sistemin, devletlerin ve dini yapıların yani, siyasi, ekonomik, erkek egemen ve dini iktidarların baskı, sömürü ve tahakkümü altındaki ezilenleri kapsamamaktadır.

DİĞERLERİ

TARIK ALİ

Pakistanlı marksist tarihçi, özellikle üniversite yıllarındayken politik eylemliliğin içerisinde aktif bir şekilde yer almış Tarık Ali ise marksizme "fundamentalizm" kavramı üzerinden bir update uygulamıştır.

Fundamentalizm Update'i

Tarık Ali, 11 Eylül 2001'de ABD'deki İkiz Kuleler'e gerçekleştirilen saldırının ardından ABD'nin Ortadoğu'daki halklara yönelik düşmanca davranışlarını ve Irak İşgali dönemini klasik bir marksist söylemle tariflememiştir.

Güncel siyasi analizi ortaya koymak için Marks'ın ekonomik söylemleri ve emperyalizm anlatıları yetersiz bulan Tarık Ali "yeni" dünya atmosferinde söz konusu olanın, sınıf çelişkisi, emperyalist sömürü ya da "medeniyetler çatışması" değil de, bir "fundamentalizmler çatışması" olduğunu, en büyük tehlikenin ise "baş fundamentalist" ABD olduğunu belirtmiştir.

"Allah bizden yana" ve "Tanrı Amerika'yı korusun" gibi dinsel sloganların temel olduğu bir savaş çılgınlığının geri getirildiğini düşünmek-

tedir. Yaşadığımız dönemde ABD'nin emperyalist fundamentalizminin karşısında İslami fundamentalizmin olduğunu düşünen Yahudi ve Hristiyan fundamentalizminin tarihte İslami fundamentalizmden çok daha kan dökücü ve zalim olduğunu söyleyen Tarık Ali, küresel boyuttaki çatışmaların çeşitliliğine rağmen çok genel olgulardan bahsetmekle yetinmiştir.

ALAIN BADIOU

Fas doğumlu Fransız felsefeci marksist Alain Badiou, modern sofistler olarak adlandırıldığı post modernistlere karşı kendisini hakikatin savunucusu bir Platoncu olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda Mao'nun kültür devriminin ve 60'lı yıllarda Fransa'da artan maoculuğun etkisiyle Sovyetlerin parti-devlet sistemine eleştiriler getirmiştir.

Komünizm Update'i

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve marksist pratiklerin etkisini büyük oranda yitirmesinin ardından komünizmin öldüğü şeklindeki savlara karşı ölenin sonlu ve sınırlı olan Parti-Devlet olduğunu; -Marks'ın düşüncelerinden ve marksist yazıdan farklı olarak ve **Platon'un bir kavramı olan- "idea" olarak komünizmin sonsuz, sınırsız ve ölümsüz olduğunu ileri sürmektedir.**

Komünizm update'inde, verili üretim tarzlarından komünizme "geçiş sorunu" da bulunmaktadır. Badiou, "sosyalist devrim" ya da "millî demokratik devrim" pratikleriyle sağlanacak olan komünizme geçiş tezlerine karşı çıkmış, doğrudan komünizme geçmeyi gündemleştirmiştir.

ÉTIENNE BALIBAR

Althusser'in öğrencisi olan ve siyaset felsefesi üzerine yoğunlaşan Fransız marksist Etienne Balibar da marksizme yurttaşlık ve demokrasi update'i yapmıştır.

Demokrasi ve Yurttaşlık Update'i

Toplumsal, siyasi ilişkileri ve dönüşümleri ekonomik bir temelden ziyade siyaset felsefesinin kavramları üzerinden anlatması sebebiyle Balibar'ın düşüncesi başlı başına bir update olarak karşımıza çıkmaktadır.

Demokrasinin hep gelmekte olduğunu, ideal bir şey olmadığını ve kökleri Antik Yunan polisine giden yurttaşlıkla çatışkı içerisinde olduğunu düşünmektedir. Yapılması gerekenin demokrasinin demokratikleştirilmesi ve yurttaşlık haklarının genişletilmesi için mücadele olduğunu belirten Balibar, mücadele edilmediği takdirde yurttaşlık haklarının genişletilemeyeceğini ve -klasik marksizmin ilerlemecilik anlayışından farkını ortaya koyan bir biçime- yurttaşlığın her zaman ilerlemeyeceğini de belirtmektedir.

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında verilen mücadelelerin "ulus-devletin sosyal yurttaşlığı"ni ortaya çıkarttığını, ardından gelen

neo-liberal politikalarla birlikte yurttaşlık haklarında gerilemelerin olduğunu ifade etmektedir.

Balibar, sınıf mücadelesini -"devrimin kaynağı" olarak gören marksist anlayışa karşı- bir yurttaşlık biçiminin yaratıcısı olarak tanımlamaktadır ve sınıfı idealize etmemektedir. Sınıfın yaşanan neo-liberal dönüşümlerle devrimci ruhunu kaybettiğini belirten Balibar, günümüzde özellikle Batılı devletlerin göçmenlere yaptıklarına karşı işçi sınıfının çoğu zaman duyarlı olmadığını, göçmenlerle dayanışmadığını da aktarmıştır.

Ona göre, **demokrasinin demokratikleştirilmesi bir süreci anlatır. Sürecin bir sonu yoktur. Bu sürecin faili başlı başına tek başına işçi sınıfı değil, "etkin yurttaş"tır.** İşte bu nedenle etkin yurttaşın her zaman ayaklanma ve devrim kavramlarıyla bağlı anlatılmaktadır.

Ayrıca, "siyasi bir güç ya da hareketin toplumu demokratikleştirmesinin koşulu, bunların kendilerinin hem hedefleri hem de içsel işleyişleri bakımından karşı çıktıkları sistemden daha demokratik olmalarıdır. Kendisi anti-demokratik olan sistem ya da toplumun, demokratik olmayan yollardan kökten dönüşümü sağlanamaz." söylemini kapitalist ve marksist pratikleri de yetersiz görmesi sebebiyle kurmuştur.

HENRI LEFEBVRE

Neomarksist olarak bilinen Fransız sosyolog ve felsefeci, marksizme mekan ve kent meselesi üzerinden update'ler yapmış Henri Lefebvre, son dönemlerde mekan ve kent sorunlarının tahlilinde en çok okunan isimlerden biri olmuştur. Mekanı bir üst yapı olmaktan çıkaran, kenti sanayileşme için anahtar bir kavram olarak ele alan update'leri bulunmaktadır.

Mekan ve Üstyapı Update'i

Lefebvre, mekânın toplumsal değerler ve anlamlara dayalı olan ve mekânsal algı ve uygulamaları belirleyen bir toplumsal ürün olduğunu savunmuştur. Oysa marksizmde toplumsal mekan bir üstyapı olarak görülmekte ve hem üretici güçlerin hem de yapıların, mülkiyet ilişkilerinin sonucu olarak kabul edilmektedir. **Lefebvre için mekan, üretici güçlere, iş bölümüne dahildir ve mülkiyetle ilişki içerisinde.** Mübadeleyle, kurumlarla, kültürle, bilgiyle ilişkilidir. Mekanın mübadele değeri ve kullanım değeri vardır; alınıp satılır.

Mekanın üst yapı olarak görülmesiyle ilgili olarak marksizme bir update yapan Lefebvre, Marksist devrim anlayışına bir ekleme yaptıklarını da belirtmiştir. Ona göre başa aşağıda, ayakları havada duran yalnızca Hegel'in felsefesi ve diyalektiği değildir: "Marks'ın baş aşağı olarak tanımladığı şey toplumdur. Baş aşağı çevrilen dünya teorisine sanayi örgütlenmesi içindeki marksist devrim projesini bir 'kentsel devrim' projesiyle tamamlayan birkaç nokta ekledik."

Kent ve Sanayileşme Update'i

Lefebvre, kent ve kentleşmeyi sanayileşmeyi anlamak için anahtar fenomenler olarak görür: "Marks, şehirleşmenin ve kentin, sanayileşmenin anlamını içerdiğini gösteremedi. Sanayi üretiminin toplumun kentleşmesini içerdiğini ve sanayinin potansiyellerine hakimiyetin şehirleşmeyle ilgili özgül bilgiler gerektiğini görmedi. Sanayi üretimi, belli bir büyümeden sonra, şehirleşmeyi yaratır; bunun koşullarını sağlar, olasılıklarını açar. Böylece sorunsal yer değiştirir ve kentsel gelişme sorunsalı olur." Marks'ın eserlerindeki şehire dair bilgilerde kent sorunu değil sadece konut sorunu ortaya konmuştur.

Lefebvre'nin mekanı üstyapı öğesi olmaktan çıkarması aslında güncel sorunlardan biri olan mekan ve kente dair marksizmin yorum yapabilmesini sağlamıştır. Fakat kentleşmeyi büyük oranda sanayi üretimi ve modern kapitalizmle birlikte ele aldığı için aslında kente dair analizinde eksik kalmıştır.

MARKS'TAN ETKİLENİP KENDİLERİNE MARKSİST DEMEDEN MARKSİZMİ ETKİLEYENLER

Kapitalist düzeni, toplumsal ilişkileri ya da döneminin ekonomik, sosyal, kültürel ve politik sorunsallarını çözümlenmeye kalkışan pek çok düşünür Marks'ın ortaya koyduğu düşüncelerden etkilenmiştir. Marks'ın "sınırsız sermaye birikimi" gibi özellikle ekonomik alandaki görüşlerinden etkilenip kendi teorilerini ortaya koyan ama kendisini Marksist olarak tanımlamayan düşünürlerin görüşleri marksist teoriye eklenmekte ya da "marksist kuramı doğrulayan" düşünceler olarak sahiplenmektedir. Bu düşünürlerin tezleri doğrudan Marks'a olmasa da marksizme eklemeler/update'ler içermektedir.

IMMANUEL WALLERSTEIN

Amerikalı bir sosyolog olan ve "dünya-sistem" analizini ortaya koyan I. Wallerstein, Marks'ın temel birkaç düşüncesini kabul edip belirli noktalarda onun görüşlerinden ayrılan düşünürlerden biri.

Dünya Sistem Analizi

Wallerstein'a göre şimdiye dek iki tür dünya-sistem var olmuştur: Dünya-imparatorluk, dünya-ekonomi.

Bir dünya-imparatorluk, tek bir politik merkezin, fakat çok sayıda kültürün var olduğu büyük bir bürokratik

yapıyken; bir dünya-ekonomi ise çok sayıda politik merkezin ve çok sayıda kültürün olduğu yapıdır. Analize göre, kapitalizm de modern bir dünya-ekonomi olan dünya-sistemdir.

Wallerstein'ın kapitalizmi modern dünya-sistem olarak tanımlamasında Marks'ın görüşlerinin etkisi büyüktür. Marks'ın kapitalizmin gelişmesinde ortaya koyduğu "sınırsız sermaye birikimi" düşüncesini analizinin temel dayanak noktası yapmıştır. Bir farklılık olarak sermaye birikiminde artık-değerden ziyade ağırlıklı olarak kâr kategorisini ön planda tutmuş, kâr ile artık değer arasındaki ilişkiyi incelememiş ve kapitalizmin kökenini pazar ilişkilerine dayandırmıştır. Bu sebeple **kapitalizmin ilk olarak on altıncı yüzyılda Avrupa'da "pazar ticaretinin" gelişmesi sonucunda ortaya çıktığını düşünmektedir.** Marks ise temel eserlerinde 18. ve 19. yüzyılda Batı Avrupa'da ve özellikle İngiltere'de ortaya çıkan kapitalist toplumsal dönüşümü ve sermayenin toplam döngüsünün nasıl gerçekleştiğini incelemiştir.

Marks ve Marksizm Hakkındaki Yorumları

Wallerstein analizini kurarken yüzünü döndüğü Marks'a ve marksizme yönelik yorum yapmaktan ve eleştirmekten de geri durmamıştır. 1883 ile 1950 yılları arasındaki marksizmi "ortodoks marksizm" olarak tanımlamış, bu dönemdeki marksist partilerin devlet iktidarını "elde etmeye kilitlenmiş" partiler olduğunu söylemiştir. "Sınıf çatışmalarının asli olduğunu ve diğer tüm çatışmaların yan olgular olduğunu" iddia eden ve dolayısıyla; "milliyetçi, etnik, feminist ve diğer tüm benzeri hareketlere düşman" bu partileri eleştirmiştir.

Wallerstein'ın devlet iktidarı düşüncesi marksist altyapı-üst yapı ilişkileri ile bağlantılı olmuş ama ekonomik çatışmaların dışındaki sorunların görmezden gelindiği yorumunda bulunmuştur. Ona göre devlet iktidarı kapitalizmin yarattığı iktidar biçimlerinden sadece bir tanesidir. Kültürel, toplumsal ve ekonomik iktidar biçimleri de kapitalizm içinde var olmaktadır. Ortodoks marksizmin en temel hatası, kentli işçi sınıfını öncelikli kılmak ve kapitalizmin ortaya çıkardığı diğer çatışmaların taraflarını ötekileştirmektir. Ayrıca marksistlerin analizlerini ulus devlet içine sıkıştırdıkları iddia etmiştir.

Ekonomik temelli olmayan çatışmaların görmezden gelindiği meselesinde haklı bir yorumda bulunurken ne var ki bu çatışmaların kapitalizmin

yarattığı iktidar yapılarından geldiğini söylemesi ve çatışmaların kaynağı olarak kapitalizme yüzünü çevirmesi radikal bir eleştiri olarak görülemez.

Ortodoks marksizme yönelik tüm den eleştirilerine rağmen Wallerstein, Marks'ın görüşlerinde hem savunduğu hem de eleştirdiği yönleri ortaya koymuştur. Wallerstein, Marks'ın toplumsal yapıyı diyalektik biçimde algılamak gerektiğine; sermaye birikiminin sistemin temel mekanizması olmasına; artı-değer kavramına; kapitalizmin yaşamın toplumsal örgütlenmesini kutuplaştırmasına; sosyalizmin devletin sönmülmesini içermesine; kapitalizmden sosyalizme geçişin evrimci biçimde değil devrimci biçimde gerçekleşeceğine dair düşüncelerinin son 150 yılın ve hatta son 400 yılın gerçekliğini açıkladığını düşünmektedir. Bu konularda Marks'a hayranlık beslerken "Kapitalizmin önceki toplumlara göre bir ilerlemeyi temsil ettiği ve sınıfsız toplumun ortaya çıkmasıyla sona ereceği düşüncesi"nin "kuşkuyla yer bırakmayacak kadar hatalı" olarak tanımlamıştır.

Marksizmden tümenden uzaklaştığı bir mesele ise hiçbir sınıfa veya toplumsal gruba "özne" rolü vermemesidir.

DAVID HARVEY

Britanyalı bir coğrafyacı ve antropolog olan, son dönemlerde kent üzerine yaptığı çalışmalarla kendinden söz ettiren David Harvey; marksizmden etkilenip kendisine Marksist demeyen ama Marksist kent kuramcıları dendiğinde ilk akla gelen isimlerden.

Harvey, "mekân", ontolojik bir kategori olarak ele almamakta; mekansal ilişkilerin bağımsız niteliklere sahip olduğunu reddetmekte ve mekan, insanı biçimlendiren ve onun tarafından biçimlendirilen toplumsal bir boyut olarak tariflemiştir. Mekan, kentsel mekan üzerine Lefebvre ile birlikte marksist kuramda ciddi değişiklikler, eklemeler gerçekleştiren isimlerden biridir.

Marksist Kuramın Mekansallaştırılması

Harvey'in önce Sosyal Adalet ve Şehir ardından Sermayenin Sınırları çalışmalarında belirlediği gündemlerden biri "marksist kuramın mekansallaştırılması ya da toplumsal mekan sorununun marksist kurama bağlanması ve karmaşık kapitalist kentsel sürecin anlaşılması" olmuştur.

Harvey'in *Sermayenin Sınırları* kitabındaki sınır kavramının ikili anlamı vardır. "İkinci sınırlar sermayenin diyalektik gelişimiyle ilgili iken ikinci durumda ise Marks'ın Kapital'inin sınırları ifade edilmiştir." Harvey'e göre "toplumsal mekan" sorunu marksizmde de başlangıcından beri geri plana atılmıştır.

Harvey'in tüm çalışmalarında başvurduğu sermaye akımları ve yatırım döngüleri, toplumsal mekanın üretilmesi, dönüştürülmesi ya da yıkılmasında, eşitsiz coğrafi gelişmede, temel kuramsal araçlardır. Harvey'e göre Marks'ın sermaye kuramının eksikliği de zaten sermaye dolaşımındaki mekansal olguyu ele almamış olmasıdır.

Marks *Kapital*'de sermayeyi bir süreç olarak görmüştür ama bu sermaye kavramı mekansal boyut içermez. Onun için *Kapital*'de doldurulacak "boş kutular" ile açılması gereken "pencereler" bulunmaktadır. Kısacası, Harvey'in önerdiği şey marksist kuramın mekansal olgu ve süreçler dahil edilerek geliştirilmesidir: "Siyasi stratejimizin merkezden devrimin kentleşmesini koymaktan başka bir seçeneğimiz bulunmuyor."

Kapitalist Kriz ve Kent

Harvey'in kapitalist kriz ve kent mekanı üzerindeki söylemleri de marksizmin kapitalist kriz söylemine ve genel olarak marksizme önemli eklemeler içermektedir.

Harvey, yapılı bir çevre olarak kent mekanının kapitalizmin doğduğu krizin atlatılmasında önemli ve merkezi bir rol oynadığını söylese de kente kapitalist birikim süreçlerinden bağımsız bir yapı ve özgünlük atfetmenin yanlış olduğunu söyleyerek kente dair yorumlarında marksist kapitalist birikim teorisinden çok da "bağımsız"laşmamıştır.

Harvey'e göre marksist öngörünün aksine, kapitalizmin krize meyilli yapısı karlılığın/kar oranlarının düşmesinden daha çok üretim sonucu elde edilen artı değerlerin tekrar üretime çevrilememesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, kapitalizmin krizden kurtulup kendini devam ettirebilmesinin koşulu artı değerlerin kent mekanında sürekli olarak üretim döngüsüne dâhil edilmesinden geçmektedir. Kentleşme hem tüketimin arttırılması yoluyla artı ürünün soğurulmasını hem de, büyük çaplı yatırımlar isteyen altyapı-üstyapı faaliyetleri vasıtasıyla, artı değerlerin yeniden üretim döngüsüne dâhil edilmesini sağlamaktadır.

MARKSİZMİN KADIN UPDATE'İ

İdeoloji, felsefe, mücadele yöntemi olarak da görülen bir ekonomik modelin; marksizmin, özünde neredeyse hiç değinmediği, değindi-

ğindeyse tek bir açıdan -ekonomik açıdan- ele aldığı için derinlemesine yorumlayamadığı, dolayısıyla çözümlenemeyen uzak kaldığı, ne kadar güncellense de yetemediği kadın özgürleşmesi konusuna dair update'lerini incelemek bu yazının ereğidir.

Marks ve Engels'te Kadın Update'leri

Marks, başlangıçta -bir çok on dokuzuncu yüzyıl sosyalisti gibi- kadınların ikinci konumuyla, bu ikincillikten toplumun genel durumunu sembolize etmek için yararlandığı

ölçüde ilgilendi. 1843'te yazdığı *Yahudi Sorunu Üzerine* adlı kitabında ve 1844 *El Yazmaları*'nda kadın-erkek arasındaki ilişkiyi, "toplumsal gelişme" düzeyini temsil ettiği iddiasıyla tartışma konusu yaptı. Özel mülkiyet ve sahiplik ilişkisinin hakim olduğu yerde, "tür ilişkisinin

kendisi, erkekle kadın arasındaki ilişki vs. bir ticaret nesnesine dönüşür. Kadın alınıp satılır." diyordu.

1845'te yayınlanan *Kutsal Aile*'de ise Genç Hegelciler'e mizahi bir atıfta bulunan başlığa rağmen, aile konusuna değinmemiştir. Ancak birkaç pasajda, erkeğin kadınla olan ilişkisi hakkında yaptığı vurgunun değiştiği gözlenebilir. Bu vurgunun, marksizmde kadına ilişkin ilk update olduğu söylenebilir. Fourier'in kadının durumunu toplumsal ilerlemenin koşulu olarak sunduğu sözünü serbestçe alıntılıyarak "tarihsel bir çağdaki değişim daima kadınların özgürlüğe doğru ilerleyişi tarafından belirlenebilir, çünkü burada, kadının erkekle, zayıfın güçlüyle olan ilişkisinde, insanal doğanın yabancılaşma karşısındaki zaferi açıktır. Kadının özgürleşme derecesi, genel özgürlüğün doğal ölçüsüdür." sözleriyle Fourier'in aksine, kadının durumunu toplumsal ilerlemenin ölçüsü olarak betimlemiş; kadını, sıradan bir örnekten bir şeylerin ölçüsü olma konumuna taşımıştır.

Marks ve Engels, *Komünist Manifesto*'da, kadın erkek ilişkilerini şöyle değerlendirmiştir: "Burjuva için karısı üretim aracıdır. Bu nedenle o, ortaklaşa mülkiyet deyince kadınların da ortaklaşmasını anlar. Oysa bugün burjuva evlilik kadınların ortaklaşa kullanılışdır zaten. Biz olsa olsa kadınların ortaklaşa kullanılmasını açığa çıkarmış olmakla ve açık gizli fuhuşun ortadan kaldırılmasını hedeflemiş olmakla suçlanabiliriz..." Proletarya cephesinde ise yine aynı metinden alıntıyla: "Cins ve yaş farklarının işçi sınıfı için artık hiçbir toplumsal geçerliliği yoktur. Yalnızca, yaş ve cins farklarına göre farklı giderlere yol açan emek araçları vardır." Temel ayırım hala sadece burjuvazi ile proletarya arasındadır.

Yıllar sonra *Alman İdeolojisi*'nde "Bütün bu çelişkileri içeren ve kendisi ailedeki kaba iş bölümüne ve toplumun tek tek ve birbirine karşı ailelere ayrılmasına dayanan iş bölümü ile, aynı zamanda iş bölümünün ve ürünlerinin paylaşımı, üstelik hem nitel ve hem de nicel eşitsiz paylaşımı, ve kadının ve çocukların erkeğin kölesi olduğu ailede çekirdeği, ilk biçimi bulunan mülkiyet doğdu." gibi bir çok pasajla, cinsiyete dayalı iş bölümü tanımı yapmış ve bu tanımı özel mülkiyetin kaynağıyla ilişkilendirmiştir. Ancak bununla sınırlı kalmıştır; belirlenim ve analizler ne yazık ki sorunun çözümünü için yeterli değildir.

Kapital'de Marks "Emekçi kendine aittir ve zorunlu yaşamsal işlevlerini üretim sürecinin dışında gerçekleştirir. ...emekçinin kendini yeniden üretmesi için onun öz savunma ve türünü sürdürme güdülerine güvenebilir... Sermaye ev içi alanıyla ilgilenmez." demiş, derinleştirmede için yüzyıllarca defalarca yeniden update edilecek update'lerden birine, "ev içi emek" meselesine değinilmmiştir.

Engels, *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni* kitabında ifade

ettiği "Kadının kurtuluşunun ilk koşulu, bütün kadın cinsinin yeniden toplumsal üretime dönmesidir ve bu koşul, karı-koca ailesinin, toplumun iktisadi birimi olarak ortadan kaldırılmasını gerektirir." sözleriyle, "kadın sorunu" olarak nitelenen ataerki sorununun çözümüne yönelik indirgemeci yaklaşımı gözler serilmiştir. Aynı kitapta Engels'in görüşlerinde, dönemin kadın hareketlerinin yükselmesinin etkisi, Engels'in kendi update'i de açıkça görülmektedir: "Erkeklerin artık kurulmuş olan tartışmasız egemenliğinin ilk etkisi, o sırada ortaya çıkan ataerki ailenin ara biçiminde kendini gösterdi." Salt sınıfsal çelişkinin, kadın sömürsünün kökenini açıklamakta yeterli olmayabileceği endişesiyle yeni analizler yapma ihtiyacı hissedilmiş ancak yapılmamıştır.

Proleter Kadın Hareketi'nin Aklama Update'leri

"Elbette, Marks kadın sorunuyla 'doğrudan', 'yalnız onun üzerinde durarak' uğraşmadı. Bununla birlikte, kadının hak eşitliği için eşsiz olanı, en önemli olanı yaptı. Materyalist tarih kavramıyla bize kadın sorunu üzerine eksiksiz formüller vermediyse de, daha iyisini verdi; onları bulmak ve kavramak için doğru, güvenilir yöntemi..."

Clara Zetkin

Marks ve Engels'in, yazılarında "kadın sorunu" dedikleri meseleyi derinlemesine irdelemediği, marksist kadınlar tarafından dahi kabullenilen bir gerçektir. Marks ya da Engels'in "kadın özgürleşmesi" meselesinde yol göstermekle yetinerek kadınlardan kendi yollarını çizmelerini istediklerini düşünmek, ya fazlaca saflık olacaktır ya da devamcısı olduğu teorisyenleri aklama çabası...

İkinci seçenekten taraf olanların, açıkça ekonomik bir öncelik koyan Engels'i aklama çabalarında yaptıkları alıntılar, elbette bu söz gibi apaçık olanlar değildir: "Kadınlar ile erkekler arasındaki gerçek eşitliğin, ancak her ikisinin de sermaye tarafından sömürülmesi ortadan kalktığı ve ev işi kamusal bir sanayiye dönüştürüldüğü zaman gerçekleşebileceği inancındayım." Üstü kapalı sözleri yorumlayarak farklı anlamlar çıkarmak, özellikle bir dönemin Proleter Kadın Hareketi'ni kuran kadın ve erkeklerin(!) benimsediği yöntemlerdendir.

Marks, Engels ve Lenin'den seçme pasajları içeren Kadın ve Aile kitabına yazdığı önsözde Clara Zetkin Lenin için "Savaşın ve kuruluş sırasında bir tek gücün fazla olmadığını ve her şeyin devrime ve komünizme yararlı kılınabileceğini kuvvetle duyuyordu." der. Kadınların özgürleşmesinin değil, proleter devrimin başarısının hedeflendiğini vurgulamak yerine kadınları mücadeleye katılmaya teşvik ettiği gerekçesiyle Lenin'i över.

Kadın özgürlük hareketinin etki-

sini arttırdığı bir dönemde ortaya çıkan Proleter Kadın Hareketi, 19. yüzyılda SPD ve SDAPR gibi sosyal demokrat partiler etrafında toplanmıştı. Düzenledikleri etkinlikler, proleter kadınların yaşam standartlarını daha iyi hale getirme amacını taşımaktaydı; çalışma saatlerinin kısaltılması, sağlık sigortası, işsizlik... Kadınların hem evde, hem de iş yerinde çalışıyor olmaları da konulaştırılarak o güne dek ilgilenilmeyen başlıklar, update'lerle marksizmin temellerindenmiş gibi gösterilmeye çalışıldı.

Bu hareketin teorisyenleri arasında öncelikli olarak Clara Zetkin, August Bebel ve Aleksandra Kollontay sayılabilir. Rosa Lüksemburg ise, marksistlerin kimine göre bu ekip-ten kimine göre değildir. **Lüksemburg feminizm karşıtıdır, kadınların kurtuluşunu belirgin bir biçimde sosyalizmin kurulmasına endekslemiştir. Ancak kadınların sosyal ve ekonomik haklarını da savunmuş, örneğin kadınlara oy hakkı konusunda teorii update etmiştir. Reformizmi sonuna kadar eleştiren bir marksistin, tarihteki büyük toplumsal değişimlerinin hiçbirinin oy vererek gerçekleşmemiş olduğunu görmezden gelerek "evrensel oy hakkı"ni savunması, bu update'in en büyük çıkmazıdır.**

Clara Zetkin'se -Lenin'i oldukça tedirgin eden- 1970'lerin "bilinçlendirme grupları"na benzer gruplar oluşturarak işçi sınıfından kadınlarla yaptığı çalışmaları ile tanınır. Kadın örgütlenmesi update'ini onun getirdiği söylenebilir.

Kollontay, ismi geçen kişiler arasında meseleye en eleştirel yaklaşan, kadınlarla evlerde yaptığı toplantılarla işçi kadın kongrelerinin belki de temellerini atan kadın olarak kendi partisindeki erkeklerle bu meselelerde en çok çarpışandır. Ancak "...Oysa gerçekten özgür olabilmek için kadın, bugünkü biçimiyle zaman aşımına uğramış ve engelleyici hale gelmiş olan ailenin ona yüklediği zincirlerinden kurtulmak zorundadır. Kadın için aile sorununun çözümü, ekonomik bağımsızlığın tam olarak elde edilmesi ve siyasal eşitliğin kazanılmasından daha az önemli değildir." gibi eleştirileriyle update'ler getirmeye çalıştığı marksizmin eksikliğini yamamaya çalışır.

Marksist Feministler ve Sosyalist Feministlerin Kesişim Update'leri

Proleter Kadın Hareketi'nden sonraki en keskin dönemeç 60'lı yılların sonunda yer alır. Bahsi geçen bu dönemde politize olan pek çok kadın, marksist kuramı keşfettikleri dönemde, yükselmekte olan "kadınların özgürlük mücadelesi"nin de etkisi altındaydı. Kısa zaman içinde karşılıklarına büyük bir sorun çıktı; marksist kuramda "kadın sorunu" adı verilen meselenin incelenmesi ve bu meseleye değinen belli başlı on dokuzuncu yüzyıl metinleri üzerine yapılan okumalar, kuramsal

geleneğin oldukça hatalı, çelişkili ve yetersiz olduğunu gözler önüne serdi.

Başlangıçta pek çokları, marksizmin temellerinin "kadınların özgürlüğü" savunucularının sorduğu soruları yanıtlayacak şekilde genişletilmesinin yeterli olacağını düşündü. "Ancak bunun fazlaca mekanik bir çözüm olduğu ve geriye açıklanması gereken pek çok nokta bıraktığı kısa sürede kavranıldı. Karşımızda duran Marksist kuram ve kadınların ezilmişliğine dair sosyalist çalışma mirası, kapsamlı bir dönüşüm ihtiyacı sergiliyordu. Durumun kavranmasıyla birlikte, bazıları Marksizm'den büsbütün koptu. Bazılarıysa Marksist kuramı, sosyalist geleneğin yetersizliklerini aşacak bir 'sosyalist-feminist' sentez geliştirmek üzere kullanmakta ısrarcı oldu. Ben Marksist kuramı genişletmek şeklindeki ilk amaca sadık kaldım." sözleriyle anlatıyordu yaşanan ayrışmaları ve kendi 'tarafını' Lise Vogel, Marksizm ve Kadınların Ezilmişliği isimli kitabında.

Feminizmin kimi özelliklerini marksizme ekleyen **marksist feminizmde asıl amaç, yine marksizmdeki gibi, işçi sınıfıyla birlikte kapitalizmin üstesinden gelebilmektir.** Geleneksel Komünist Parti ya da Sosyal Demokratların sol kanadına da yakınlığıyla bilinen marksist feminizmin update'lerinden biri, kadının temel üretici fakat ikincil tüketici olarak tanımlanmasıdır. Kadının özgürleşmesi için çocukların yetiştirilmesinden ve ev işlerinden kurtulması gerektiğini savunurlar. Bunun yolu, onlara göre ev işlerinin sosyalleştirilmesinden geçmektedir.

Getirdikleri diğer update ise ev içi üretimin üretici bir faaliyet olmadığı görüşüne karşı çıkmalarından doğar. Bu görüşe göre, kadının üreticiliği erkeğin üreticiliğinin temelidir. **Sermaye birikiminin de temelinde kadının ev içi emeğinin yattığını savunurlar. Kadının ücretli işçi haline getirilmesi projesi ile sınıfsız topluma geçiş için işçi sınıfına katılmak hedeflerindedir.** Ayrıca, kadının ucuz emek gücü haline getirilmesinin, erkek egemenliğinin getirilerinden faydalanan erkek işçilerin tepkilerini soğuran bir mekanizma olduğunu söylerler.

Öncülleri gibi onlar da, kadını "proleter" ortak kimliği içinde tanımladıklarından ötürü, erkek egemenliği gibi kadını ezen devasa iktidar biçimini ve baskı mekanizmalarını görmezden gelmişlerdir.

Sosyalist feministlerden Heidi Hartmann, *Marksizmle Feminizmin Mutsuz Evliliği* yazısında onları "Marksizmle feminizmin evliliği, kocayla karısının İngiliz örfi yasında tanımlanan evliliği gibi olmuştur. Marksizmle feminizm tek bir şeydir ve o bir şey de Marksizmdir... çünkü bunlar, feminist savaşı, sermayeye karşı yürütülen o 'daha büyük' savaşın içine katılmaktadırlar... Gereksinmemiz olan ya daha sağlıklı bir evlilik ya da boşanmadır." sözleriyle, marksist feminizmin net

bir eleştirisini yapmıştır:

"Üstelik, bizim Marksizm türümüzde, bir 'kadın sorunu' yok, çünkü biz kadınları asla öncelikli 'üstyapıya' ya da başka bir yere kompartımanlaştırmadık."

Barbara Ehrenreich'in 1975 yılında "olduğu şey olması için çok kısa bir tanımlamadır, nihayetinde, gerçekten sosyalist, enternasyonalist, ırkçılık ve heteroseksizm karşıtı feminizm" olarak tanımladığı **sosyalist feminizm**, toplumsal sınıflaşmayı kadınların yaşamlarının odağında görür, aynı zamanda cinsiyetçi ve ırkçı baskıyı ekonomik sömürüye indirgememeye çalışarak marksizme yeni bir update getirir. Radikal feministlerin sıklıkla kullandıkları "kişisel

olan politiktir!" sloganını sahiplenir, aile içi olay denilerek kadına yönelik cinsiyetçi tahakkümün geçiştirilemeyeceğine inanırlar. "Sınıf çelişkisi"nin yanı sıra toplumsal yapıyı şekillendiren, toplumun kurucu bir ilişkisinin bir başka hakimiyete, toplumsal cinsiyet hakimiyetine yer açmadığı için marksizmi eleştirseler ve Marks'ı kimi zaman "cinsiyet körü" olarak niteleseler de, marksizmi kurtarma çabası içindedirler.

Marksizmin temel kavramlarını kadınların durumunun analizine uygulamaya ve bu kavramlara yeni bir içerik kazandırmaya çalışır. Hayatlarının farklı alanlarının, birbirinden ayrılmaz ve sistematik bir şekilde bağlı olduğunu söyler ve bu bağlılığı tanımlamak için "kesişim" kavramını

kullanırlar. Heidi Hartmann ve Christine Delphy'ye göre kadınlar ataerki altında ortak biçimde ezilirler ve bu ortak ezilmişlikleri kadınları bir sınıf haline getirir. Sosyalist feminizm, marksizme "kadınların sınıfı" update'ini getirmiştir.

Josephine Donovan, gerçekte marksist feminizmin artık katıksız bir marksizmden çok temelde radikal feminizm tarafından değiştirilmiş bir marksizmi temsil ettiğine işaret etmek için artık ikisinin orta yolunun sosyalist feminizm olarak adlandırılmasının uygun olacağını belirtmiştir.

İki kuramdan da alıntıyla oluşturulan "kapitalist ataerkillik" kavramıyla ataerki pratiklerin, toplumsal

ilişkilerin ve ideolojilerin, zihniyet yapılarının aile içindeki ve dışındaki ekonomik sömürüyü nasıl yoğunlaştırdığını açıklamaya çalışan update'leri de; marksizmin temelleriyle geliştiğini bile girişilen kurtarma çabalarındandır.

Marks ve Engels'ten günümüz marksizminin farklı eğilimlerine kadar farklı dönemlerde, saymadığımız birçok kadın update'i getirilmiştir marksizme. Yaşamın her alanındaki bütün adaletsizliklerin temelini ve çözümünü ekonomide gören, politik ve sosyal iktidar biçimlerini yok sayan ve iktidarın kendisini bir sorun olarak görmekten ziyade sahiple- nen bir ideolojinin update'lerle sivanarak varlığını sürdürmekten ya da yok olmaktan başka şansı yoktur.

MARKSİZMİN LGBTİQ UPDATE'İ

Almanya'da Nasyonal Sosyalist Parti, 1928'de LGBTİ meselesine bakışını açıklamıştı: "Erkekler ya da kadınlar arası aşkı onaylayanlar düşmanımızdır." 1933'te Hitler'in siyasi iktidarı ele geçirmesinin ardından "cinsel açıdan yozlaşmış" denilenler -tarihçilerin kimilerine göre 10 bin, bazılarına göre 50 bin, diğerlerine göre 100 bine yakın kişi- eşcinsel oldukları gerekçesiyle toplama kamplarına gönderildi ve büyük çoğunluğu türlü aşağılamayla, işkenceyle ölene kadar çalıştırıldı, eşcinselliği ortadan kaldırmaya yönelik araştırmalarda denek olarak kullanıldı, katledildi.

1936'daki İberya Devrimi'nin ardından General Franco'nun faşist İspanyası'nda "geleneksel değerler"e geri dönüldü; eşcinsellere karşı geleneksel düşmanlığa. Eşcinseller çeşitli yasalara göre (aleni rezillik, serserilik ve adice davranış) yargılanıp hapsediliyordu. Eşcinselleri çeşitli tiksindirme terapileri (kusturucu ilaçlar, elektroşok ve türlü işkence yöntemi) ile "tedavi" etme çalışmaları yapılıyordu.

Yukarıda bahsi geçen **faşistlerin her yönüyle karşısında olma, faşizmin panzehiri olma iddiasındaki örneklerinse faşizmle ve faşizan yöntemlerle uzlaştığı önemli nokta LGBTİ'ler konusundaydı.**

(Latin Amerika'dan Ortadoğu'ya, İngiltere ve ABD'den Rusya'ya kadar tüm devletler ve resmi ideolojiler bu konuda benzer yaklaşımlar gösteriyordu. Biz bu yazıda marksizmin LGBTİ+ ve queer update'ini konu edindiğimiz için, marksizmi resmi ideolojisi ilan eden devletlerden örnekleri ele alıyoruz.)

Rusya'da 1905 ile 1917 Şubatı arasında, gey kültürü/ edebiyatı ve politikasının yeşerdiği kısa bir dönem yaşandı. 1920'lere gelindiğindeyse bu hareket zayıflamıştı.

Ne Lenin ne de Troçki'nin eşcinsellik fikrini desteklediği olmuştur. Yeni Sovyet Rejimi eşcinselliği tedavi edilmesi gereken bir hastalık olarak görüyordu. Günden güne yükselen düşmanlık, 1933'te çıkarılan, 34'te tüm sovyetlerde yürürlüğe giren bir yasa ile zirveye vardı. Bu yasayla erkekler arasında cinsel ilişki yasaklandı ve beş yıl ağır çalışma cezası getirildi. Stalin döneminin Sovyet hukuku eşcinselliği kamu ahlakına karşı bir suç haline getirdi ancak bununla yetinmedi. On çocuk doğuran kadınlara madalya veren Stalin'in cinsel çeşitliliğin tamamen karşısında olması pek şaşırtıcı olmamalıdır. Eşkiyalık, karşı devrimci çalışmalar, sabotaj ve casusluk gibi devlete karşı işlenen suçlardan biri ilan etti.

Maocu Çin'in uygulamaları da oldukça katıydı. 1949 Devrimi'nden sonra Çinli geyler toplanıp vuruldular. Lezbiyenler göç etmek zorunda bırakıldılar. Eşcinselliğin "var olmadığı" resmi olarak ilan edildi.

Küba Devrimi'nin ilk yıllarında Sosyalist Küba Devrimi Birleşik Partisi, toplumsal cinsiyet rolleriyle kalıplaşmış heteroseksüel kadın ve heteroseksüel erkeğin dışındaki bütün cinsel kimlik ve yönelimlere karşı ön yargıları besledi. Castro, bunları "yozlaşmış Batista döneminin bir kalıntısı" olarak kınıyordu, yok edilmelilerdi. Birinci Ulusal Eğitim ve Kültür Kongresi'nde "eşcinsel sapıkların sosyal patolojik karakteri" ele alındı ve "eşcinsel sapıkların tüm dışavurumlarının kesin bir şekilde reddedilmesi ve yayılmalarının önlenmesi"ne kadar verildi, geyler rehabilitasyon kamplarına kapatıldı. 1983'te ise "toplumda istenmeyen unsurlar"ın Küba'dan ABD'ye gönderildiği Mariel sürgünüyle uzaklaştırıldılar.

Sayılabilecek örneklerin bir kısmını sıraladıktan sonra vurgulamamız gereken bir nokta var. Marksistlerin de dediği gibi, bir ideoloji yalnızca pratikteki "yanlış uygulamalar" üzerinden eleştirilemez.

Marksizmin Temelinde LGBTİ'lere Bakış

Öncelikle belirtmelidir ki, iddia edilenin aksine, Marks ve Engels'in kitaplarında, mektuplarında ya da başka metinlerinde LGBTİ "mücadelesi"nin esamesi okunmaz. İki yüzyıllık bu ideolojide, bu konuda farklı kesimlerin farklı görüşleri olmuştur, fikir birliği yoktur.

Marksizmin kuramsal kurucularından **Karl Marks ve Friedrich Engels yayınlanmış çalışmalarında LGBTİ konusuna dair çok az şey söylediler ve genel olarak cins, cinsiyet, cinsel kimlik ve yönelim ya da cinselliğe nadiren yorum yaptılar; yaptıklarında da çoğunlukla ekonomiyle ilişkilendirerek.** Örneğin Marks, "özgür kişilikten kastın, insanın kendi manevi ve erotik güçlerinin bilincine vararak, onları 'dengeli' bir tarzda kullanması" demek olduğunu söyler. Marks'a göre kapitalist ilişkilerin özgür ve özgün kişiliği engellediği ortadadır. Hatta gelişmiş meta ekonomisinde, ancak bazı insanlar, o da özel ve uygun koşullarda, kişilik kazanabilir.

Engels ise Anti Dühring'de şunu söyler: "Kapitalizm, insanların arasındaki her türden doğal ve insani ilişki yanında, cinsler arası ilişkiyi de yıkıma uğratmaktadır." Çoğu metninde -o dönemde bu şekilde adlandırılmasa dahi- heteronormativitenin de keskin bir savunucusudur. *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni* kitabında, "İlk iş bölümü, erkekle kadın arasında, döl verme bakımından yapılan iş bölümüdür." der ve ekler "Tarihte kendini gösteren ilk sınıf çatışması, erkekle kadın arasındaki uzlaşmaz karşıtlığın karıkoca evliliği içindeki gelişmesiyle ve ilk sınıf baskısı da dışı cinsin erkek cins tarafından baskı altına alınmasıyla düşümedir." Bununla birlikte Engels'in erkek eşcinselliğini eleştirdiği ve bu durumu "antik Yunan öğlancılığı" ile ilişkilendirdiği yazıları, mektupları da mevcuttur.

İçinde buldukları dönemde, Weimar Cumhuriyeti'ndeki Alman Komünist Partisi, Magnus Hirschfeld'in önerdiği yetiştirilenler arasındaki özel ve rızalı eşcinsel ilişkileri yasallaştırma çabalarını desteklemek amacıyla sosyal demokrat gruplarla bir araya gelmiştir. Engels, Marks'a yazdığı 22 Haziran 1869 tarihli mektubunda bu olaydan şöyle bahseder: "Doğu Avrupa'da Ulrichs ve Hirschfeld önderliğindeki eşcinsel hakları hareketleri midemi bulandırıyor. Eşcinseller doğaya karşı çıkan sapkın asalaklardır ve yok edilmeleri gerekir. Çünkü komünal hayatın devamı için gereken yeni bireylerin üretimini gerçekleştirmezler. Komünistler ve bu sapıklar asla bir ittifak yapamaz." Bu ve benzeri örneklerle Engels'in metinlerinde sıklıkla karşılaşılabılır ancak bütün örnekleri sıralamak gibi bir niyetimiz yoktur.

"Marks ve LGBTİ" başlığında bulunabilecek olanın, bu konu üzerinde düşünüp taşınmayı reddediş, "Engels ve LGBTİ"de karşılaşılanın ise dahil olan bireylere açıkça düşmanlık olduğu açıktır.

Gökkuşağının Kızılı mı, Kızıla Gökkuşağı Update'i mi?

"Aşkta özgürlük, sekste özgürlük demek değildir."

Lenin

Marksist geleneğin devamlarının neredeyse tümü, 1960'lara dek eşcinselliği ve heteronormatif ailenin sınırlarına girmeyen bütün cinsel yönelimleri "ahlaksızlık" ya da "hastalık" olarak görmeyi sürdürdü. 68'in ardından bu durumun yüzde yüz değişip değişmediği başka bir tartışmanın konusudur.

LGBTİ ve Queer hareketlerinin öncülü diyebileceğimiz eşcinsel hareketi, 1960'lara gelindiğinde radikal ve yüzünü toplumsallaşmaya dönen bir hareket haline geldi. 1969 Haziranı'nda New York'taki

Stonewall Bari'nin polis tarafından basılması olayında, eşcinseller saatlerce polisle çatıştı. **Literatürümüze "Stonewall İsyanı" olarak giren bu olay, yüzlerce-binlerce örgütlenmenin doğmasında ve cinsel özgürlüğün toplumsal değişimin maddelerinden biri haline gelmesinde oldukça etkili oldu.**

Güncel duruma bakıldığında, günümüzün kızılı benzetmesin-

den marksizm ve LGBTİ mücadelesi başlıklarına, ve hatta queer marksizm denilen bir kurama dair pek çok şey yazıp çiziliyor. LGBTİ ve queer mücadeleleri, sınıf gibi çok daha büyük(!) temelleri ve amaçları olduğu iddia edilen marksizme eklenmeye çalışılıyor; bu update'lerin teorisyenleri, "Marks ve Engels'in ... [LGBT'nin] ezilmesinin analizi ve buna karşı verilecek başarılı bir savaş için gerekli kavramsal araçları sağladığı"nı bile iddia edebiliyor.

Marksizmin eşcinsellik kavrayışının "burjuva toplumundaki bozulmanın ve çöküşün ifadesi" olarak işaretlenmekten çoğu zaman öteye gidememişken yükselen ve toplumsallaşan hareketlerin etkisiyle, yükselme ve toplumsallaşma kaygısının getirdiği bir popülizmle LGBTİ+ ve queer update'lerine ihtiyaç duyduğunu söyleyebiliriz.

LGBTİ hareketin Marksizme yönelttiği belki de en temel eleştirilerden biri, her türden çatışmanın ancak sınıf çatışmasıyla ilişkilendirilmesi üzerineydi. Son derece yeni diyebileceğimiz yukarıda sayılan update'lerin en büyük çelişkisi ise, yıllardır yapılan eleştirileri hala karşılayamıyor oluşunun yanında sorulması gereken soru şu: "İki yüzyıllık teorinin üzerine teorinin temeliyle tamamen çelişen update'ler getirilerek bu çelişkinin aşılması mümkün müdür acaba?"

MARKSİZMİN EKOLOJİ UPDATE'İ

Son yarım yüzyılda ekolojiyi gündemleştirenler, marksizmin ekoloji mücadelesini kapsadığını iddia edenler ve marksizmin ekolojiyle ilişkisini genişletme eğiliminde olup **ekosozyalizm ya da ekolojist marksizm savlarını ortaya atanlar, bir bütün olarak marksizmin ekoloji update'ini gerçekleştirmişlerdir.** Savlarını dayandırdıkları nokta, doğrudan Marks'ın yazdıkları olduğu için, biz de bu yazımızın merkezine Marks'ı, onun savunucularını ve eleştirilerini aldık. Bu update'in güncel toplumsal hareketlenmelerden uzak kalmamak, eski hareketliliğe yeniden ulaşmak, yeni ve yerel örgütlenmeler başlatarak toplumsallaşmaktan başka bir amacının olabileceğini iddia etmek pek mümkün değildir.

Marksizmi Yeşile Boyamak

"...Özgürlük ancak doğanın kör güçlerinin önüne katılmak yerine, doğayla olan karşılıklı ilişkilerini rasyonel bir biçimde düzenleyen ve doğayı ortak bir denetim altına sokan toplumsal insan, ortaklaşa üreticiler tarafından gerçekleştirilebilir..."

Marks
Kapital III. Cilt

Marks'tan alıntılanan sözdeki "kör" ve "bilinmeyen doğa" imgelelerinin, doğayı kötüleyen-küçümseyen bir ima taşıdığı ortadadır ve böyle bir doğa tarafından yönetilmenin kabul edilemezliği, onun egemenlik altına alınması gerektiğine işaret eder.

Marks'ın doğayı egemenlik altına alma öngörüsünün temel düşünce kaynaklarından birisi, onun "ilerlemeci" oluşudur. "Hindistan'da Britanya Yönetiminin Gelecekteki Sonuçları" adlı makalesinde ilerlemecilik oldukça açıktır: "Tarihin burjuva dönemi, yeni dünyanın maddi temelini yaratmak zorundadır... Bir yanda insanoğlunun karşılıklı bağımlılığı üzerine kurulmuş bulunan evrensel karşılıklı ilişkiyi ve bu ilişkinin araçlarını; öte yanda, insanın üretici güçlerinin geliştirilmesini ve maddi üretimin doğal araçların bilimsel bir biçimde yönetilmesine dönüştürülmesini..." Marks, yine doğayı fetih için gerekli gördüğü sermayeyi yükseltmektedir ve en önemlisi,

bu süreci "doğal ve zorunlu" karşılamaktadır. Bu yaklaşımın ekolojik düşünceye yakınlığından değil, olsa olsa karşıtlığından söz edilmesi gereklidir.

Karşıtlığı görmezden gelenlerden ve ekosozyalizmin büyük isimlerinden olan John Bellamy Foster, "Marks'ı ekolojiye gereken ilgiyi göstermediği için kınamanın uzun bir geçmişi varsa da, tartışmalarla geçen on yılların sonunda, bu görüşün olgularla uyumadığı açık biçimde ortaya çıkmıştır. Tersine, İtalyan coğrafyacı Massimo Quaini'nin gözlemlediği gibi, 'Marks... modern burjuva ekoloji bilincinin ortaya çıkmasından önce doğanın sömürülmesini kınamıştı.'" demiş ve marksizme ilk ekolojik teorik temel olma durumunu atfetmiştir.

Marks'ın doğa anlayışının, onun ekolojik görüşünün kanıtı olduğu iddia edilir. Bu tarz bir bağ kuranlar, doğa ve insan arasındaki kopmaz bağlara, bu bağlardan kaynaklı uyarılara dikkat çekse de; bu temel felsefenin doğa üzerinde egemenlik kuran, bütün dünyayı insanın emek dolayısıyla oluşmuş bir yere çevirmeyi (belki büyük bir üretim tesisine dönüştürmeyi) arzulayan, insanlık ile doğa arasında kaçınılmaz bir karşıtlık olduğunu düşünen "üretimci" ya da "Prometheusçu" bir görüşü savunan düşünceleri görmezden gelirler.

Foster gibi düşünürler, Marks'ın düşüncelerinin bağlamını değiştiren Marks yorumlarıyla, ideolojiyi güncel uyumlu hale getirmeye çalışmışlardır. Bu tarz çabalar, marksizmin ilerlemeci varlığını değiştirmekte yetersizdir. Bu tarz bir ilerlemecilik, kapitalizmin üretimcilik zihniyetinden kopamayışı gösterir. Üretimsel değişimin olabilmesi için, kapitalizm aşaması gereklidir. Hatta bu gereklilik, onun yarattığı teknik olanaklar sayesinde doğaya fazla yük bindirilmemesine neden olacaktır. Bu ilerlemeci anlayışın kutsadığı çalışma fikri, kökenini Protestan ahlakının çalışmayı yüceltmesinden, bunu insanın özü olarak görmesinden alır. Çalışma meselesine ilişkin temel itirazlar, Marksistler tarafından emek-iş ayrımı yapılarak da ortaya konmuştur. Emek doğayla bütünleşmeyi gerektiren tüm faaliyetlerin adıysa, tüm kapitalist süreç boyunca insanın doğayla "emek" dolayısıyla ilişki kurduğu iddiasının altı boşdur. Kapitalist süreç, tamamıyla doğadan

kopuşa neden oluyorsa, kapitalist ilişkilerin ortaya çıktığı bir ortamda emek ortaya çıkamaz.

Enrique Leff "gerek geleneksel iktisadin, gerekse tarihsel materyalizmin doğayı bir kenara ittiğini, bu yüzden iş ekolojik tahribata geldiğinde her iki yaklaşımın da kuramsal sorunlarla sorunlarla yüz yüze geldiğini" söyleyerek güncellenmeleri gerektiğini vurgular. Bunun, marksizmin materyalist ve sınıf temelli yaklaşımının mantıksal sonucu olduğunu söyleyebiliriz.

Bununla birlikte Marks taraftarları, bir "olgu" olarak ekolojik sorunları bilmese de Marks'ın çözümlerinde bugün ekolojik sorunlar altında dile getirilen bazı sorunları vurguladığını ileri sürerler. Marksizm ve Ekoloji isimli kitabında Gunnar Skirberkk, "...bugün ekolojik olarak tanımlanan yetersiz beslenme, hava ve su kirliliği, gürültü, çevrenin bozulması ve nüfus artışı Marks döneminde proletaryanın sorunlarıydı ve Marks bunları çok iyi analiz etti." demiştir. Bir kuramın ekoloji tabanlı olup olmadığı sorusu, -başkaca belirleyiciler olsa da- en çok doğanın nasıl anlaşılması gerektiği ile ilgilidir. İnsanı merkeze koyan, ekolojik yıkımın sonunda insanı ve onun etkinliklerini de etkileyeceğinden dolayı yakının algı, ekoloji mücadelesinde çevreci olarak adlandırılır. Çevrecilerin dert edindiği mesele de "çevre sorunu"dur. **Marks'ın bahsettiği sorunların "ekolojik sorunlar"ı değil, en fazla "çevre sorunu"nu ifade ettiğini unutmamak gerekir; salt ekonomik anlamda kapitalizmle ilişkilendirilen "çevre sorunu"...**

Marksistlerin Marks'a Yaptıkları Eleştiriler de Eleştirilmelidir

Marks'a ekoloji konusunda eleştiri yapan marksistlerin bu eleştirilerini yaparken kullandıkları düşünme biçiminin, Marks'inkinden ne kadar farklı olduğu sorusu, bu noktada oldukça önemlidir.

Örneğin, Marks'ın doğa anlayışına yapılan eleştirileri çürütmeye yönelik tezlerini sıraladığı *Marks ve Doğa: Al Yeşil Bir Perspektif* kitabında Paul Burkett, en yaygın eleştirilerden birinin şu olduğunu söyler: "Marks'ın kapitalizm tahlili, doğanın üretime olan katkısını ya tümüyle göz ardı eder ya da bu katkının önemini kü-

çümser; bu durum, özellikle de onun emek değer kuramı için geçerlidir." Burkett bu eleştiriye "Marks'ın doğanın üretime olan katkısını elbette önemseydi"ne dair kanıtlarla çürütür. Ancak asıl mesele yani doğanın sadece üretime olan katkısına değer atfedilmesine dair herhangi bir eleştirisi yoktur, olması da beklenmemelidir.

Engels, Aralık 1882'de Marks'a yazdığı, Podolinsky'nin tarımdaki enerji kullanımının ölçülebilirliğiyle ilgili önerisine dair mektubunda şunları söylemişti: "Enerji rezervlerini, kömürü, mineralleri ve ormanları nasıl kötü bir biçimde tükettiğimizi sen benden daha iyi bilirsin." John Bellamy Foster, bu mektupla ilgili *Ekoloji ve Ekonomi* isimli kitabında "...Marks ve Engels'i, üretici güçlerin geliştirilmesi dedikleri meseleyle ilgili olarak fazla heves duymaları sebebiyle eleştirmek mümkün." der. Marks ve Engels enerji rezervleri, kömür, mineraller ve ormanların kaynak olarak görülüp tüketilmesinden değil "kötü bir biçimde" yani sürdürülemez biçimde tüketilmesinden rahatsızlardır; asıl eleştirilmesi gereken de budur.

Ekolojik hareketin felsefi temeli olma iddiasında olan **marksistler, varlık-kaynak tartışmasında, kaynak ekonomisi dilinden konuştur. Doğa, kapitalizm için olduğu kadar onlar için de "üretim ve tüketim sarmalında hammadde sağlayacak bir depo" yani "kaynak"tır. Kaynak ekonomisinin, literatüre liberal ekonominin meşhur sınırlı kaynaklar-sınırsız ihtiyaçlar denkleminden girmiş olduğu düşünülürse, ekosozyalizmin ekolojik mücadeleye felsefi kaynak olma iddiası bir yana, liberal kökenlerini sorgulamaya başlaması şarttır.** Her şekilde "mülk edinilecek" bir kaynak olan doğa, özel mülkiyetin olmaktan çıkacak, ama kamu mülkü haline gelecektir.

Bu noktada yapılması gereken, insan dolayımından arındırılmış bir şekilde, doğa ve içerisindeki varlıkların görülmesidir. Marksist bakış açısı, varlıkları insan etkinlikleriyle ilişkilendirip kaynak olarak görmekte ısrarcıdır. Bu, faydacı bir bakış açısıdır. Bu faydacı bakış açısı ise iktidarlı ilişkilerin kurulmasındaki temel nedenlerden biridir. Dolayısıyla ekolojik krize neden olan bir bakış açısıyla çözümler ortada konamaz.

Kullan-at Kılavuz

Kefaletle Serbest Bırakma/Kalma

Kapitalist işleyiş içerisinde zaman zaman kullanılacak ama paylaşma ve dayanışmayla örülü özgür dünyada hiçbir şeye yaramayacak bilgiler...

Av. Gökhan Soysal

gokhan@meydangazetesi.org

Kefaletle serbest bırakma/kalma, diğer adıyla güvence karşı tutuklamama/serbest bırakma, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) kendine yer bulmuş olup bilinirliği az bir adli kontrol kurumudur. Kefaletle serbest bırakma/kalmanın da diğer adli kontrol hükümleri gibi kişinin hürriyetinden yoksun kalmasını engelleme amacı taşıdığı belirtilmektedir.

Adli kontrol uygulaması denildiğinde akla daha çok belirli aralıklarla imza atma ve yurt dışına çıkamama gibi durumlar gelmektedir. Kefaletle serbest bırakma/kalma, onlar kadar bilinmese de tutuklamaya karşı bir yol olarak düzenlendiği için önem derecesi yüksektir.

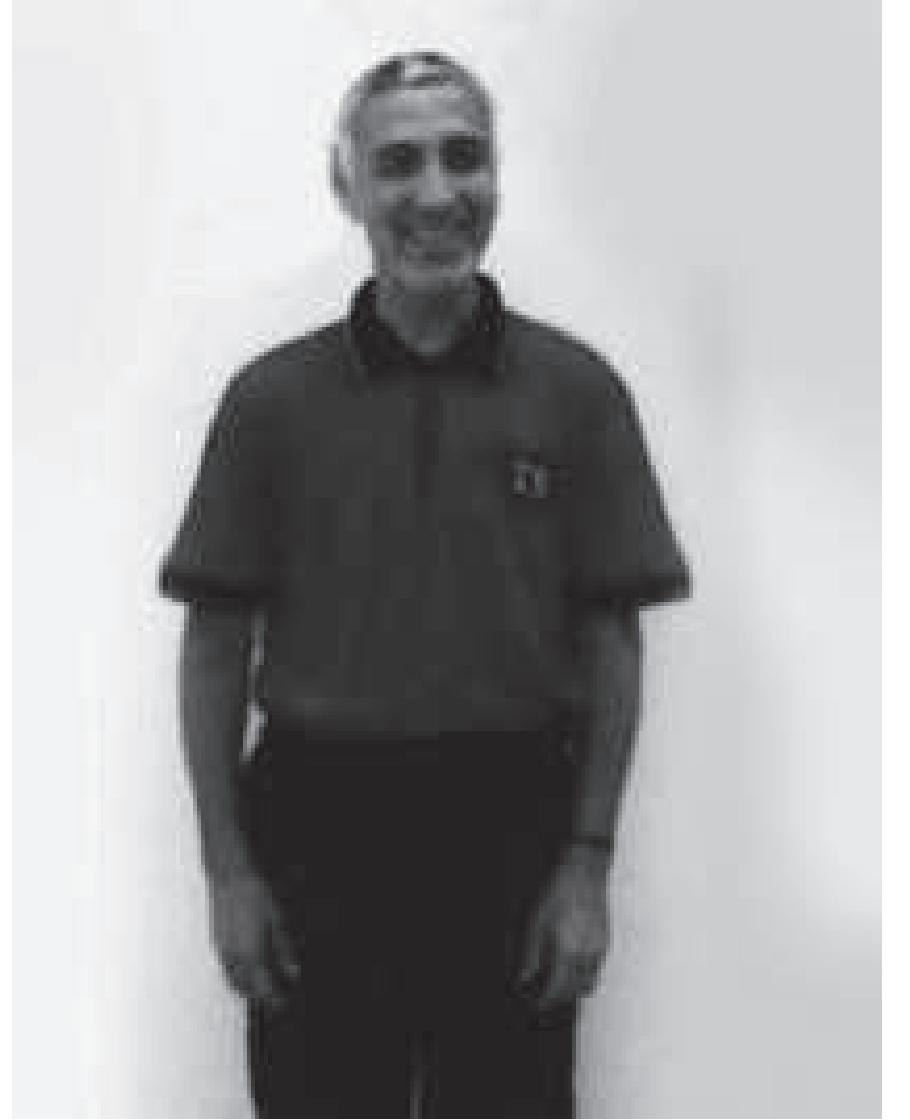
CMK 100. maddeye göre kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. CMK'nin 109. maddesine göreyse belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir. Tutuklamaya temel olarak iki neden gösterilmektedir: Delillerin karartılma ihtimali ve kaçma veya saklanma şüphesi. Bu iki durumdan en az biri söz konusuysa tutuklama kararı verilebileceği gibi iki durumun varlığı halinde tutuklama kararı verilmeme ihtimali de bulunmakta olup bu durum hakimnin takdirine bağlıdır. Adli kontrol hükümleri de tam burada devreye girmektedir. Hakim kişinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına da karar verebilir.

Yukarıda belirtildiği gibi belirli aralıklarla imza atmak, yurt dışı yasağı, tedaviye veya muayeneye tabi olmak, belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek veya belirlenen yer ve bölgelere gitmemek ve silah bulundurmamak veya taşıyamamak CMK'nin 109. maddesinde sayılan adli kontrol uygulamalarının bazılarıdır. 109. maddenin f fıkrasında ise kefaletle serbest bırakma/kalma düzenlenmektedir: "Şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hâkimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırmak."

Görüldüğü üzere dava açılmadan önce yani soruşturma aşamasında kefaletle serbest bırakılma/kalma, ancak savcının isteği doğrultusunda gerçekleşmektedir. Hakim, güvence bedelinin miktarı ile bir defada mı yoksa birden çok taksitlerle mi ödeneceğini belirlerken şüphelinin/saniğin parasal durumunu göz önünde bulunduracaktır.

Kefaletle serbest bırakma/kalma sadece dava açılmadan önce soruşturma aşamasında değil dava açıldıktan sonra da her aşamada uygulanabilir. Bu durumda savcının isteği aranmamakta, takdir tamamen hakime bırakılmaktadır. Aslına bakılacak olursa kefaletle serbest bırakılma/kalmanın az uygulanmasının temel nedenlerinden birisi soruşturma aşamasında savcıya bırakılması yüzündendir. Bu düzenlemenin kaldırılması durumunda kefaletle serbest kalma/bırakılmanın daha çok uygulanacağı açıktır. Uygulamada zaten kanunun bu açık hükmünün gözardı edilerek savcının istemesi beklenmeden kefaletle serbest bırakılma/kalma uygulanmaktadır. Soruşturma aşamasında savcıdan böyle bir istekte bulunmasını talep etmenin önünde de herhangi bir engel yoktur.

Kefaletle serbest bırakılma/kalmayla birlikte kişi sadece malvarlığı ile zarara uğramakta, hapisaneye girmesi söz konusu olmamaktadır. Onbinlerce kişinin hafif nedenlerle dahi tutuklandığı göz önüne alındığında kefaletle serbest bırakılma/kalmanın önemi artmaktadır. Özellikle doluluktan kaynaklanan hapisanede yaşanan insan onuruna aykırı barınma veya yeme içme koşullarının da bu uygulamayla hafifleyeceği iddia edilebilir.

Osman Evcan Açlık Eyleminde Direniş Kazanacak

Vegan yemek hakkı için daha önce de 4 kez açlık eylemi yapan anarşist vegan tutsak Osman Evcan 26 Mart'tan beri açlık eyleminde.

2012 yılında hükümlü ve tutukluların iase yönetmeliğine vegan-vegetaryen yemek maddesinin eklenmesinde büyük rol oynayan, Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda tutsak olan Osman Evcan, kendisine psikolojik baskı uygulandığını ve yiyeceklerine zararlı madde katılarak zehirlendiğini beyan ettiği birçok yazılı şikâyetin karşılıksız kalması sebebiyle açlık eylemine başladığını belirtti. Osman Evcan'ın temel taleplerinden bir kaçı: Tek kişilik hücrede tutulduğu tecridin ve baskıların son bulması; spor, sohbet, ve atölye etkinliklerine çıkabilmek; sağlıklı vegan yemek yiyebilmek.

Osman Evcan, Silivri Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan kendisine ulaşan, hapisane personeline soruşturma açılmayacağını belirten yazıya itiraz etmesinin ardından 13 Mart'tan itibaren kötü yemeklerin verildiğinden bahsetti. Kuşkusuz, hapisane yönetimi sorumlusu olduğu kötü muameleyi bildiren Evcan'a bir ceza ve caydırıcı bir tavır olarak bunu gerçekleştirdi. Osman Evcan'ın ona verilen zararlı yemeklerin ardından 18-19 Mart'ta şiddetli mide ağrıları yine başladı.

Osman Evcan'ın avukatı yaptığı açıklamada: "Hapishanede yemekler normalde kaptan dağıtılır ama Osman Evcan vegan olduğu için, onun yemeği tabldotta ayrıca geliyor. Osman, açık hapishaneden çıkan yemeğe kendisine ulaştırılana kadar başka/zararlı maddelerin katıldığını düşünüyor. Bu nedenle kamera kayıtlarının incelenmesini istedik ama o günlerdeki kayıtların silindiğini söylediler." dedi. Ayrıca avukatı, Osman'a "sayılamayacak kadar çok" disiplin cezası verildiğini, yaptığı her açlık eyleminin bir disiplin cezasına neden olduğunu belirtti. Osman Evcan açlık eyleminde sadece su, limon, tuz ve şeker tüketirken B vitamini desteği almıyor.

Bu süreçte Osman Evcan ve avukatından alınan bilgiler ışığında açlık eylemiyle dayanışma eylemleri de yapıldı. Osman Evcan'a direnişinde yalnız olmadığını gösterme amaçlı mektup gönderme ve hapisane yönetimine baskı yapmak için Osman'ın durumunu soran faks çekme eylemleri yapıldı. Ayrıca geçtiğimiz haftalarda Kadıköy'de Osman Evcan'la dayanışma gecesi düzenlendi. Osman'ın kararlı direnişinin yanında, dışarıdakilerin açlık eylemini gündem etmesi ve direnişle dayanışması, direnişin daha önce olduğu gibi kazanmasının yolunu gösteriyor.

Anarşist Yayınlar Dizisi (18)

Britanya'da Anarşist Yayınlar - 2

Britanya genelinde anarşist yayıncılık tarihini incelediğimiz yazının ikinci bölümünde 1940'lı yıllar ve sonrasında anarşist yayınları tanıtacağız.

Zeynel Çuhadar

zeynelcuhadar@meydangazetesi.org

Toplumsal mücadeleler tarihinde önemli uğrak noktalardan olan bu coğrafyada savaş sonrası çeşitlenen mücadele alanlarında anarşizm belirleyici bir işleve sahipti. İşçi mücadelesini güçlü sendika örgütlenmeleriyle ve federasyonlarla yürüten anarşistler, yükselen ekoloji hareketi ve öğrenci örgütlenmeleri arasında da hızla benimsendi.

Britanya adasında anarşist fikirler anarşizmin bir ideoloji olarak tanınmasından önce dahi birçok insanı etkisi altına almıştı. Anarşizmin kültür sanat alanıyla olan ilişkisi de bu kadar geriye götürülebilir. Aynı şekilde bir hareket olarak da anarşizm birçok edebiyatçının, müzisyenin esinlendiği bir düşünce oldu.

Piotr Kropotkin'in İngiltere'de geçirdiği 30 yıl, bu bölgedeki anarşist hareketin gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Kropotkin bir yanda anarşist fikirlerin yaygınlaşması için çeşitli yayınların ve örgütlenmelerin temelini atarken, diğer yanda kendi düşünsel evrimini de derinleştirmiş ve anarşizmin; doğal bilimlerle, felsefeyle olan ilişkisini çözümlemiştir. "Karşılıklı Yardımlaşma" ve "Çağdaş Bilim ve Anarşi" isimli klasiklerini burada geçirdiği yıllarda yazma fırsatı bulmuştur.

Bunun yanında adada İngiltere devletine karşı direnen İrlanda halkının özgürlük mücadelesi içinde de anarşizm önemli bir yerde durmaktadır. Anarşizmin halk mücadelesiyle kurduğu organik ilişkinin yanında mücadele yöntemleri konusunda karşılıklı bir etkileşimin bulunduğu da rahatlıkla söylenebilir.

Revolt! ve War Commentary

Freedom Grubu'na bağlı bir diğer yayın Revolt!, söz konusu yayınlar içerisinde en kısa süre yayında kalan yayındı. 1938-39 yılları arasında yayın yaptı ve ardından War Commentary çıkmaya başladı. War Commentary'nin içeriği, savaş gündemiyle bağlantılı olarak anti-mili-

tarizm üzerine kuruluydu. Gazetenin yazar ekibindeki isimler tanındık; Vernon Richards ve Berneri'nin yanında Herbert Read, John Courper Pouys, Ethel Manrin gibi isimler yer aldı.

Savaşın patlak vermesiyle Britanya'da gizli bir federasyon kuruldu: Büyük Britanya Anarşist Federasyonu. Londra, Glasgow ve Kingston'da parçaları olan federasyon 1944'te sendikalist bir grubun federasyonu yönlendirmeye çalışması nedeniyle dağıldı. Sonrasında War Commentary yazarları savaş karşıtı propagandaya devam ettiler. Yazarlardan Vernon Richards, Marie-Louise Berneri, John Hewetson ve Philip Sansom'a 1945 yılında "halkı askerlikten soğuttukları" gerekçeyle dava açıldı. Berneri dışındaki 3 yazar, dokuz ay hapis cezasına çarptırıldı. Tutsaklık döneminde dergi Berneri ve George Woodcock'ın editörlüğünde yayına devam etti. 1945 yılından itibaren yeniden Freedom ismiyle yayın yapılmaya başlandı.

Direct Action ve Catalyst

1940'lı yıllarda yayınların içeriğini yoğunluklu olarak savaş karşıtı gündem ve onun etkileri şekillendiriyordu. Savaş sonrasında ise anarşizmin farklı mücadele alanlarına ilişkin geliştirdiği özgün yöntemler konuşulmaya başladı. 1950 yılında kurulan Belfast merkezli Solidarity Federation'ın (Dayanışma Federasyonu) yayın organı Direct Action (Doğrudan Eylem) bu dönemin öne çıkan anarşist dergilerinden biriydi.

İngiltere'de hala aktif iki anarşist örgütlenmeden biri olan Solidarity Federation'ın sözcülüğünü yapan dergi, Direct Action'ın yayın kolektifi ve Clydeside Press ortaklığıyla Manchester'da yayınlanmaktadır ancak dergi dışarıdan gönderilen yazılara da açıktır. Üç aylık periyotta yayın yapan dergi, Catalyst (Katalizör) isimli gazeteyle aynı çizgide (birbirini tamamlayıcı bir işlevde) yayın yapıyordu. Catalyst daha çok güncel

haberler ve yorum yazılarına sayfalarında yer verirken uzun makaleler ve inceleme yazıları için Direct Action tercih ediliyordu.

Yayınlanan yazılarda isim kullanılmamasını tercih etmeyen bu yayınlar uzun yıllardır; anarşizmin tarihi, işçi mücadeleleri gibi konu başlıklarında güncel olayları anarşist bir perspektifle yorumlayan yazılar yayınlamaya devam etmektedir.

Freedom (1947-1960)

Freedom dergisinin 1936 yılındaki isim değişikliğinden sonraki geri dönüşü 1947 yılında Colin Ward editörlüğünde gerçekleşti. Ward'ın dışında Nicolas Walter, Alan Albon, John Rety, Nino Staffa, Dave Mansell, Gillian Fleming, Mary Canipa, Philip Sansom, Arthur Moyle ve daha birçok ismin yer aldığı yazı ekibinin yanında belki de en çok dikkat çeken isimlerden biri 30 yıldan uzun süre boyasını ve fırçasını anarşist mücadele için kullanan Clifford Harper'dı.

Kropotkin'in ilkelerini uzun yıllar başarılı bir şekilde temsil eden ve geniş bir okuyucu toplamaya erişen Freedom'ın Ward'dan sonra editörlüğüne anarşist komünist Albert Meltzer geçti.

İrlanda'da Anarşist Yayınlar

İrlanda'da mücadele eden Ballymena Anarşist Grubu içinden çıkmış üç yayından ilki olan Black Star (Kara Yıldız), 1975 yılında yayınlanmaya başladı ve seksenli yılların ilk yarısında etkili oldu. Yayınlandığı yılların gündeminden de hareketle işçi mücadeleleri, evlilik, nükleer silahlanma ve din derginin ana yazı başlıklarını oluşturuyordu. Ayrıca İberya'da devrim yıllarında faşizme karşı savaşmış Jack White'in anıları da derginin yayınladığı yazı dizilerinden biriydi.

Bir diğeri olan The Antrim Alternative ise 1985-89 yılları arasında

yayımlandı. Antrim Alternative yoğunluklu olarak sendikal hareket ve işçi mücadelesi konulu yayınlar yaptı. Bu iki yayın da sonrasında Organise! (Örgütlen!) isimli dergi etrafında bir araya geldi. Organise! yalnızca bir dergi adı olmanın yanı sıra editörleri ve yazarlarının örgütlendiği yapının ve yayınladıkları bültenin de adıydı. Bir süre aynı çizgide yayın yaptıktan sonra dergi çevresinde bir araya gelen anarşistlerin oluşturduğu örgütlenme IWA'nın (Uluslararası İşçi Derneği) İrlanda'da faaliyet yürüten parçası haline geldi ve örgütlenmeye yayın ayırmasını sağlamak amacıyla Organise! ismi Rebel Worker'a (Asi İşçi) çevrilerek yola devam edildi.

Organise!-IWA sayesinde anarşistler arasında birçok verimli tartışmanın zeminini yaratacak olan Syndicalist Solidarity Network (Sendikalist Dayanışma Ağı) kuruldu ve bu ağ aracılığıyla çeşitli tartışmalar gerçekleşti. Sonrasında Syndicalist Solidarity Network içerisinden Solidarity Magazine (Dayanışma Dergisi) ve Belfast Solidarity Bulletin (Belfast Dayanışma Bülteni) adında iki ayrı yayın doğdu. 2000'li yılların başlamasıyla ismindeki IWA ekini kaldıran Organise!; Organise! The Anarcho-Syndicalist Federation (Örgütlen! Anarşo Sendikalist Federasyon) adını aldı. Bu yıllarda yayını hala sürdürülen Belfast Solidarity Bulletin'in yanında 2 sayı Wildcat, 10 sayı ise Resistance isimli yayınlar Organise! çatısı altında yayımlandı.

2003 yılına gelindiğinde Organise! The Anarcho-Syndicalist Federation, Anarchist Federation, (Anarşist Federasyon) Anarchist Prisoner Support (Anarşist Tutsak Dayanışması) bir araya gelerek Organise! ismi altında birleşti ve Working Class Resistance (İşçi Sınıfı Direnişi) adında yeni bir yayın faaliyetine başladı.

Bugün İrlanda'da Workers Solidarity Movement isimli örgütlenme ve bağlı yayınları İrlanda'da örgütlü anarşizm mücadelesi vermeye devam etmektedir.

Estne, Dulce et Decorum est pro Patria Mori?*

...Ve izleyebilseydiniz debelenen beyaz gözlerini yüzünde, / Sarkmış suratını, sanki bıkmış bir şeytan günahlardan; / Duyabilseydiniz, her sarsılışında, oluk oluk gelen kanı / Köpükle tahrip edilmiş ciğerlerinden, / Kanser gibi müstehcen, gevişi kadar acı / Masum dillerdeki hakir, dermansız yaraların, / Dostum, bunca keyifle söyleyemezsiniz, / Umutsuz bir zafere heves eden çocuklara / O eski yalanı: "Tatlı ve Şerefli dir Ölmek Vatan İçin."

- Wilfred Owen

Emircan Kunuk

emircan@meydangazetesi.org

Savaş...

Ortaya çıkış biçimi olarak her zaman aynı olmuştur. İktidar savaşın aktörleri değişse de savaşlarda yitip gidenlerin hikayeleri hep benzer olmuştur birbirlerine. Savaşlar, savaşanlar için yıkım; savaşa yollayanlar için ise daha fazla güç olmuştur. İki taraftan biri kaybediyor gibi görünse de kazanan olmamıştır hiç, kaybedenlerse hep aynı: Ezilenler.

İktidarlar koltuklarını sağlamlaştırmak, hakimiyeti altındaki toprakları artırmak, zenginliklerine zenginlik katmak için genellikle askerliği zorunlu tutarlar ve askerlerin hepsi "savaşmak" durumundadırlar.

Toplumsal olaylarla kendini besleyip geliştiren edebiyat, savaşlardan da etkilenmiştir. Yazarlar, şairler savaşın topluma olan etkisini eserlerinde işlemeye çalışmışlardır. Aşağıda bahsedilen şairler, yazdıkları hikayelerin hem öznesi hem de aktarıcısı konumundalar. "Bir şey bulma" umuduyla çıktıkları savaş yolculuğunda, hiçbir şeyin bulunamayacağını anladıklarında kesişir yolları...

Robert Graves (1895-1985)

1895 yılında Londra'nın fakir bir mahallesinde doğan Graves, İrlandalı şair Alfred Perceval Graves'in on çocuğundan yedincisidir. Milliyetçi ve sıkı kuralları olan bir babaya sahip olan Graves, gençliğinde sık sık okul değiştirir. Burslu okuduğu için okul

arkadaşları tarafından hor görülmenin getirdiği yalnızlık, onu önce boksa sonra ise şiire yöneltir.

Oxford'a burslu girmeye hak kazandığı bir dönemde patlak veren Birinci Dünya Savaşı'na ailesinden ve çevresinden uzaklaşıp kendini bulmak amacıyla katılır. Ancak cep hede bulduğu kendisi değil savaşın kasvetli havası olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı tecrübeleri, şiirleri için büyük "ilham" kaynağı olur. Savaş sırasında tanıştığı şair arkadaşı Siegfried Sassoon, şiir yazması için onu her zaman desteklemiştir ve aralarındaki arkadaşlıkları savaşın sonuna kadar sürmüştür. 1916 yılında Almanlara karşı savaşırken ciğerine isabet eden şarapnel parçasıyla ağır yaralanır. Kaldığı hastanede ilk şiir kitabını yayımlar.

Aldığı yaralar onu "savaşamaz" duruma sokunca İngiltere'ye geri dönen Graves, cep hede yattığı şiirlerini yayımlamaya devam eder.

Siegfried Sassoon (1886-1967)

Milliyetçi duygularla savaşa katılan Britanyalı Sassoon, abisini Gelibolu'da kaybeder. En yakın arkadaşı kollarında yaşamını yitirdikten sonra savaşı sorgulamaya başlar. Savaşın önce Romantizm akımından etkilenerek yazdığı şiirleri, savaşla birlikte gördüğü korkunç manzaraları anlatan ve savaşı eleştiren temalara sahip olmaya başlar.

Şair Robert Graves ile olan dostlukları cep hede başlar, cep hede dönmelerinde birbirlerinin eserlerini sürekli yorumlarlar.

Savaş sırasında aldığı bir yara sebebiyle iyileşme sürecini İngiltere'de geçiren Sassoon, 1917 yılında savaşa dönmeyi reddeder. Aralarında filozof Bertrand Russell'in de bulunduğu pek çok savaş karşıtının desteğini alarak savaşa dönmeyeceğini deklare eder. Deklarasyon mektubu Avam Kamarası'nda okunur ve gazetelerde yayımlanır. Mektubunda "savaşın, savaşı bitirebilme gücü olanlar tarafından kasıtlı bir şekilde sürdürüldüğünü ve artık bunun bir özgürlük savaşından çok, bir düşmanlık ve fetih savaşı olduğunu" belirtir.

Bunun üzerine Sassoon, askeri mahkemede yargılanma riskiyle karşı karşıya kalır. Graves, tanıdığı bütün rütbelilere, Sassoon'un savaş sonrasında travma geçirdiği yalanını söyler ve kendisinin de bir dönem yattığı hastaneye yatırılmasını sağlar. Sassoon orada Wilfred Owen ile tanışır.

Wilfred Owen(1893-1918)

1915 yılında orduya katılan Owen, neredeyse bütün şiirlerini savaş sırasında yazmış bir şairdir. Tıpkı Sassoon ve Graves gibi o da karşılaştığı savaş manzaralarını şiirlerine yansıtır. "Dulce et Ducerum est" (Tatlı ve Şerefli dir Ölmek Vatan İçin). şiirini aynı dönemin savaş destekçisi militarist şair Jessie Pope'a ithafen yazar.

Aldığı bir yara sonucu hastaneye gönderilen Owen orada Sassoon ile arkadaş olur. Savaşla ilgili ikisi de aynı şekilde düşünmüşlerdir: Savaşın sonlanmasının gerekliliğini. Hastaneden çıktıktan sonra farklı cep hede zorla gönderilirler.

Wilfred Owen 4 Kasım 1918'de, savaşın bitmesinden 1 hafta önce, Fransa'da yaşamını yitirir. Annesi, bu haberi savaşın bittiği gün yani 11 Kasım'da alır. Siegfried Sassoon ise Temmuz 1918'de bir İngiliz askeri tarafından "yanlışlıkla" vurulup yaralandıktan sonra İngiltere'ye geri döner ve savaşın sonuna kadar arkadaşları Wilfred Owen'in eserlerini yayımlar.

Kendilerine empoze edilen milliyetçi duygular sebebiyle savaşa katılıp yolları kesişen bu şairler, bir şeyler bulma umuduyla çıktıkları yolculuklarında, savaşın her şeyi ellerinden alabileceği yönündeki gerçeklikle karşılaşmışlardır. "Bir şekilde" birbirlerini bulan bu üç adam, zamanla İngiliz Edebiyatı'nın en tanınmış savaş karşıtı şairleri arasında yerlerini buldu.

Savaşta farklı yollardan geçmiş pek çok şair vardı elbette. Savaşın çığırkanlığını yapanları bir köşede unutulmaya bırakalım; bize tarihi, savaşın gerçekliğini gösteren bu şairlerin satırları anlatsın.

*Tatlı ve Şerefli midir Ölmek Vatan İçin?

Halk Hikayelerinden Mücadeleye Rus Edebiyatında İdealler ve Gerçeklik

Şahin Efe

sahin@meydangazetesi.org

A narsizmin teorisine dair kitaplarının yanı sıra Türkçe'ye çevrilmiş felsefe, coğrafya ve biyoloji alanlarında da eserleri bulunan anarşist Pyotr Kropotkin'in, şimdi de "Rus Edebiyatında İdealler ve Gerçeklik" adlı edebiyat eleştirisi Hece Yayınları tarafından çevrildi. Kropotkin, "yapıcı eleştiri"yle yazdığı kitapta, Rus edebiyatının tarihsel gelişimini, geçiş dönemlerini ve o dönemin güncel edebi yapısını ele alır. Rus edebiyatını eleştirel bir perspektiften değerlendiren Kropotkin bize -kendi tabiriyle- 'Büyük Rusya' coğrafyasındaki halk isyanlarının edebiyata, edebiyatın da halka etkisini kavrama olanağı sunuyor.

Kropotkin, kitapta kronolojik bir hat izler: Rus dilinin asimilasyon süreci, kilisenin yasakladığı halk şiirleri ve ardından otoritenin halk üzerindeki baskılarını hikayeye dönüştüren yazarlar, bu yazarların hikayelerinin gerçek anlatımları... Ve der ki: "*Rus toplumunun özelemleri devletin 'mavi kitabından' ya da gazetelerinden değil ancak sanat eserlerinden ve edebiyattan öğrenilir.*"

Kropotkin tek bir kitapta ele alınmayacak olan Rus edebiyatında dikkatini modern edebiyata yöneltmiştir. Rus modern edebiyatının kurucuları olarak tanımladığı Puşkin ve Gogol'ü daha dar alanda ele alırken politik edebiyata ve eleştiriye daha geniş yer verir.

Dil, Asimilasyon, Çar ve Kilise

1850'lere kadarki Rus edebiyatının tarihsel bir akış içerisinde ele aldığı ilk bölümde Kropotkin, Rus dilini, İgor Destanı'nı, orta çağ edebiyatını, 18. yüzyılı ve 19. yüzyılın başını kendine konu edinir.

Bu bölümde, "İgor Destanı"nda ya-

zılan bir şiirin sonradan halk tarafından şarkı olarak söylenmesini örnek göstererek; bunun gibi birçok epik halk şarkısının da o dönemde söylendiğini fakat kilisenin, 15-16-17. yüzyıllarda halk şarkılarını "dinsiz şarkılar" şeklinde niteleyerek yasakladığını, ozanlara ise çok ağır cezalar verdiğini anlatır.

Ardından Çar'ın ve Kilise'nin otoriteyi sağlamak için uyguladığı baskıları artırmamasıyla yeni gelişen Rus halk edebiyatının bu durumdan çok fazla etkilendiği; epik şiirlerin taze ve güçlü yapısını yitirdiği, yerine üzüntü, melankoli ve her türlü iktidara boyun eğme temelinin esas alan bir hale geldiği belirtilir.

Politik Edebiyat Öncesi

Üzerinde daha fazla duracağı politik edebiyat öncesinde Kropotkin, "özgürlük aşığı" dediği Lermontov'u, gençliği pasifize etmekle itham ettiği Tolstoy'u, Turgenyev'in politik melankolisini, Gogol'un gerçekçiliğini ve Dostoyevski'nin suçluluk psikolojisinde olan Raskolnikov karakterini anlatır.

Lermontov'u anlatırken onun çok yönlülüğünden ve iktidarlara meydan okurcasına yazdığı şiirlerinden çok etkilendiğini belirtir. Lermontov'un Puşkin'in ölümü üzerine yazdığı şiirinden hareketle büyük bir şair ve aynı zamanda özgürlük aşığı olduğunu söyler.

Lermontov'dan sonra Gogol'dan bahsederken Gogol'un hikayelerinin oldukça gerçekçi olduğunu ve mizahının bu gerçekçilikten geldiğini anlatır. Kropotkin'e göre Rus edebiyatına sosyal edebiyatı ve sosyal eleştiriye sokan, Gogol'un kendi içinde bulunduğu koşulların analizine dayanan ya-

Ardından Turgenyev'e geçen Kropotkin, onun cazibesinin yazdıklarındaki politik melankoliden kaynaklandığını belirtir. Dönemin romanlarını karakterize eden melankolinin bir ümitsizlik olmadığını, her tarafta köleliğin ve despotizmin zaferi görülürken, Turgenyev'e "Mektuplarım" eseri için teşekkür borçlu olduklarını belirtir.

Rus edebiyatının Rusya dışında da tanınır kılınmasında etkisi olan edebiyatçılardan Tolstoy'un incelemesini de yapan Kropotkin, Tolstoy'un hislerini/fikirlerini belli etmede ve çocuklara bilgi aktarımı süreçlerinde çok yetenekli olduğunu, fakat hareketli politik atmosferin onu heyecanlandırmadığını aktarır.

Dostoyevski ve onun eserlerindedir sıra. Dostoyevski'nin kaleme aldığı karakterlerin genelde dışsal hayat koşullarıyla batırılmış ve bir daha çıkmamış, insani muamele görmemiş insanlar olduğunu söyler; bu durumda Dostoyevski'nin kendi yaşamı ve içinde bulunduğu koşullar etkili olmuştur. Yoksul mahallelerin ve karakterlerin anlatımının olduğu gibi (gerçekçi) yapıldığını belirterek herhangi bir edebiyat akımında karşılaşılabileceğimiz en dokunaklı kısımların bu anlatımlar olduğunu iddia etmiştir.

Edebiyatın Resmi Halkın Hikayelerindedir

"*Hikayelerden mücadeleye. Bu gerçek hikayelerden vazgeçenler teknik bir hata yaparlar.*"

Kropotkin'e göre, Rus romanlarının büyük kısmını halk romancıları oluşturur ve halkın yaşamıyla ilgili sorunlar sadece politik ve sosyal dergilerde tartışılmaz, romanlarda da ele alınıp işlenir. Rusya'da fabrikaların gelişimi,

manastırlardaki köylü yaşamlarını, Sibiry ormanlarındaki yaşamı, ser-serilerin yaşamını vs. coğrafyadaki bütün yaşamların hikayelerinin halk romancıları tarafından ele alındığını, bu romanların toplumsal hareketleri etkilediğini söyler. Halk romancılarının sanatta ve yaşamda realizmi temsil eden diğer tüm yazarlardan daha önemli konumda olduklarını belirtir.

Halk romancılarından sonra Rusya'da politik edebiyatın ortaya çıkışı; çıkan her politik yazı ya da romanın sansürlenmesinden sonra gerçekleşmiştir. Dönemin koşullarında daha matbaaya gitmeden önce, yazarın hangi modern politik görüşü temsil ettiğini bildirmesi gerektiği, kitabın Moskova ve Petersburg'ta sansüre uğramadan matbaaya gidebildiği ancak o zaman da kopyasının sansür kuruluna gönderildiği ve ardından yasaklandığını anlatılır.

Yine bu dönemin romancılarından Çernişevski'nin, "Ne Yapmalı" eserinin, dönemin sosyal sorunlarını çok iyi anlattığını ve toplumun bu sorunlara karşı ne yapması gerektiği konusunda yol gösterici olduğunu belirtir.

Ayrıca Kropotkin kitabında, çağdaş romancılar içinde yer alan Çehov'u da analiz eder. Çehov'un hicivlerinin çok etkili olduğunu, romanlarındaki "entellektüel" karakterlerinden hareketle bu kesimlerin toplumsal sorunları çözmeye yetersiz olduklarını belirtir.

Kropotkin'in Rus edebiyatına dair tarihsel anlatımlarının olduğu, yazarların eserlerinden alıntılarının yapıldığı; Rus Edebiyatında İdealler ve Gerçeklik, bir edebiyat eleştirisi kitabı olmasının yanı sıra, edebiyatın nasıl olacağı sorusuna yanıt ararken sıkça başvurabileceğimiz bir kılavuz kitap olma özelliğini de taşıyor.

Değişen Tek Şey Futbol Değil

Oğuz Arıcan

oguzarican@meydangazetesi.org

20 sene öncesine kadar oynanan maçlarda, derbi bile olsa, iki rakip takımın taraftarları yarı yarıya doldururdu tribünleri. Hatta yan yana, omuz omuza izlenirdi maçlar. Şimdilerde ise futbol otoritelerinin (bu otoritelerin aynı zamanda büyük holding sahipleri ve siyasal iktidardan kimseler olduğunu ekleyelim) yaratmış olduğu bir kültürün ortasında dönüyor tüm oyun. Futbola artık oyun denebilirse... Rakip takımın taraftarlarına %5'lik kota konuşuluyor şimdilerde, bahsettiğim otoritelerin kontrolündeki medya mecralarında.

Kavga, yaralama ve hatta cinayet gibi taraftarlar arasındaki fanatizm ve holigan kültürün sonuçlarından dem vurularak %5'lik kota haklaştırılmaya çalışılıyor. Futbol oyununda geldiğimiz pozisyon bu.

İngiltere'de, Middlesbrough ve Sunderland gibi takımlarda oynamış eski futbolcu Brian Clough'a, holiganizm hakkında ne düşünüyorsunuz diye sorduklarında verdiği yanıt: "Holiganlar mı? Öncelikle 92 kulübün başkanı var." Bu kültürün kimlerin eliyle yaygınlaştırılmaya çalışıldığının en güzel ifadesi bu.

Evet, artık bu "oyunu" izleyenler, futbolu sadece kendi tuttuğu takımdan ibaret görerek sahadaki milyon dolar koşturucuların rekabet, hırs ve bencillik kültüründen etkileniyor. Ve evet, fanatizmi sadece buna benzer nedenlerle açıklamak yeterli değil. Tribündeki insanların psikolojisinden ekonomik durumlarına, içinde bulunulan siyasal sürecin yansımalarına varıncaya birçok neden var.

Ancak kenara atılmayacak şey ise, izlenen şeyin ne olduğuyla ilgili. İnsanlar sahada, ne Metin Oktay'ı, ne Can Bartu'yu ne de Baba Hakkı'yı izliyor. İnsanlar, ceplerine sığamayacak kadar, harcamayacakları kadar çok para kazananları ve onları koşturanları izliyor. Hepsinin "aşık olduğu" renk aynı, paranın yeşili.

Bunu bilen ve futboldan gram anlamayan ya da zevk almayan, tek amaçları kazandıkları kirli paraları devlet nezdinde, milyonlarca taraftarın gönül verdiği renklerin gölgesinde aklamak olan ve hatta yönettikleri kulüplerin kasasından milyonlar çalanlar belki çoğumuzun hayatı boyunca göremeyeceği kadar büyük paralarla satın alıyor bu futbolcuları.

Ortada böyle bir oyun var işte.

90'ların meşhur muhabbetlerinden biridir; "milli takım" oynadığı bir maçta ya da turnuvada kazandıysa "ekmeğe, mazota veya elektriğe zam geliyor, hazırlıklı olun" denirdi. Şimdi ise, bir Fenerbahçe-Galatasaray derbisi öyle bir oturuyor ki gündeme; savaşlar, işgaller, kurulması planlanan ölümcül nükleer santraller veya binlerce taşeron işçinin politik nedenlerden dolayı işten çıkarılması gibi gündemler birden siliniyor hafızalardan.

Bu da oyunun diğer parçası...

%5'lik deplasman kotası tartışmalarında gözden kaçırılanlardan bahsedeyim dedim. Futbolun son 20 yıldaki değişimi var bu güncel tartışmanın içinde. Kombine kart alabilmek için kredi çeken ve bu krediye neredeyse yarı oranında faiz ödemek için önüne koyulan sözleşmeyi imzalayan taraftarın değişimi ve önüne koyulan kontrata imza atmak için milyonlar isteyen futbolcular ve yöneticilerin değişimi var.

KELEBEKLER'in Peşinde Koşan Hayatlar

Gürşat Özdamar

gursatozdamar@meydangazetesi.org

Bir yol hikayesi olarak başlayan ve gittikçe "kendini bulma" meselesine dönüşen anlatımıyla Kelebekler filmi, bir aile dramını absürt komiklikler arasında vermenin yanı sıra, tanrının varlığını sorgulayan imam karakteri ile de son günlerde yükselen deizm tartışmalarına dahil olmuşa benziyor. Filmin, Kültür Bakanlığı'ndan destek alamamasında da kimi eleştirmenlerce beğenilmemesinde de bu durumun göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünüyorum.

Kelebeklerin hikayesiyle başlıyor film; "Kelebeklerin peşinden koşan bir adam varmış. Topladıkları kelebekleri derisinin altına gömmüş. Bir gün olmuş, iki gün olmuş, adam hiç hareket etmemiş. Ve kelebekler kanatlarını çırpıp çıkmışlar adamın derisinin altından. Uçmuşlar, uçmuşlar..."

Hemen ardından astronotların grevine geçen filmin ana karakterleri; en büyük kardeş olarak tanıdığımız Cemal (Tolga Tekin), aktör olarak yola çıkıp hayvanların konuşturulması üzerine kurulu videolarda seslendirme yapan Kenan (Bartu Küçükçağlayan) ve hayatı iş üzerine kurulu olan eşinden ayrılan Suzan (Tuğçe Altuğ).

Bu üç kardeşin buluşma hikayesi, her ne kadar hayatları tamamen birbirinden ayrı geçse de, hep onları "kardeş" yapan bir şeylerin olduğunu, Tolga Karaçelik'in güçlü mizahıyla gösteriyor. Aslında bir kara komedi olan film, yer yer yanaklardan süzülen birkaç damla gözyaşının da şahitliğini yapıyor.

Babalarından gelen bir telefonla 30 yıl sonra, doğdukları ve annelerinin intiharından beri hiç gitmedikleri köye giden üç kardeş, köye giderken de köyde de birtakım "garip", anlaşılması güç, akla mantığa aykırı olaylar yaşıyorlar. Tüm bu "akla mantığa aykırılık" aslında yaşamlarımızın ne kadar "anlamsızlaştığının" da bir göstergesi olarak çıkıyor karşımıza. Bunun yanında özellikle erkek kardeşler arasındaki ego savaşı, yaşananlardan her zaman bir diğerinin sorumlu tutulması gibi, her-

kesin ailesinde olan olaylar bir bir geçiyor gözlerimizin önünden. Özellikle Tanrı'nın varlığından "emin olmayan" imam ve son sahnedeki ulu çınar ağacının atındaki kör çoban filmin en önemli detaylarından.

Baharda çiçeklerin açmasıyla kendilerini her yerde gösteren Kelebekler, bir filmin hem güldürüp hem şaşırtabileceğinin, zaman zaman gözleri doldurabileceğinin başarılı bir örneği. Yönetmen Tolga Karaçelik, Gişe Memuru (2011) ve Sarmaşık (2015) filmlerinin ardından bağımsız sinema festivali Sundance'te Büyük Jüri Ödülü'nü alan Kelebekler filmiyle yine adından söz ettirdi.

Yönetmen Tolga Karaçelik'in Sundance'da ödül aldığı sırada yaptığı konuşma ise sinema sektöründe yaşanan sıkıntıları gözler önüne sermesi bakımından önemliydi. Daha önceki filmi Sarmaşık'ı 19 günde, Kelebekler'i ise sadece 18 günde çektiklerini belirten Karaçelik, "sanırım burada böylece durup akıllı bir adam görüntüsü vermem en iyisi, çünkü ağızımı açacak olursam aptalca şeyler söyleyeceğim." diyerek başladı konuşmasına. Filmi bu denli kısa sürede bitirmek zorunda kalışından filmin yapımcısının sorumlu olduğunu belirten Karaçelik, "yapımcım da burada, onu alkışlamanızı rica ederim, ki düzgün bir film çekebilmek için en az 6 hafta gerektiğini anlasın" diyerek yapımcının alkışlarla protesto edilmesini sağladı. Karaçelik, filminin dağıtıcı şirket tarafından 70 gibi oldukça az kopya ile dağıtılmasından duyduğu rahatsızlığı da belirtti ve "bu filmin yeterince iyi olmadığını düşünen tüm satıcı firmalara da teşekkür ederim, çünkü günümüzde hangi filmi izleyip izlemeyeceğimize onlar karar veriyor" dedi.

Filmlerinde müzik kullanımına önem vermenin yanı sıra belirli şeyleri semboller ya da simgelerle anlatmayı seçen Karaçelik'in hiç bir sembol kullanmadan, doğrudan söyledikleri hiç de yabana atılır şeyler değil. Kelebekler gibi filmlere, Karaçelik gibi yönetmenlere daha çok ihtiyacımız var.

İhtiyaçlardan bahsetmiştik, bunlar bencillik kültürünün öbek öbek önümüze serildiği şu zamanlarda özgürce düşünüp bu düşüncelerimizi paylaşabildiğimiz bir alana olan ihtiyaç.

Düşünceye önem veren insanların bulunduğu bir mekan olan Alternatif, farklı ya da aynı düşünmüş insanların yazdığı eserlerin bulunduğu mütevazı bir kitaplığa da sahip. Amacına uygun bir şekilde "Düşünce Kitaplığı" ismini alan bu kitaplık, içerisinde Tolstoy'dan Derrida'ya düşünce alanının farklı dallarından insanların kitaplarını barındırıyor.

Alternatif gönüllüleri, yakın zamanda düşüncelerin senaryolarda ve kurgularda cisim bulduğu filmlere dair gösterimler ve etkinlikler de düzenleme aşamasında olduklarını söylüyorlar.

Saatlerce süren didaktik ilişkiden-

se herkesin katılım sağladığı ve söz sahibi olduğu aktarımlar, özgür bilgi paylaşımına kapı aralıyor. Düşünce Kitaplığı'nda bulunan bir romanın ya da gösterimlerde izlenen bir filmin ana ve hatta kıyıda köşede kalmış yan kahramanlarının da farklı perspektiflerle aktarıldığı sunumlar, düşünülen üzerine daha fazla düşünülmesini sağlıyor. Sadece Tyler Durden mıydı Fight Club'ı Fight Club yapan, yoksa testis kanseri olan anaç Bob mıydı Fight Club'ın gerçek ruhu? Alternatif'te, alternatifin de alternatifi konuşuluyor.

Düşünmek, her zaman okuyarak ya da sayfalar arasında vakit geçirek yapılmaması gereken bir eylem değil. Hep beraber karar kıldığımız oyunları oynamak da bizleri aynı düşüncede buluşturabilir; özgürlük...

Çocuk, Oyun, Sokak konulu fotoğraf sergisiyle her yaşta ve her halktan çocuğun özgürce oynayabil-

diği anları duvarlarına işliyor ve aynı özgürlüğün yansıttığı filmleri gösteriyor Alternatif.

Sadece "büyük"lerin düşünme alanı olmak istemeyen Alternatif, kapılarını ve masalarını çocuklara da açmış ve daha şimdiden onlar için pek çok etkinlik yaptı bile.

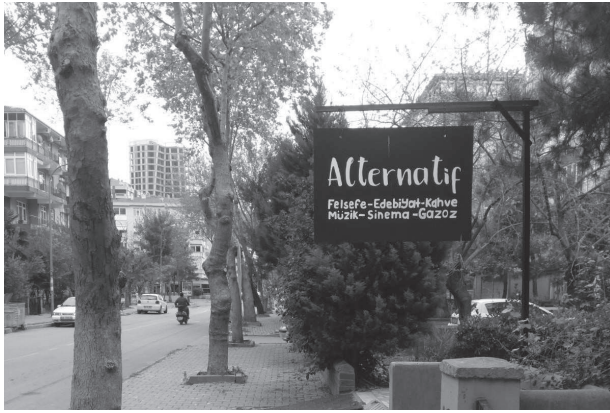
"Şimdiki Çocuklar" adını verdikleri etkinliklerle oyunun ve eğlencenin sadece "küçük" işi olmadığını göstermek için "Uçurtma Şenliği"nde "büyük"leri küçüklerle beraber oynatıyor Alternatif. Tam tersinin de olabileceğini göstermek için ise, gerçekleştirdiği "Çocuklar İçin Film Atölyesi"nde "küçük"lerin büyük işlerinde büyüklerden de yaratıcı olabileceğini gösteriyor.

Edebiyat ve film karakterlerinin yanı sıra sistemin alternatifi olabilecek modelleri de düşünen Alternatif, geçtiğimiz haftalarda gerçek-

leştirdiği bir aktarımla, Alternatif eğitim üzerine düşündürdü. Eylem Korkmaz'ın gerçekleştirdiği aktarımda eğitimin ne olduğu sorgulandı ve sistemin dayattığının dışında ne gibi metotların uygulandığı ve uygulanabileceği tartışıldı.

Alternatif'in düşünce üretilen masaları, edebiyat, felsefe, psikoloji, arkeoloji... çalışmalarının yanı sıra isteyenler için bir şeyler yiyip içebilecekleri bir işleve de sahip. Bunun için de mekanda küçük bir kafe mevcut.

Kartal Alternatif'i sadece bir kafe ya da kültür merkezi olarak tanımlamak yetersiz kalır. Bilginin özgürce geliştiği, gencileyle yaşlılarıyla ortak üretimin ve paylaşımın gerçekleştiği bir "mekan" orası. Kartal Alternatif, her geçen gün dayanışmayla örülen ağını özgür düşünceye aç olan herkese uzatmaya hazır.

meydan

Felsefe, Edebiyat, Kahve, Müzik, Sinema, Gazoz

ALTERNATİF'i Düşünmek, Eylemek

Kartal'da yeni bir mekan açılmış bazı ihtiyaçları karşılamak için. İlk etkinliğini Mart ayında gerçekleştiren bu mekan, dayanışmanın içimizi ısıttığı, bilginin paylaşarak çoğaldığı bir dünyayı ütopya listelerinden çıkartan gönüllülerin işlettiği, patronsuz ve sisteme Alternatif bir mekan olarak yerini yavaş yavaş edinmekte.

Kartal Alternatif'e Ulaşmak İçin

Akdeniz Caddesi No: 12/A Atalar/Kartal | 0551 130 31 31 | fb/krtlalternatif | twitter/krtlalternatif | instagram/kartalalternatif